EMIL CIORAN

LACRIMI și SFINȚI

humanitas

EMIL CIORAN

LACRIMI ŞI SFINŢI

Emil Cioran s-a născut la 3 aprilie 1911, la Răşinari, unde tatăl său era preot. A făcut studiile liceale în Sibiu la Liceul Gheorghe Lazăr, apoi a urmat cursurile Facultăţii de Filozofie şi Litere din Bucureşti (1923-l932), încheiate cu o teză despre H. Bergson. După o bursă de studii în Germania (1933-l935, a fost, vreme de un an (1936-l937), profesor de filozofie la un liceu din Braşov. Din 1937, an când obţine o bursă a statului francez pentru doctorat (care-i va fi prelungită în 1938), se stabileşte la Paris.

În România a colaborat la „Gândirea", „Vremea", „Floarea de foc", „Calendarul", „Revista de filozofie", „Convorbiri literare" ş.a.

Din 1947 începe să scrie în limba franceză.

A publicat cinci cărţi în ţară şi mai bine de zece în Franţa, toate la „Gallimard". Cartea de debut a obţinut premiul Comitetului pentru premierea scriitorilor tineri needitaţi (1934). Pentru *Manual de descompunere* (1940) obţine, în 1950, Premiul „Rivarol".

Scrieri: *Pe culmile disperării* (Bucureşti, 1934; 1990); *Cartea amăgirilor* (Bucureşti, 1936; 1991); *Schimbarea la faţă* a *României*. (Bucureşti, 1933; 1941; ediţie revăzută 1990); *Lacrimi şi sfinţi* (Bucureşti, 1937); *Amurgul gândurilor* (Sibiu, 1940); *Îndreptar pătimaş* (1940-3943, inedită); *Précis de décomposition* (Paris, 194.9); *Syllogismes de l'amertume* (Paris, 1952); *La Tentation d'exister* (Paris. 1956); *Histoire et* utopie (Paris, I960); *La Chute dans le temps* (Paris, 1984); *Le Mauvais démiurge* (Paris, 10G9); *De l'inconvenient d' être né* (Paris, 1973); *Écartelement (Pariu.* 1979); *Exercices d'admiration* (Paris, 1985); *Aveux et anathèmes* (Paris, 1987).

Prezenta ediţie
reproduce textul apărut în 1937, în
EDITURA AUTORULUI

EMIL CIORAN

LACRIMI ŞI SFINŢI

HUMANITAS
BUCUREŞTI, 1991

Redactor: NICOLAE VRUBLESVSCKI
Coperta: DONE STAN

E. M. Cioran şi Editura Humanitas, 1991
ISBN 973-28-0203-l

Încercat-am să înţeleg de unde vin lacrimile şi m-am oprit la sfinţi. Să fie ei responsabili de strălucirea lor amară? Cine ar şti? Se pare, însă, că lacrimile sunt *urmele* lor. Nu prin sfinţi au intrat ele în lume; dar fără ei nu ştiam că plângem din regretul paradisului. Aş vrea să văd o singură lacrimă înghiţită de pământ... Toate apucă, pe căi necunoscute nouă, în sus. Numai durerea precede lacrimile. Sfinţii n-au făcut altceva decât să le reabiliteze.

Nu e posibilă o apropiere de sfinţi prin cunoaştere. Numai când trezim lacrimile adormite în străfundurile noastre şi *cunoaştem* prin ele înţelegem cum *cineva* a putut fi om şi nu mai este.

Sfinţenia în sine nu e interesantă, ci numai *vieţile* sfinţilor; procesul prin care un om renunţă la sine şi apucă pe căile sfinţeniei... Dar procesul prin care cineva devine hagiograf? A merge pe urmele sfinţilor... a-ţi umezi tălpile prin lacrimile lor...

Djelal-eddin-Rumi: „Vocea viorii este zgomotul pe care-l face, deschizându-se, poarta paradisului".

Cu ce ar putea fi atunci comparat un suspin de înger?...

Ce-i vom răspunde oarbei care se plânge în poezia lui Rilke: „nu mai pot trăi aşa cu cerul pe mine". Oare am mângâia-o de i-am spune că nu mai putem trăi cu pământul sub noi?

Mulţi sfinţi – dar şi mai multe sfinte – şi-au mărturisit dorinţa de a-şi odihni fruntea pe inima lui Iisus. Tuturora li s-a împlinit dorinţa. Acum înţeleg de ce inima Mântuitorului n-a încetat să bată în cele două mii, de ani. Doamne! Ţi-ai hrănit inima din sângele sfinţilor şi-ai îmbrăcat-o cu sudoarea frunţii lor!

Lumea se creează în delir, căci totul, în afară de el, este o închipuire.

...Şi atunci cum să nu te simţi legat de Sf. Tereza, care într-o zi, după ce Iisus i se revelase ca logodnic şi-i dădu un inel de ametist, ca simbol al unirii lor divine, aleargă în curtea mănăstirii şi începe a dansa într-un transport unic, lovind toba, pentru a invita surorile la bucurie şi frenezie. În acele clipe şi-au luat avântul versurile aeriene şi arzătoare ca echivocul divin al extazului:

Vivo sin vivir in mi
Porque tal vida espero
Que muero porque no muero...

La vârsta de şase ani citeşte vieţile martirilor şi inima ei găseşte unicul răspuns în strigătul repetat: „Veşnicie, veşnicie!" Atunci s-a hotărât să se ducă la mauri, să-i convertească şi să-şi rişte sigur viaţa. Dorinţa nu şi-a putut-o îndeplini: înflăcărarea, însă i-a crescut şi nici astăzi nu i s-a stins focul din suflet, din moment ce trăim din căldura lui.

Pentru un sărut vinovat de sfântă, aş accepta ciuma ca un leagăn. Ce Tereză sau Caterină m-ar îmbrăţişa cu tot cerul?

„Dacă o singură picătură din ceea ce simt, spune într-un extaz Sf. Caterina de Genua, ar cădea în iad, l-ar transforma pe loc în viaţa de veci".

... Şi sufletul meu care aşteaptă cu înfrigurare acea picătură, care, spre a-l atinge, n-ar trebui să-şi schimbe ţinta...

Voi ajunge vreodată atât de pur, că nu mă voi putea oglindi decât în lacrimi de sfinţi?

Curios cum pot exista mai mulţi sfinţi în aceeaşi vreme. Încerc să-mi reprezint o întâlnire între ei şi nu mă ajută nici elanul şi nici imaginaţia. Sf; Tereza, la vârsta de 52 ani, celebră, şi admirată, întâlnindu-se la Medina del Campo cu Sf. Ioan al Crucii în vârstă de 25 de ani, anonim, dar pasionat! Mistica spaniolă este un moment divin al istoriei umane.

Dialogul sfinţilor? L-ar putea scrie un Shakespeare cu inimă de fecioară sau un Dostoievski exilat într-o Siberie cerească. Toată viaţa voi rătăci în preajma sfinţilor...

Poate nimeni n-a făcut din muzică şi din dans căi spre Dumnezeu, mai mult decât Djelal-eddin-Rumi, acest sfânt pe care l-au canonizat de mult admiratorii. Întâlnirea lui cu Chems-eddin, fantastul înţelept, peregrin anonim, original şi ciudat, pe cât de incult, este de un farmec straniu. După ce s-au cunoscut,

s-au închis în locuinţa lui Djelal-eddin din Konia trei luni de zile, în care timp n-au părăsit-o un moment. O certitudine irezistibilă mă face să cred că s-a spus acolo *tot.* Pe acele vremuri, oamenii îşi grădinăreau tainele. Te puteai adresa când voiai unui Dumnezeu care îţi îngropa suspinele în neantul său. Nemângâierea noastră este că nu mai avem cui ne adresa. Am ajuns să ne spovedim singurătăţile muritorilor. Trebuie să fi fost lumea asta odată *în* Dumnezeu. Istoria se împarte în două părţi: aceea în care oamenii se simţeau atraşi în neantul vibrant al Divinităţii şi astăzi când nimicul lumii este deposedat de suflul divin.

Muzica mi-a dat un curaj prea mare faţă de Dumnezeu. Iată ce mă înstrăinează de misticii orientali…

La judecata de apoi se vor cântări numai lacrimile.

Inima lui Iisus a fost perna creştinilor. Ah! Cum îi înţeleg pe acei mistici ce doreau a adormi pe ea!… Dar îndoielile nu mă pot duce mai departe de umbra inimii Lui! Singurul meu adăpost sunt umbrele cereşti.

Nimeni nu înţelege sfinţenia dacă n-a presimţit multă vreme că simbolul inimii este pentru ea echivalentul lumii. *Inima ca univers* – întinderile ei ca dimensiuni cosmice, – e sensul mai adânc al sfinţeniei. *Totul se petrece* în inimă, iată ce înseamnă mistică şi sfinţenie. Numai că nu trebuie să ne gândim la inima oamenilor, ci la aceea a sfinţilor.

Sfinţenia este o fiziologie transfigurată; poate şi mai mult: o fiziologie divină. Tot ce e *funcţie* ca mişcare spre cer… Una din obsesiile constante ale sfinţeniei este sângele. Importanţa lui nu derivă numai din viziunea cosmică a inimii, ci şi din lupta permanentă pe care o exercită sfinţii cu el. Căci dacă sfinţenia este un triumf asupra sângelui, ea nu-l ridică pe un plan mai puţin elevat, după *ce* i-a anulat aderenţele terestre, sângele purificat al lui Iisus este baia şi băutura sfinţilor. Astfel capătă un sens profund ultimele cuvinte ale Caterinei de Siena: „O sânge., sânge!” Ea însă vorbea de *meritele sângelui* Mântuitorului.

Diferenţa dintre mistici şi sfinţi. Primii rămân numai la viziunea interioară; cei din urmă o realizează practic. Sfinţenia trage consecinţele misticii: în special pe cele etice. Un sfânt este mistic; un mistic poate să nu fie sfânt. Caritatea nu este neapărat un atribut al misticii; fără ea nu putem concepe sfinţenia. Mistica şi etica, transpuse pe un plan suprauman, dau

naştere la fenomenul tulburător al sfinţeniei. Misticii se complac într-o senzualitate cerească, în voluptăţi născute din tangenţa lor cu bolţile; numai sfinţii iau *greul* altora, suferinţele celor necunoscuţi şi numai ei intervin practic. Faţă de misticul pur, sfântul este un om politic. Alături de acesta, el e cel mai activ dintre oameni. Că totuşi vieţile agitate ale sfinţilor nu sunt propriu-zis *biografii,* explicaţia este în faptul că activitatea lor se desfăşoară pe o singură linie; variaţii pe acelaşi motiv; pasiunea absolută pe o singură dimensiune.

„Misticul este un om care-ţi vorbeşte de misterul tău pe când tu taci". (Nu ştiu cine a fost marele oriental care a dat această definiţie).

La nici o sfântă cultul inimii lui Iisus nu s-a conturat într-o viziune mai ameţitoare ca la Marguerite Alacoque. După ce Iisus i s-a arătat, mărturisindu-şi expansiunea inimii lui, avântul irezistibil al flăcărilor sale învăluitoare şi dorinţa de a o salva de la ruină printr-o avalanşă de graţii, sfânta adaugă: „el îmi ceru inima mea, pe care îl rugai s-o ia, ceea ce şi făcu, şi o puse într-a sa, în care am văzut-o ca un mic atom ce se consuma în acest cuptor arzător; de unde, scoţând-o ca o flacără arzătoare în formă de inimă, o repuse în locul de unde o luase".

Iată unde duc *consecinţele* ultime ale inimii: în inima lui Iisus.

Cerul este singura limită pentru delirul inimii. De ce sfinţii se *opresc* numai în cer? Fiindcă sfinţenia este alt cuvânt pentru acel delir.

Ochii nu văd nimic. De aceea o înţeleg prea bine pe Caterina Emmerich când *ne* spune că ea vede *prin inimă!* Acesta este văzul sfinţilor. Şi atunci cum să nu vadă ei mai mult decât noi care înregistrăm orizontul în percepţii? Ochiul are un câmp redus; el vede totdeauna din afară. Dar lumea fiind interioară inimii, introspecţia este singurul proces, de cunoaştere. Câmpul vizual a inimii? Lumea plus Dumnezeu plus neant. Adică *tot.*

Ochiul poate *mări;* în inimă totul e *mare.* Şi înţeleg şi pe Mechtilda de Magdeburg, plângându-se că nici frumuseţea lumii şi nici sfinţii n-o pot consola, ci numai Iisus, numai Inima lui. Nici misticii şi nici sfinţii n-au nevoie de ochi; ei nu privesc spre lume. De aceea le este inima organul lor vizual...

Frecventarea sfinţilor, ca şi a muzicii sau a bibliotecilor, este desacralizantă. Instinctele încep să servească o altă lume. În

măsura în care rezistăm la sfinţenie dovedim „sănătatea” lor. Direcţia naturală a instinctelor se identifică orizontalei vieţii.

Împărăţia cerurilor se întinde în golurile vitalităţii. Neutralitatea biologică sau un zero vital sunt obiectivele imperialismului ceresc.

Când viaţa îşi pierde direcţia ei firească îşi caută alta. Astfel se explică de ce albastrul cerului a fost atâta vreme *locul* singurei rătăciri valabile…

De ce muzica ne va fi sugând sângele? Acele tonuri, la care participăm cu toate vibraţiile sufletului, dispar în vid împreună cu energia participării noastre. Şi apoi mai există ceva: omul nu poate trăi fără reazemul în *spaţiu;* pe care, însă, muzica ni-l anulează complet. Singura artă a consolării, şi ea ne deschide mai multe răni decât toate celelalte…

Am înţelege muzica în mod total când ne-am deposeda de rezistenţele şi intervenţiile cărnii. De aceea este ea calea sonoră a ascezei. Se mai poate iubi după Bach? Nici măcar după Händel, a cărui despământenire nu este parfum ceresc. Muzica este un mormânt de delicii; o beatitudine care ne îngroapă.

Sfinţenia ne suge şi ea sângele, pe care-l pierdem pe măsura dorinţei noastre de cer. Căile acestuia au fost cutreierate de toate rătăcirile instinctelor. Din aceste rătăciri s-a născut cerul…

Djelal-eddin-Rumi vorbeşte despre cele cinci simţuri ale inimii. Aici e toată gnoseologia misticii. *Extazul,* ca expresie supremă a cunoaşterii mistice? Toate acele simţuri topite într-o flacără.

Doamne, fără tine sunt nebun şi cu tine înnebunesc!

De ce vor fi îngerii *reci?* Fiindcă n-au sex? Se poate. Dar şi fiindcă trăiesc *dincolo* de soare. Iată de ce nici sfinţii n-au *sânge cald.* Nu el, ci durerile le-n-călzesc inimile. Căci durerile ne dispensează de soare.

Ceea ce-i face pe sfinţi neinteresanţi este iubirea de oameni. Virtutea aceasta spune foarte puţin şi este lipsită de „virtuţi” biografice. Dacă-i vorba de iubire, tot Dumnezeu să ne mai scoată din banalitate. Tot ce se vede este demn de a fi urât; de aici pleacă avantajele lui Dumnezeu.

Dacă, n-ar exista atâta iubire în viaţa sfinţilor, ei singuri ar merita iubirea noastră. Absolutul dragostei îi face incompleţi. Aceia dintre ei care n-au cunoscut rătăcirile durerii pentru ele înşile, ci s-au exercitat neîntrerupt în iubire, sunt afectaţi de o

fadoare, pe care nici un reflex ceresc n-o mai poate anima. Pietatea şi devoţiunea prin ele însele nu constituie excelenţa sfinţilor. Un Francisc de Sales este prea mult un sfânt „oficial”. Până şi cel din Assisi nu poate scăpa de o asemenea bănuială.

Iubirea este *locul comun* al sfinţilor. De n-ar fi lacrimile şi suspinele lor, greu am găsi un interes sau aderenţă la mormanul lor de iubire.

Toţi cei care iubesc cât de puţin sfintele nu pot să nu fie geloşi pe Iisus. Ce rost mai are să iubim amantele altuia? După atâtea extaze şi îmbrăţişări, cum ar mai avea ele săruturi pentru noi? Zâmbetul sfintelor este nepromiţător... Căci Iisus are în inima lor dreptul primului ocupant.

Dacă *voluptatea suferinţei* n-ar defini secretul sfinţeniei, aceasta n-ar putea să ne intereseze nici cât o intrigă politică medievală în nu ştiu care oraş provincial. Suferinţa este singura biografie a omului precum *voluptatea* ei, a sfântului.

A fi sfânt, adică a nu scăpa nici o ocazie în infinitele posibilităţi de durere.

Roza de Lima, care s-a născut în America de Sud spre a ispăşi, se pare, crimele lui Pizarro, este un exemplu de vocaţie pentru durere. Tinără şi frumoasă, ea nu ştia cum să refuze dorinţa mamei sale de a o scoate în lume. Şi atunci a găsit un „compromis”. Pe cununa de flori, ce o poartă pe cap, fixează un ac care-i înţeapă necontenit fruntea. Astfel îşi satisface dorinţa de singurătate în societate. Tentaţia lumii se înfrânge prin durere. Centura lui Pascal a continuat numai o tradiţie de sfâşieri. (El este, de altfel, un sfânt necanonizat).

Pentru cine şi-a înfipt acul în cununa de flori Roza de Lima? *Amantul ceresc* a făcut o nouă victimă. Iisus a fost un Don Juan al durerilor.

Sfinţenia este negaţia vieţii din isteria cerului. Şi cum se neagă practic viaţa? Prin luciditate neîntreruptă. De aici, suprimarea aproape completă a somnului. Roza de Lima nu dormea mai mult de două ore pe noapte, iar când somnul începea s-o subjuge, se atârna de o cruce instalată în camera ei sau îşi menţinea corpul vertical, legându-şi părul de un cui.

Sfinţenia este o nebunie aparte. Căci pe când nebunia muritorilor se epuizează în acţiuni inutile şi neverosimile, extrem de interesante şi de pasionante, nebunia sfântă este un efort

conştient de a câştiga tot. Punându-se la întrecere cu Iisus, excesele sfinţilor reprezintă, de obicei, o Golgotă plus rafinamentele de tortură ale veacurilor creştine.

Cununa de spini a lui Hristos, prin imitaţia sfinţilor, a provocat mai multe suferinţe în omenire decât nu ştiu câte boli incurabile. Iisus a fost, în tot cazul, boala incurabilă a sfinţilor. Roza de Lima purta sub voal o cunună de cuie, care-i provoca răni la cea mai mică mişcare. Se spune că, odată, tatăl său îi atinsese întâmplător capul; şiroaie de sânge curgeau din rănile născute din această lovire involuntară. Adeseori, sfânta putea fi văzută cum purta până la extenuare o cruce mare pentru a reproduce cu o uluitoare intensitate Golgota amantului ceresc.

Iisus este responsabil de atâtea suferinţe. Conştiinţa lui trebuie să fie încărcată, prea încărcată, de n-a mai dat, între timp, semne de viaţă. La drept vorbind, el nici nu rezistă la comparaţie cu urmaşii lui. Acestora pasiunea lui cerească a devenit un virus, în loc de trandafiri, ne-a făcut cadou o cunună de spini. Nu cunosc o vină mai mare decât a lui Iisus.

Preocuparea îndelungată de sfinţenie îţi impune o convalescenţă de câţiva ani. Te apucă atunci dorinţa de a-ţi plimba tristeţile sub alte ceruri, de a te întări sub alt azur. Infinitul sfinţeniei dezvoltă, prin reacţie, nevoia de *spaţiu. A*i vrea să te întinzi într-o verdeaţă şi să priveşti cerul fără prejudecata înălţimilor. Păgânismul este adâncimea aparenţelor, iar sfinţenia, boala adâncimilor.

„Nu pot să fac o diferenţă între lacrimi şi muzică" (Nietzsche). Cine nu înţelege cu iuţeala fulgerului acest lucru, înseamnă că n-a trăit nici o clipă în intimităţile muzicii. Nu cunosc nimic în afară de muzica lacrimală. Căci ea, pierind de la regretul paradisului, dă naştere la *semnele* acestui regret, la lacrimi.

Caterina de Siena ajunsese să se hrănească numai cu Cuminecătura. Uşor de făcut, când ai cerul în spate. Extazul distruge roadele pământului. Ea sorbea cerul în Euharistie. Pentru un credincios, infinitezimalul ceresc, care e Cuminecătura, este mai nutritiv decât alimentele de aici, de jos. De ce vor cere înălţimile suprimarea mâncării? Şi de ce poeţi, muzicieni, mistici şi sfinţi vor folosi, în moduri diferite, asceza? Foamea voluntară este o cale spre cer; foamea din mizerie, o crimă a pământului. Întoarce-mi voi ochii spre *foamea cerească;*

şi ea va avea ca sprijin direcţia inimii.

Sfinţenia ar fi fenomenul cel mai extraordinar care se poate concepe şi care ar depăşi până şi Divinitatea dacă obiectivul ei practic ar avea o valoare efectivă. Este cunoscută dorinţa pasionată a tuturor sfinţilor de a prelua suferinţele şi păcatele muritorilor. Câte exclamaţii nu s-ar putea cita în acest sens şi câte explozii de milă infinită. Obiectiv se reduce ceva din amarul şi suferinţele altora? În afară de capacitatea de consolare, efortul sfinţilor este ineficace, iar realizările practice ale iubirii lor nu întrec dimensiunile unei iluzii monumentale. Nu se poate suferi pentru altul. Multiplicarea chinului tău cât atenuează practic chinul vecinului? Dacă sfinţii ar fi în clar cu acest lucru de nimic, probabil, s-ar face oameni politici, adică nu le-ar mai fi ruşine de aparenţe. Ei ar vrea să facă, să schimbe practic, să modifice efectiv. Au o poziţie politică faţă de realitate. — Nu se pot modifica decât aparenţele. Dar sfinţii sunt oameni politici cărora le e ruşine de aparenţe. Astfel se privează ei de materie, de spaţiu pentru exerciţiul lor reformator. Nu se poate să iubeşti în acelaşi timp suferinţa şi aparenţele. În privinţa aceasta, sfinţenia hu e echivocă. De viaţă ne leagă vocaţia aparenţelor. Ea ne separă şi ne scapă de sfinţenie.

„Niciodată nu simţeam suferinţe care s-o poată egala pe aceea de a nu fi suferit destul.” (Marguerite Marie Alacoque). Formulă clasică pentru aviditatea durerilor.

Nu există stare mai nefecundă decât o tristeţe domoală, această negaţie a inspiraţiei. Totul depinde de *nivelul* tristeţii, de frecvenţa vibraţiilor ei. La un anumit nivel, ea este poetică, la altul, muzicală, iar în expresie ultimă, religioasă. Astfel, există tristeţi de poeţi, de muzicieni şi de sfinţi. La poeţi şi muzicieni ele pleacă din inimă şi fac ocolul lumii, reîntorcându-se ca ecouri. Tristeţile sfinţilor pleacă tot din inimă, dar se opresc în Dumnezeu, împlinindu-se dorinţa secretă a oricărui sfânt de a-i cădea prizonier.

Sub deliciul şi teroarea creştină omul nu aspira decât la un beneficiu: perfecţiunea. Orice i-ai fi oferit în afară de ea, ar fi fost o valoare negativă. Până pe la începutul secolului al XVIII-lea abundau „tratate” despre perfecţiunea umană. Aproape toţi oamenii care s-au oprit la mijloc în drumul spre sfinţenie scriau spre consolare un asemenea tratat, încât secole de-a rândul perfecţiunea a fost obsesia sfinţilor nereuşiţi. Cei reuşiţi nu se

mai preocupau de ea, *având-o.*

Ultimele secole şi-au schimbat atitudinea până la dezafectare, privind fenomenul perfecţiunii cu toată neîncrederea şi cu o nuanţă evidentă de dispreţ. Pentru omul modern nu există ruşine mai mare decât perfecţiunea. Atât de mult şi-a făcut din soartă o tragedie că, învingând regretul paradisului, s-a dispensat implicit de aspiraţia perfecţiunii. Alte vremuri au născut sfinţi, şi oamenii au fost mândri de ei. Noi nu-i mai putem decât „aprecia". De câte ori credem că-i iubim, nu este mai mult decât o *slăbiciune* a noastră, care ni-i apropie trecător.

Ce voce tainică îmi şopteşte că de s-ar afla de o parte toţi sfinţii pământului şi inimile lor ar fi flăcări şerpuind între cer şi pământ, iar de cealaltă, încremenit între imbecilitate şi melancolie, Nero, împărat trist şi nebun, mi-aş deşerta inima ultimului? Mai vastă a fost plictiseala lui Nero, decât setea de cer a creştinilor. Până şi incendiul Romei i-a părut banal. Plictiseala naşte nebunia sau dimpotrivă? Nero a fost un melancolic. Altcum de ce ar fi iubit muzica? Este înduioşător destinul acestui om, pe care-l batjocoreşte o lume întreagă, uitându-i singura şi marea lui scuză, *lira.*

Când îţi începi viaţa cu sentimentul morţii, ajungi să-ţi pară înaintarea în timp un drum spre naştere, un curs à rebours. Este ca un proces de recâştigare şi de refacere a etapelor vieţii. Mori, trăieşti, suferi şi te naşti, ar fi momentele acestei evoluţii răsturnate. Sau este o altă viaţă care se naşte pe ruinele morţii? Să simţi adică nevoia să iubeşti, să suferi şi să înviezi, după ce ai cunoscut moartea *în tine.* Nu există altă viaţă, decât după ce-ai trecut prin moarte. De aceea sunt transfigurările atât de rare.

Sfinţii trăiesc *în* flăcări; înţelepţii, *alături* de ele.

Beethoven rezistă prea mult la tentaţiile tristeţii. Această asceză mi-l face uneori străin. Chopin sau Schumann sunt, în comparaţie cu el, nişte voluptuoşi ai tristeţii. Beethoven pare mândru de triumful *voinţei* în luptă cu ea. El a cunoscut mai des disperarea, acest orgoliu rănit al voinţei în luptă cu lumea. Şi a mai cunoscut „umbra morţii pe pleoape", de care vorbeşte Iov.

Parcă tot mai bine era fără sfinţi. Ne-am fi văzut, atunci fiecare de treburile noastre şi eram veseli da imperfecţiune. Prezenţa lor, însă, creează complexe de inferioritate, dispreţ şi invidii nefolositoare. Lumea sfinţilor este o otravă cerească, a

cărei virulenţă creşte pe măsura singurătăţilor noastre. Nu ne-au corupt ei, arătându-ne prin exemplu că durerile ajung şi duc undeva? Eram obişnuiţi să suferim fără scop, pierduţi în inutilităţile durerii şi să ne oglindim în propriile însângerări. Nu trebuie să fim, însă, prea trişti; căci durerile nu duc numai la cer.

Mai mult decât toate celelalte sentimente, dezolarea stabileşte o corespondenţă între fiinţa noastră şi cadrul exterior. Atât de mult *cere* ea un peisaj corespondent, încât, la nevoie, îl creează. Dezolarea cheamă frumuseţea numai pentru a turna vidul în ea. Pustiul sufletului este atât de mare şi progresiunea lui atât de inexorabilă, că nu e posibilă o rezistenţă cotropirii lui neîndurătoare. Ce-ar mai rămâne din paradis, văzut din centrul unei dezolări? Un cimitir de fericiri.

Cine nu iubeşte natura nu iubeşte nici muzici, iar acele peisaje, ce nu ne trezesc reprezentări muzicale, nu pot fi amintiri. Cel ce n-a rătăcit transportat şi melancolic prin parcuri nu va înţelege graţia mozartiană. Inserări grave fără Brahms? Sau monumentalul naturii fără Beethoven? Muzica are un caracter cosmic. Fără dragoste de natură ne lipseşte baza pasiunii muzicale.

„La moartea mea voi lăsa să cadă o ploaie de trandafiri” (Sf. Teresa de Lisieux) – „Trandafir, care răspândeşti un miros de sfântă goală” (R.M. Rilke).

Adieri funebre în graţia mozartiană… Cine nu le descoperă nu ştie că graţia este un triumf asupra tristeţii şi că nu există, în fond, decât graţie melancolică. Un andante mozartian nu ne invită totdeauna la fericire. Concertul în la major pentru pian şi orchestră este un exemplu. Va fi avut Mozart un suflet în la major, dar cu ispitirile constante ale minorului.

Aş vrea ca adevărurile să fie purtate pe armonii mozartiene, pe echivalentul sonor al parfumului de roze. Cum ele, însă, n-au nici o tonalitate şi nici o rezonanţă pot fi primite şi aşa reci, cum sunt, într-un suflet pustiu.

…Şi apoi adevărurile ar trebui să fie uşoare, să nu *cântărească* lucrurile, pentru a nu ne mai cădea ca *greutăţi* în inimă.

Moartea n-are un sens decât la oamenii care au iubit pasionat viaţa. Să mori, însă, fără să ai de ce să te separi?! Detaşarea este atât negaţia vieţii, cât şi a morţii. Cine a învins

frica de moarte a învins şi viaţa. Căci ea nu este decât alt cuvânt pentru această frică.

Numai bogaţii *simt* moartea; săracii o aşteaptă; nici un cerşetor *n-a* murit. Numai proprietarii mor.

Agonia săracilor este un pat de flori, faţă de cea a bogaţilor. Dacă ar aduna cineva în sine toate temerile şi agoniile palatelor, acea persoană ar fi Moartea. A muri în lux este a muri de nenumărate ori.

Cerşetorii nu se sting în pat şi de aceea nu mor.

Nu se moare decât orizontal, în acea îndelungată preparare în care moartea se prelinge pe viaţă. Când nu eşti legat de un spaţiu şi de amintirile inerente, ce regrete ai putea avea în ceasurile din urmă? S-ar putea ca cerşetorii să-şi fi *ales* soarta, pentru ca, neavând regrete, să nu cunoască nici chinurile agoniei legate de ele! Rătăcitori la suprafaţa vieţii, ei rămân vagabonzi la suprafaţa morţii.

Ana Magdalena Bach ne spune în a sa Cronică a familiei că Johann Sebastian Bach manifesta *o* inspiraţie deosebită de câte ori se apleca asupra temei morţii şi că ea i-a fost un motiv frecvent de gândire. Şi fără această mărturie ştiam că sursele sublimului la Bach sunt meditaţia morţii şi nostalgia cerului. Mozart nu are nici una, nici cealaltă. De aceea muzica lui poate fi divină; în nici un caz, sublimă. Nu cunosc un muzician mai *a*-cosmic decât Mozart.

Există o întreagă gamă a melancoliei: începe prin surâs şi peisaj şi sfârşeşte în dangăt de clopot spart în suflet. De aici gustul diferit al lacrimilor.

Cât timp a compus „Messias", Händel s-a simţit transpus în cer. El însuşi a mărturisit că, numai după ce a terminat-o, şi-a dat scama că trăieşte pe pământ. Şi, cu toate acestea, în comparaţie cu Bach, Händel este *în lume. C*eea ce la Bach e *divin,* la Händel este *eroic. Amploarea terestră* este nota specifică händeliană. Reflexele cerului sunt, totuşi, prezente în toată opera lui: o transfigurare *din afară.* Elanurile în imanenţă se dilată până la o vibraţie, care asociază cosmicul cu transcendentul.

Bach uneşte un dramatism de Grünewald cu o interioritate

de Holbein; Händel – masivitatea şi linearul lui Dürerr cu îndrăzneala de viziune a lui Baldung-Grien. Mozart este un Boticelli cu mai multă melancolie, „Primavera” cu o rouă, care ar putea fi lacrimi…

Cu cât înaintezi în viaţă îţi dai seama că nimic nu înveţi, ci regresezi în amintire. Este ca şi cum am imita o lume pe care am trăit-o cândva. Nu câştigăm nimic, ci ne recâştigăm. Identitatea cu noi înşine este o evoluţie întoarsă. Astfel se naşte bănuiala unei vieţi, care a precedat accidentul individuaţiei. Fiinţa noastră imită o viziune primordială. Care să fie atunci sensul metafizic al existenţei sfinţilor? Nu este fiinţa lor tulburată de o amintire imemorială, care nu poate fi altceva decât apropierea imediată a Divinităţii, într-un paradis neîndoielnic? Să păstreze ei în ascunzişurile memoriei figura Divinităţii?

Sfinţii imită pe Dumnezeu sub imperiul inconştient al întâiei amintiri.

Pentru fiecare om Dumnezeu este întâia amintire. Dar cum regresiunea în memorie este un efort irealizabil pentru muritorul de rând, sfinţii o îndeplinesc fără ca să înţeleagă totdeauna sensul străduinţelor lor.

Meditaţia sfinţilor este prizonieratul în prima amintire. La limita absolută a memoriei se aşază Divinitatea. Acel conţinut de margine se moşteneşte din fiinţă în fiinţă, de la dobitoacele paradisului până la noi. Nu ajungi la întâia amintire, decât sărind peste conţinutul actual al memoriei, peste contribuţiile *timpului.* Pentru ce aproape toţi nebunii vorbesc de Dumnezeu sau se cred chiar? Pierzând conţinutul actual al memoriei, fiinţa lor nu mai păstrează decât străfundurile ei, limitele originare ale amintirii. Este acelaşi caz cu beţia. Omul se îmbată ca să-şi aducă aminte de Dumnezeu; poate tot de aceea înnebuneşte. Iar că devine sfânt, a face sigur pentru aceasta.

Nu se poate crede ceva precis şi hotărât despre sfinţi. Ei reprezintă un absolut, de care nu e bine nici să ne ataşăm, dar nici să-l refuzăm. Orice atitudine ne condamnă. Fiind cu sfinţii, ne-am pierdut viaţa, fiind împotriva lor, ne-am pus rău cu absolutul. Pare că tot eram mai liberi, de n-ar fi existat ei. De câte îndoieli n-am fi fost cruţaţi! Ce ni i-o fi aruncat înainte pe cărările vieţii? În zadar am încerca să uităm Durerea.

Orga nu încape în marginile inimii. Căci ea nu exprimă numai neliniştea spaţiului, ci şi freamătul lăuntric al lui Dumnezeu. Or, acesta depăşeşte inima. Orga este instrumentul care ne face mai sensibilă depărtarea lui Dumnezeu de noi. De aceea în vibraţiile ei ne autodivinizăm, pentru a ne putea apropia în acest mod de el, *în* el.

Orice am vrea, capătul tristeţilor şi al sfâşierilor nu poate fi altul decât leşinul în Divinitate. Trebuie, oricum, să ne pierdem şi noi în cineva...

Iov, lamentaţiile cosmice ale orgii şi sălciile plângătoare... Răni deschise ale naturii şi ale sufletului... Şi inima omenească – rana deschisă a lui Dumnezeu.

Orice fel de extaz suplineşte sexualitatea. Ea *n-ar* avea nici un sens fără mediocritatea fiinţelor. Dar cum acestea n-au altă cale de a ieşi din ele însele, sexualitatea le salvează temporar din animalitate. Actul sexual îşi depăşeşte la orice fiinţă semnificaţia biologică. El este un *triumf* asupra animalităţii. Căci sexualitatea e singura poartă spre cer din toată biologia.

Sfinţii nu sunt *a*-sexuali, ci *trans*-sexuali. Ei nu mai au nevoie de „revelaţiile" sexualităţii. A fi sfânt nu înseamnă a ieşi mereu afară din tine? Ce ar mai putea *adăuga* atunci sexualitatea? Transporturile extatice ale sfinţilor fac palide convulsiile sexuale.

Din toate epocile istorice, n-aş putea munci cu sufletul împăcat decât ca sclav, pe vremea când faraonii înălţau piramidele. Să ridici la lespezi sub lovituri de bici, dar să le vezi încununate de veşnicie şi să simţi vidul ce se naşte în jurul piramidelor, din dezertarea timpului! Ultimul sclav egiptean era mai aproape de veşnicie decât oricare filozof al Occidentului. Egiptenii trăiau în extazul soarelui şi al morţii. Pentru noi cerul a devenit piatră de mormânt! Lumea modernă a fost atinsă, până la blestem, de seducţia lucrurilor finite.

Iubesc sfintele pentru *naivitatea pasionată* care împrumută figurii lor o expresie de ardoare copilărească şi de chin gratuit. Ochi, ce rămân veşnic întredeschişi pentru ca pleoapele să apere misterul lăuntric de indiscreţiile clarului exterior; zâmbet meditativ, acordat subînţelesului privirii; buze, de un roşu iluminat de azur; paloare de mâini, îndreptate spre alte îmbrăţişări şi acel albastru serafic în care Rafael îmbracă sfintele, extras din nuanţele inimii lor.

Cum o să deschidă ele ochii spre lume? Căci doar ne-au repetat-o toate că nu stau „ochi în ochi” decât cu Iisus…

Extazul închide ochii; în el *eşti* ceea ce *vezi.* De aceea dispensează el de privire. Bernini a înţeles acest lucru, când ne-a prezentat o Sf. Tereză în transport extatic, cu ochii într-o întredeschidere imperceptibilă. Acelaşi lucru şi cu portretul lui Francisc din Assisi căruia Zurbaran, pictor neîntrecut de pasiuni cereşti, i-a dat un contur pe care nu-l merita echilibrul supranatural al acestui sfânt.

Mozart mă face să regret eroarea lui Adam.

Voi ajunge vreodată să nu mai citez pe nimeni în afară de Dumnezeu? Oamenii şi chiar sfinţii n-au *nume.* Numai Dumnezeu poartă unul. Dar ce ştim mai mult despre el, decât că e capul deznădejdilor? Dumnezeu este o disperare care începe unde sfârşesc toate celelalte.

Numai paradisul sau marea m-ar putea dispensa de muzică.

Cele mai mari regrete mi le-au provocat visurile de fericire: Boticelli, Claude Lorrain, Mozart, Watteau şi Corot. Fost-am prea slab pregătit pentru fericire? Sau am cunoscut numai melancoliile ce o preced şi tristeţile ce îi urmează?

Fericirea este o pauză fermecătoare, pe care am bănuit-o în meditaţiile pastorale ale muzicii secolului al XVIII-lea. Nu pot vorbi despre fericire decât *din auzite..*

Tristeţile îţi aruncă în suflet umbre de mânăstiri. Şi prin acestea începi să-i înţelegi pe sfinţi… Oricât ar vrea să ne însoţească până la marginile amarului, ei nu pot – şi astfel ne lasă în drum, pe la mijlocul amărăciunilor şi al căinţei. Inima lor are altă înclinare, fiind cu axa în Dumnezeu. A noastră îşi caută un sprijin într-un infinit de dezolare, înclinându-se până la ameţeală.

După atâtea declaraţii pasionate, de dragoste, pe care sfinţii le-au făcut lui Dumnezeu, ce am mai putea adăuga pentru a nu fi epigoni? Absurdităţi? Dar ei n-au evitat nici una pentru a-şi exprima un exces de iubire. Un exemplu din mii. Dominicana din Töss, Mezzi Sidwibrin: „Doamne dacă ai fi Mezzi Sidwibrin şi eu Dumnezeu, aş vrea ca tu să fii Dumnezeu şi eu Mezzi Sidwibrin”.

Cine nu-l poate iubi până la absurd, n-are nici un rost să se

mai încurce cu el. Când vorbeşti de Dumnezeu numai pentru a fi mai puţin singur în nimic, el nu este mai mult decât o invenţie sau un pretext al singurătăţii. Sfinţii au putut fi trişti *pentru* Dumnezeu; nouă nu ne poate fi mai mult de un debuşeu al tristeţilor. Alţii i-au purtat veneraţie; imposibil de a-i arăta mai mult decât interes.

Când citeşti aceste exclamaţii ale Sf. Caterina de Siena: „Tu, o, abis de caritate, pare că devii nebun de creaturile tale, ca şi cum n-ai putea trăi fără ele, deşi eşti Dumnezeul nostru. O, Tată etern, o, foc, o, abis de caritate, o, frumuseţe eternă, o, înţelepciune eternă, o, îndurare eternă, o, speranţă, o, refugiu al păcătoşilor, o, generozitate neîntrecută, o, bine etern şi infinit, o, Nebun de iubire!" – rămâi înmărmurit de inexplicabil şi-ţi pare bine că acest exces te scuteşte de vreo declaraţie oarecare. Nu se mai poate adăuga nimic, în afară de regretul de a nu putea urî Divinitatea cu o pasiune egală acestei iubiri.

De n-ar fi fost boli în lume, n-ar fi apărut nici un sfânt. Căci n-a existat până acum nici unul „sănătos". Sfinţenia este înălţimea astrală a bolii, fosforescenţa transcendentă a putregaiului.

Bolile au apropiat cerul de pământ. Fără ele, nu ştiau unul de altul. Nevoia mângâierii a mers mai departe decât boala şi la intersecţia cerului cu pământul a dat naştere sfinţeniei.

Încerc să-mi reprezint o lume fără spaţiu şi nu găsesc decât o inimă de sfânt.

Sunt oameni care şi-au stilizat moartea. Pentru aceştia a muri este o chestiune de *formă.* Dar moartea este materie şi groază. De aceea nu se poate muri elegant fără să faci ocol morţii.

De ce oamenii graşi şi înalţi, cu dimensiuni de colos uman, afectaţi odată de frica de moarte oferă un spectacol sinistru şi descurajant? Fiindcă în atâta materie moartea îşi găseşte un leagăn mai sigur şi mai plăcut, iar groaza, uimind proporţiile materiei, se intensifică de dimensiunile ei. De câte ori mă gândesc la frica enormă de moarte la Tolstoi încep să înţeleg presentimentul morţii la elefanţi.

Limita fiecărei dureri este o durere şi mai mare.

Împăcarea cu moartea au încercat-o oamenii numai pentru evitarea *fricii* de moarte. Fără această frică n-are, însă, nici un rost să mai mori. Căci moartea există numai în ea şi prin ea.

Înţelepciunea, care se naşte dintr-un *acord* cu moartea, este atitudinea cea mai superficială în faţa lucrurilor ultime. Până şi un Montaigne a fost infectat de ea. Altcum nu s-ar explica de ce se mândreşte cu acceptarea inevitabilului.

Cine învinge frica se poate crede nemuritor; cine n-o are, *este.* Fiinţele, poate, dispăreau şi în paradis, dar ele, necunoscând în nici o formă teama de moarte, n-aveau ocazia să moară niciodată. Frica este o moarte de fiecare clipă. Fiinţele ce n-o cunosc sunt ca păsările cerului: îşi citesc destinul în azur.

După Shakespeare sau Dostoievski nu mai putem fi înţelepţi. Oamenii şi-au regăsit prin ei durerile şi au început, renegându-şi întâia amintire, să fie mândri de pierderea paradisului.

Obiectiv, toţi muritorii sunt în fiecare clipă egal apropiaţi de moarte. Nu este nici unul care să nu se poată stinge în orice moment. Subiectiv – şi numai aşa importă – unii sunt apropiaţi până la identitate, pe când alţii n-au întâlnit-o niciodată. Moartea obiectivă, din afară la un Rilke, nu mai are nici o semnificaţie. Tot aşa la Novalis. Dar, în definitiv, nu există poet care să fi murit numai odată.

Ceea ce îi deosebeşte pe oameni de sfinţi nu este orientarea faţă de cer, ci atitudinea faţă de corp. Cerul nu-l are nici un om, dar corp are orice sfânt. Este, pentru oameni, corpul o problemă? În atât cât sunt bolnavi, da. Încolo, şi-l târâie cu inconştienţă. În sfinţenie, însă, el este o obsesie constantă.

Extazul este un salt infinit peste corp. Câte mărturisiri n-am putea cita, din care răsare cu o evidenţă zdrobitoare depăşirea completă a corpului? Confesiunile sfinţilor nu sunt decât etapele unor conştiinţe în luptă cu corpul şi înfrângerea lui finală. Dar nu acest conflict este revelator, deoarece, fiind intenţionat, el este lipsit de dramatism, ci *regăsirea* corpului. Sunt transporturi mistice care uneori au o lungă durată, ţin zile întregi. Sufletul, într-o permanenta încordare, şi fiinţa, ieşind din sine pe urmele sufletului, uită de aderenţa lor la trup. Flăcările interioare subtilizează în aşa măsură rezistenţele fizice încât din fiinţă nu mai rămâne decât imaterialitatea extazului. Încetând înalta frecvenţă a transporturilor extatice, începe revenirea la datele comune, cu mirarea de a regăsi un corp pe care-l uitase. Toţi sfinţii se plâng de regăsirea corpului, adică de prăbuşirea din extaz.

Pe la 24 de ani Cristina Ebner avu un vis care nu ne poate

lăsa indiferenţi. Devenise anume gravidă, iar pruncul nu era altul decât Iisus Hristos. Şi bucuria ei era atât de mare şi de nemăsurată, încât nu făcea nici o mişcare care ar fi putut vătăma sănătatea divinului prunc. După un timp, născându-l fără dureri, l-a luat pe braţe şi s-a dus cu el în mijlocul maicilor, spunându-le: „Bucuraţi-vă împreună cu mine; nu mai pot să vă ascund mai multă vreme bucuria mea, am conceput pe Iisus şi l-am născut”. Şi le-a arătat pruncul.

Nenorocirea Cristinei este că s-a deşteptat dintr-un asemenea vis. Dacă s-ar fi putut stinge pe loc, ar fi murit în fericiri ce nu le-au cunoscut femeile.

Ea n-a conceput un vis de maică, ci de sfântă. Visul ei este ascuns în inima tuturor sfintelor, fiinţe gravide de Dumnezeu.

Cristina Ebner a trăit de la 1277 la 1355. Evul mediu îl avea în pântece pe Dumnezeu.

Într-o duminică, El se adresează Cristinei: „Vin la tine ca unul care e mort de iubire. Vin la tine cu dorinţele unui mire la patul miresei”. În asemenea condiţii este plăcut a fi Dumnezeu şi mai plăcut a fi „aleasa” Lui…

„Sentimentul de a fi tot şi evidenţa de a nu fi nimic” (Paul Valéry). Iată o concluzie de poet, obligatorie pentru cel ce a frecventat sfinţii.

Cerşetoria nu este un rezultat al mizeriei. Într-un stat perfect ar fi tot atâţi cerşetori, cât în oricare stat istoric. Cerşetorul profesional este un aspect constant al vieţii. Atâta vreme cât vor exista răspântii, porţi şi milă el va apărea din nimic. Cerşetorul este parfumul răspântiilor, senzaţia tuturor intrărilor şi salvarea tuturor miloşilor. Fără el mila s-ar dilata ca un vid în conştiinţă şi neputându-se „plasa” nicăieri ar da naştere la un vârtej de insatisfacţie. Se prea poate ca mila să fi creat cerşetoria sau, în cazul cel mai bun s-au născut deodată. Injustiţia socială scoate la suprafaţă numai cerşetori ocazionali, care n-au „chemare” în cerşit, ei fiind nişte săraci *căzuţi. C*erşetorul *din instinct* este o fiinţă pe care n-o poate înţelege nimeni, iar miloşii nu numai că nu-l înţeleg, dar le e chiar frică de el. De-aş fi cerşetor, n-aş putea primi obolul fiecăruia. Dar aici consistă sublimul cerşetorului, el primeşte de la *oricine.* Pentru el omul care dă, individual, n-are nici o importanţă, fiindcă nu-l interesează decât înclinarea corpului, complimentul pe care fiece darnic îl face în faţa lui. Orgoliul său este curba ce o descrie dispreţul nostru. Cu

cât ne înclinăm mai mult din dispreţ spre a-i arunca banul, cu atât îi strălucesc ochii mai mult. Un cerşetor ar fi mai fericit dacă atunci i-am da o palmă; ea este singurul lui contact cu *omul.* De ce nu voi fi având vocaţia de cerşetor? Cu adevărat, cerşetorii se *nasc...*

Cine citeşte cu o necuviinţă inspirată confesiunile sfintelor nu-şi poate ascunde impresia că Iisus a fost trimis în lume mai puţin pentru răscumpărarea şi mântuirea oamenilor, cât pentru consolarea acelor inimi de femei neîmplinite în iubire. Nu se pot face interpretări terre à terre cu sfinţii, dar pare evident că un amant pământesc de s-ar fi interpus între lumina lui Iisus şi inima unei sfinte, Mântuitorul rămânea un simplu membru al Trinităţii.

Iisus a fost amantul *oficial* al sfintelor. Ele n-au riscat nimic mărturisindu-i tot ce aveau pe inimă şi nu s-au expus nici unei primejdii în excesul lor de indiscreţii. Dorinţa de iubire a sfintelor ar fi născut un pustiu lăuntric fără omniprezenţa erosului divin, înmiresmându-le dorurile şi slăbiciunile.

Inimile lipsite de iubire pământească sunt reazemul şi odihna lui Iisus. În ele a poposit el de două mii de ani, alintat de graţii, pe care nu le bănuia în staul. Din iesle în inimi de sfinte! Asta nu-i o ascensiune omenească...

Sunt ca un Anteu al disperării. Orice contact cu pământul mi-o măreşte. Ah! De-aş putea să adorm în Dumnezeu pentru a-mi muri mie!

Singura uitare este somnul în Divinitate. Când îşi va lăsa Dumnezeu peste mine pleoapa?

Mechtilda de Magdeburg către Dumnezeu: „Îţi aduc cântecele mele: ele sunt mai sublime decât munţii, mai adânci decât mările, mai înalte decât norii, mai vaste decât aerul. — Cum se numeşte acest cântec? Dorinţa inimii mele. Am răpit-o lumii. M-am ferit de mine însumi. Am răpit-o întregii creaturi. Acum nu pot s-o mai port. Unde s-o pun? Nu trebuie să pui dorinţa inimii tale decât în inima mea". De mult am ştiut că singurul comentar la sfinţi sunt lacrimile...

Doamne, voi culege lacrimile de la poarta iadului şi-mi voi face cuib în ele şi-ţi voi aduna umbrele în amurgurile mele. Sau tu nu eşti decât o eroare a inimii, precum lumea a minţii?

Apariţia lui Dumnezeu coincide cu întâiul freamăt de singurătate. În golul unui fior şi-a făcut El loc, încât infinitul divin

este identic tuturor momentelor de singurătate, pe care le-au îndurat fiinţele.

Nu crede nimeni în Dumnezeu decât pentru a evita monologul chinuitor al singurătăţii. Ne-am putea adresa altcuiva? El pare bucuros de orice dialog şi nu se supără că l-am ales pretext teatral al mâhnirilor solitare. — Singurătatea fără Dumnezeu este nebunie curată. În El măcar ne plasăm rătăcirile şi ne vindecăm astfel mintea şi inima. Un fel de paratrăsnet. Căci Dumnezeu este *bun conducător* de mâhnire şi deznădejdi.

Dostoievski a fost ultimul om care a încercat să salveze paradisul. Dar el n-a reuşit decât să creeze o mai mare slăbiciune pentru prăbuşiri, dând astfel lovitura de graţie paradisului şi aspiraţiei noastre spre el.

Tot aşa, Dostoievski a fost ultimul care a întrezărit cunoaşterea lui Adam dinainte de păcat. El n-a reuşit, însă, decât să ne dea un gust voluptuos pentru păcatele acestei lumi.

În zadar am încerca să facem din Dostoievski un sfânt. N-am reuşi. Dar nu văd nici un sfânt care n-ar fi mândru să-i dezlege curelele încălţămintei.

Marele noroc al lui Iisus, este că a murit tânăr. De trăia vreo şaizeci de ani, în locul crucii, scria memorii. Şi astăzi suflam praful de pe un fiu al lui Dumnezeu fără noroc.

Cea mai compromisă persoană din istorie este Iosif, tatăl lui Iisus. Creştinii l-au aruncat pe o linie moartă şi l-au făcut de râsul bărbaţilor. De-ar fi spus el o singură dată adevărul, fiul ar fi rămas un evreu obscur. Triumful creştinismului îşi are originea în lipsa de orgoliu a unei virilităţi. Imaculata Concepţiune pleacă din pietatea unei lumi întregi şi din laşitatea unui bărbat.

M-am ataşat de aparenţe când mi-am dat seama că nu există *absolut* decât în renunţare.

Numai bordelul sau o lacrimă de înger ne pot scăpa vremelnic de teroarea morţii.

Evul mediu a cunoscut o întreagă tehnică de a naşte lacrimi, dovezi ale pasiunii şi ale ardorii. Se spuneau rugăciuni şi se executau practici pentru a câştiga „darul lacrimilor”. Până şi Toma d’Aquino se pare a fi cunoscut acest dar, considerat ca o cale efectivă de a iubi pe Dumnezeu. Formulele abundau, prin care el era implorat. Să nu fi fost evul mediu sătul de lacrimi? Şiroaiele lui nici azi nu s-au uscat... iar gemetele se percep şi

astăzi de un auz deschis durerii. Sfântul Dominique, care a avut într-o largă măsură acest dar, scotea astfel de suspine în rugăciunile din noapte, încât ceilalţi fraţi se trezeau şi-l urmau în plâns.

Evul mediu a ispăşit păcatul lui Adam. Numai aşa a fost posibilă Renaşterea.

Cu o zi înainte de convertirea sa, Francisc din Assisi mergea plângând pe drumuri, şi, crezându-l bolnav, un om îl întreabă: „Ce ai frate? — Ah, răspunse el, ar trebui să străbat astfel Universul fără nici o ruşine, plângând pătimirea Mântuitorului meu."

Evul mediu ne dă dreptul să iubim lucrurile trecătoare. Istoria lui divină a epuizat conţinutul veşniciei.

Întreg creştinismul nu este decât o criză de lacrimi a omenirii, din care nu ne-au mai rămas decât urmele sărate şi amare.

Pe la sfârşitul evului mediu apăreau cărţi anonime cu titlul: „Arta de a muri". Succesul lor era nemaipomenit. Ar mai mişca pe cineva astăzi o asemenea carte?

Ceea ce ne separă pe noi de evul mediu şi de antichitate este că am devenit incapabili să ne pregătim, într-un fel oarecare, de moarte. Nimeni nu-şi mai îngrijeşte şi nu mai cultivă moartea *în* el, care se întâmplă *peste* el.

Anticii *ştiau* să moară. Cu ei a apărut în lume dispreţul pentru moarte. Dar un dispreţ din cunoaştere. A te ridica interior la un nivel superior morţii a fost idealul constant al înţelepciunii lor. Pentru noi moartea este o *surpriză* dureroasă şi înspăimântătoare. De aici, frica şi dramatismul. Nici un antic n-a fost surprins de ea, şi astfel şi-au permis un surâs la apropierea ei, de care nu ne putem decât mira. Ei s-au lăsat *convinşi* de inevitabilul morţii în aşa măsură încât şi-au construit o întreagă artă de a muri, care, oricât am cunoaşte-o, nu ne poate fi de nici un folos.

Evul mediu a trăit într-o intimitate mai dramatică cu moartea decât antichitatea. Ceea ce îl apropie de ea şi îl separă de noi este credinţa într-un complex de mijloace, într-o sumă de preparative şi de procedee, care ne asigură o moarte mai organică şi mai reuşită. El a cunoscut sentimentul morţii cu o intensitate unică. Dar prin meditaţie şi o artă specifică a dispus-o în ţesătura intimă a fiinţei. Astfel, oamenii mureau *legal,* după

o formă, după un paragraf al lor. Pentru noi ea nu înseamnă mai mult de o hărţuială infinit penibilă, de care am vrea să scăpăm cumva şi, neputând, ne consolăm în frică. Nu cred să fi existat în antichitate şi în evul mediu un singur om care să fi vrut să tragă chiul morţii, să-i scape pe porţi necunoscute, exasperat şi plictisit de ea. Un călugăr medieval sau un înţelept antic din *a nu avea încotro* îşi făcea, imaginând, o artă întreagă a lepădării de lume, o temă constantă de meditaţie şi de experienţă. Noi am vrea ca să murim fără să existe moarte.

Nu se poate gândi decât orizontal. Este aproape imposibil să concepi eternitatea în poziţia verticală. Animalul se va fi ridicat la rangul de om în momentul trecerii de la orizontal la vertical, dar *conştiinţa* nu s-a născut decât în clipele de libertate şi de lene, orizontale prin excelenţă. Când stai întins, cu ochii fixaţi asupra cerului sau a unui punct oarecare, separaţia dintre tine şi lume deschide un gol, fără de care nu e posibilă conştiinţa. Nici un gând nu se naşte în mers; de aceea, imobilitatea orizontală este condiţia indispensabilă a meditaţiei. Este adevărat că aşa nu se nasc gânduri vesele. Dar meditaţia este expresia neparticipării şi, ca atare, n-are nici o *toleranţă* pentru fiinţă. Istoria este un rezultat al verticalei, precum neantul al orizontalei.

Biserica a privit totdeauna cu multă prudenţă şi rezervă *revelaţiile private* ale sfinţilor, acele adică în care îl amestecau pe Dumnezeu cu intimităţile şi circumstanţele vieţii lor. Nu sunt acestea, însă, cele mai sincere şi mai apropiate nouă? Viziunile cereşti necontrolate au o naivitate savuroasă. Astfel, Iisus numeşte pe Angela de Foligno după diminutivul său: Lella şi-i arată toate rănile şi loviturile primite, zicându-i: „Toate acestea pentru tine”. Sau tot el, spunându-i Margaretei de Cortona: „Pe pământ nu există nimeni să-l iubesc mai mult decât pe tine”.

E drept că acestea nu sunt revelaţii *oficiale*; ele sunt însă nebuniile delicioase ale sfinţeniei.

Nu-i şopteşte Iisus într-o zi Angelei: „Iubita mea din toţi sfinţii paradisului”? Revelaţia e *privată* cu adevărat; în nici un fel nu ne putem amesteca, fără să trezim o gelozie divină.

Existenţa sfinţilor este o suspendare neîntreruptă a timpului. De aceea îi putem înţelege numai în slăbiciunile noastre pentru veşnicie.

După Jacques de Voragine, una din funcţiile îngerilor este să

întipărească în sufletul oamenilor amintirea suferinţelor lui Iisus. Şi eu care-i credeam agenţii uitării cereşti...

Mechtilda de Magdeburg şi-a însemnat revelaţiile pe aripi de îngeri. Înflăcărarea ei îmi dă un gust de autodistrugere, că m-aş vrea răspândit în nemărginit ca o spumă de stele.

Sfintele astea mi-au ascuns sufletul sub petele aştrilor. Şi aş vrea să plâng din acele înălţimi în inima lor...

Dumnezeu ne-a exploatat toate complexele de inferioritate, începând cu acela de a nu ne crede Dumnezei.

„ ... Şi vei fi sărutat cu spiritul meu” (Dumnezeu către suflet în dialogurile Mechtildei de Magdeburg). Iată, în fine, rezervă şi decenţă în erotica divină.

O conştiinţă se măsoară după dilatarea ei cosmică. Dacă mai ai margini în lume, după ce ţi-ai aplecat spiritul asupra ei, înseamnă că ai rămas undeva la începutul drumului, înfrânt pe cărările cosmice. Acel ce n-a epuizat lumea în zbaterile lui lăuntrice nu va ajunge niciodată la Dumnezeu. La limita dilatării cosmice a conştiinţei se plasează El. Când am înghiţit lumea şi am rămas singuri, mândri de orgoliul nostru, Dumnezeu apare de după paravanul Nimicului ca o ultimă ispitire.

Creştinismul este mult prea profund ca să mai poată dăinui. *Secolele* lui sunt numărate. Cum de a putut omul să reziste atâta vreme la atâtea probleme ultime, servite în mod oficial? Ameţelile rare ale individului au devenit religie de stat. Că omul nu s-a descompus complet de adâncimile creştinismului îmi pare singura probă pentru vocaţia metafizică a acestui animal.

El, însă, nu mai poate suporta teroarea problemelor ultime. Creştinismul a legalizat neliniştile şi l-a ţinut sub presiune, încât o destindere de câteva mii de ani va reîmprospăta fiinţa pustiită de invazia atâtor ceruri.

Creştinismul – o adevărată avalanşă de indiscreţii metafizice – a introdus moartea, suferinţa, pe Iisus şi pe Dumnezeu în treburile de fiecare zi ale oamenilor, în politică, în afaceri, în câştiguri şi în pierderi. De aici s-au născut crize de conştiinţă, unele peste altele, într-o adevărată arhitectură de disperări. Demonul s-a încuibat în bani, în sexualitate, în iubire. Atâta tulburare a adus el genului uman, că de aici încolo superficialitatea poate fi declarată o virtute fără nici un risc. Demonul creştin ne-a fixat tuturora o cruce în inimă, pe care n-o

putem răsturna decât spânzurându-ne de ea, pentru a ispăşi, printr-un sacrificiu creştin, creştinismul însuşi. Şi în zadar ne-am desţeleni din el, căci nu vom reuşi să-i uităm *decorul,* adică pe sfinţi. El ni-i va trimite – după ce-l vom fi urât – să ne iasă înainte şi să ne urmărească, şi când vom fi mai siguri că am uitat acele pătimiri – ce şi-au întins otrava peste veacuri – ne vom împiedica de sfinţi şi cadavrul ne va cădea în braţele lor.

La urma urmei, ne-am fi mulţumit să rămânem *oameni.* Dar ne-am pomenit *creştini.* Putea-vom face drumul înapoi?

Nu aşa am înţeles noi să ne întrecem umanitatea!

Creştinismul a făcut prea multă propagandă pentru *un* Dumnezeu, pentru a ne mai fi îngăduită vreo speranţă! Când vom da lupta decisivă cu legiunile lui de îngeri şi de sfinţi, va fi un măcel fără pereche în istorie. Va curge sânge în priviri.

Şi vom alcătui toate tainele noastre din momentul de îngeri şi de sfinţi!

De la Renaştere încoace, nici un om n-a cunoscut *resemnarea. A*ici consistă tot nimbul tragic al omului modern. Anticii se împăcau cu soarta. Nici un om modern nu a coborât până la această concesie. Nici dispreţul pentru soartă nu ne este cunoscut. Căci suntem prea puţin înţelepţi pentru a nu o iubi cu o suferinţă nesfârşită.

Anticii nu făceau *caz* de durerile lor. Acesta nu este, însă, cazul nostru, care ne răzvrătim cu toate durerile împotriva lor înşile.

Îngerii *văd* totul, dar nu ştiu nimic. Nişte analfabeţi ai perfecţiunii. N-au avut nici măcar curiozitatea să asculte tentaţiile şarpelui sau să-l întrebe pe Adam de cauzele eliminării sale. Ce bine le-ar fi stat, totuşi, alături de om! Acei dintre ei care au căzut s-au prăbuşit *individual,* ca trădători. Neamul lor a rămas, însă, străin ispitelor. El ne mai poate veghea, fără să ne înţeleagă. Când eram împreună *în* Dumnezeu, nici noi nu înţelegeam nimic. Acum cel puţin îi pricepem pe îngeri prin *amintire* şi prin speranţa unei reîntoarceri. Ei ne-ar înţelege în măsura presimţirilor de cădere. Avea-le-vor? Nu-l iert pe acel înger cu sabia că nu s-a luat după Adam spre a-şi reabilita neamul prin dezertare. De altcum, căderea lui Adam este singurul *act istoric* al paradisului.

Adesea mă întreb de ce vor fi instituit sfinţii cultul îngerilor când se concurează în gloria cerească? Este, desigur, o greşeală

politică, o lipsă de tact surprinzătoare. Doar lor li se deschid porţile şi fără intervenţia îngerilor! S-ar putea ca sfinţii să nu fie decât îngeri căzuţi care şi-au recâştigat graţia. Paradisul, fiindule o amintire mai *recentă,* şi-l reprezintă cu mai multă intensitate, şi-l doresc cu o înflăcărare mai aprigă. Fi-va aceasta baza aspiraţiei lor paradiziace? Ei nu par a fi decât îngeri care au cunoscut durerea şi, ca atare, cunoaşterea.

Preocuparea de sfinţenie: combaterea bolii prin *boală.*

Când melodiile ne copleşesc într-o invazie de fericire dureroasă, am vrea o moarte parfumată. Sfinţii au atâta muzică în ei, încât s-o opună disoluţiei corpului. Cadavrul lor nu miroase. Voi avea atâta muzică în mine ca să nu mor niciodată? Sunt menuete, după care nu mai poţi putrezi.

Numai fericirile muzicale îmi dau senzaţia de nemurire. Acele zile senine în care inima ia culoarea cerului şi-n care renasc extaze sonore cu amintiri de dincolo de orizont! În zadar ai mai căuta atunci lacrimi pentru timp.

O inimă fără muzică este ca o frumuseţe fără melancolie.

Vinul i-a apropiat pe oameni mai mult de Dumnezeu decât teologia. De multă vreme beţivii trişti – există alţii? – i-au compromis pe schimnici…

Singurătăţile dulci ale muzicii! Sau despre *confuzia* între cer şi pământ.

Într-unul din extazele sale, Caterinei de Siena i-a apărut Iisus, care, deschizându-i partea stângă, i-a luat inima. Şi zile întregi repeta ea tuturora că trăieşte fără inimă, încredinţându-i pe cei care susţineau această imposibilitate că unui Dumnezeu totul e posibil. Dar odată, pe când se ruga singură într-o capelă, o lumină din cer se apropie şi în ea se profilă El, cu o inimă în mână. Ea căzu tremurând la pământ. Iisus se apropie şi, deschizându-i din nou partea stângă, îi puse înăuntru inima ce o ţinea în mâini şi-i spuse: „Vezi, prea scumpă fetiţă, precum ţi-am luat în altă zi inima ta, aşa-ţi dau acum inima mea cu care să trăieşti de aici înainte”.

Sunt de un farmec mişcător căderile şi leşinurile sfinţilor. Ele dovedesc că revelaţiile nu pot fi primite vertical, că nu putem sta *în picioare* în faţa unor dezvăluiri ultime. Toate leşinurile provoacă o voluptate sfâşietoare, încât, între a cădea şi a nu cădea; un om, care se cunoaşte puţin în bucuriile negative, nu

se poate hotărî aşa de uşor.

Weininger spunea că epilepsia este ultima singurătate a criminalului. Nemaiavând nici o legătură cu lumea, nu-i mai rămâne decât prăbuşirea.

Leşinul sfinţilor presupune nu mai puţin o rupere a legăturilor cu lumea. Şi astfel se prăbuşesc ei în cer…

Ajungi la un moment dat în viaţă când toate le pui în legătură cu Dumnezeu. Restul este prea puţin. Se întâmplă, însă, uneori să te apuce teama că Dumnezeu ar putea să nu mai fie *actual* şi atunci ţi se pare toată raportarea la el fără nici un folos. Provizoratul principiului ultim – absurd ca idee, dar prezent în conştiinţă – te umple de o nelinişte ciudată. Să fie Dumnezeu o simplă *modă* a sufletului, o pasiune trecătoare a istoriei?

Unii oameni îşi mai pun problema dacă viaţa are sau n-are un sens. În realitate, totul se reduce la a şti dacă e *suportabilă* sau nu. Problemele încetează şi încep *hotărârile.*

Marele avantaj al lui Dumnezeu este că despre el se poate gândi orice. Cu cât legi gândurile mai puţin şi le laşi în voia contradicţiei, cu atât rişti să te apropii mai mult de adevăr. Dumnezeu profită după periferiile logicii.

Shakespeare şi Dostoievski îţi lăsa în suflet un regret chinuitor: acela de a nu fi sfânt sau criminal. Cele două forme ale autodistrugerii…

Sfinţii nu ştiu carte. Atunci de ce scriu aşa de frumos? Să fie numai inspiraţia de vină? Fapt este că ei au *stil* de câte ori descriu pe Dumnezeu. Uşor să scrii din şoptite, cu urechea în gura lui. Operele lor au o simplitate supraomenească. Dar, nedescriind pământul, ei nu pot fi numiţi scriitori. Lumea nu-i acceptă ca atare, fiindcă nu se poate regăsi în ei.

Nu poţi cunoaşte un om decât după nivelul la care s-a ridicat muzica în sufletul lui. Dar, cum nu mă interesează decât cei inundaţi de ea, mă dispensez de cunoaşterea oamenilor.

Există suflete muzicale care n-au educaţie şi cultură muzicală. Ceea ce înseamnă că ne naştem cu o sumă de vibraţii pe care le pun în valoare tristeţile noastre. Purtăm toată muzica pe care n-am auzit-o în decursul vieţii, dar care zace pe străfundurile memoriei. Tot ce e muzical în noi este o chestiune de *amintire.* Pe când nu aveam *nume* va fi trebuit să fi auzit *tot. Nu* există muzică fără amintirea paradisului şi a căderii.

Totul a fost *cândva.* De aceea îmi pare viaţa o unduire fără

substrat şi o legănare fără substanţă. Lumea nu se repetă; dar pare că trăim în resfrângerile unei lumi trecute, căreia-i depanăm ecourile întârziate. Memoria nu este numai un argument împotriva timpului, ci şi *a acestei* lumi. Ea ne descoperă confuz lumile *probabile* ale trecutului, cu încoronarea paradisului. Pe străfundurile memoriei se elaborează regretele.

Regresiunea în memorie te face metafizician; răsfăţul în începuturile ei, sfânt.

Se ştie ce răspundeau sfintele când părinţii lor le cereau să se mărite: ele nu pot, deoarece au făcut lui Iisus promisiune solemnă de a-i închina fecioria. Că el n-a meritat atâtea renunţări şi atâtea nebunii este unul dintre lucrurile cele mai adevărate şi mai sfâşietoare. Când mă gândesc la infinitul de tortură şi de suferinţă, de care a dat dovadă perversitatea transcendentă a sfintelor, drama antică a lui Iisus nu îmi pare mai mult decât tristă. Catapeteasma s-a sfâşiat şi s-a prăbuşit în sufletul sfintelor şi piroanele acelea au perforat inima lor o viaţă întreagă, iar nu câteva ceasuri de sfâşiere pe o colină. Suferinţele sfintelor mă obligă să fiu nedrept cu Iisus. Suprema neîndurare nu putea fi alta, decât să ne lase moştenire pete de sânge pe o cruce. Hotărât lucru! Nu i-aş dezlega curelele încălţămintelor lui.

Vor vorbi sfintele de *gustul crucii,* dar de ce nu sunt sincere şi nu vorbesc de *otrava ei?* O văd pe Magdalena de Pazzi, nobilă, superbă şi încântătoare, încarcerându-se, sub blestemul unei inspiraţii divine, într-o mânăstire şi agăţându-se de cruce ca o condamnată, în momentele de gol sufletesc şi de tentaţie satanică. Atâtea tinereţi răstignite, din isteria veşniciei, născute sub exemplul ceresc al unui semi-Dumnezeu! Iisus trebuie să aibă conştiinţa încărcată, dacă are o cât de mică responsabilitate în faţa suferinţelor. Din chinul inuman al sfintelor vor răsări odată cruci grele, negre şi roşii, care se vor năpusti la o Judecată din urmă pentru a sancţiona pe *Fiul risipitor de Dureri,*

Dacă toate clipele, care nu sunt extaz, ar fi indiferente şi nesemnificative, ce dar neîntrecut ar fi sfinţenia! Dar ele nu sunt numai goale, ci au o amărăciune rece şi continuă care seacă sufletul şi-l face incapabil de iubire. *Uscăciune a sufletească* este o expresie care revine neîncetat în descrierile pe care le fac sfinţii despre aspectul obscur al condiţiei lor. În astfel de stări

cer ei graţiile ca o eliberare. Invocarea dragostei este o obsesie de câte ori le e sufletul *uscat.* Şi să fie el astfel numai din absenţa iubirii? Sfinţii se înşală când pun în sarcina unui vid de iubire pustiul lor lăuntric. Ei nu cunosc fiziologia decât ca o anexă a cerului. Dac-ar şti că în uscăciunea sufletului plătesc vibraţiile extazului, de câte ori nu i-ar apuca o laşitate în faţa lui Dumnezeu, de câte ori n-ar evita revederile! Nu văd în jurul extazului decât dărâmături. Căci atâta timp cât suntem în el nu suntem în noi, iar fiinţa noastră nu este decât ruina unei amintiri imemoriale.

I

Sfânta Adelgunda, care descinde din neamul regilor franci, a dat dovezi din prima tinereţe de o vocaţie cerească. Pe când era pierdută odată într-o meditaţie, o voce îi şopti: „Nu-ţi căuta alt mire, decât pe fiul lui Dumnezeu". Cuvintele i-au fost fatale, căci din acea clipă a căzut pradă lui Iisus. La vârsta de 13 ani fiul regelui Angliei o cere în căsătorie. Ea refuză, spunând că inima ei întreagă aparţine unui logodnic care întrece în frumuseţe şi bogăţie pe toţi fiii pământului. Insistenţele părinţilor rămân fără rezultat, căci ea preferă să moară decât să-şi piardă fecioria promisă Don Juanului ceresc. Murindu-i părinţii, ea rămâne şi mai fermă în hotărâre. Cum prinţul n-a renunţat la cererea în căsătorie, Adelgunda fugi din castelul părintesc spre o mânăstire. Ajungând la un fluviu, pe care nu-l putea trece, văzu deodată pe prinţ cu suita apropiindu-se pentru a o lua cu el. Pe loc, protecţia unui înger o ajută să treacă apa. Şi sfârşi în mânăstire, această victimă regală a lui Iisus.

Drama aceasta, petrecută în secolul al şaptelea, nu este nici unică şi nici extraordinară. Ea ne arată că orice sfântă este o Ofelie cu mai multă pasiune, căci Iisus nu este amantul dezabuzat care e Hamlet.

Sau să mai amintim de Sf. Împărătească Kunigunda, care, în ziua nunţii, jură împreună cu soţul ei o castitate până la moarte? În palate Iisus a introdus un pustiu mai mare decât în bordeie.

Cu cât mă apropii mai mult de sfinţi, cu atât mă îndepărtez mai mult de el, iar în momentul în care voi avea pentru sfinte deplina compătimire umană îl voi urî.

Pascal este un sfânt *fără temperament..*

Marele merit al lui Nietzsche este că s-a ştiut apăra *la timp* de sfinţenie. Ce s-ar fi ales de el dacă dădea drum slobod

pornirilor lui fireşti? — Un Pascal cu toate nebuniile sfinţilor în plus.

Eşti *sănătos* atâta vreme cât crezi în filozofie; când începi, însă, *a gândi* apare boala.

Toate marile convertiri au la bază revelaţia subită a deşertăciunii vieţii. Şi nimic nu este mai mişcător şi de o mai fascinantă cutremurare ca această străfulgerare neaşteptată a vidului existenţei. Rancé a reformat ordinul trapiştilor, după ce şi-a găsit într-o zi, în mod cu totul neaşteptat, iubita moartă. Penitenţele excesive ale sfintei Margareta de Cortona îşi află originea într-un fior analog. De ani de zile fugise de la părinţi cu un amant din familie de nobili. Plecând acesta pe mai multă vreme de acasă, în ziua în care trebuia să se întoarcă Margareta îi iese înainte. La un moment dat câinele lui se repede asupra ei, îi sfâşie hainele, fugind apoi spre un loc acoperit cu lemne, unde zăcea stăpânul lui sfârtecat şi descompus, ce fusese asasinat şi apoi ascuns chiar în ziua plecării. „Unde va fi sufletul lui” se întrebă ea în faţa acestui spectacol, şi durerea care o invadează îi schimbă pe loc cursul vieţii. Remuşcarea o duce până la limita ispăşirii. În fiecare zi se torturează până la sânge, încât leşinul pare finalitatea de fiece clipă a acestei preanenorocite sfinte.

Revelaţia deşertăciunii lumii se petrece la alţi sfinţi într-un mod mai puţin dramatic, dar într-o continuitate neîntreruptă. Ei dispun de o inspiraţie specială pentru deşertăciune, căci au un suflet de Psalmist cu mai multe îndulciri cereşti.

Toţi sfinţii sunt bolnavi, dar – din fericire – nu toţi bolnavii sunt sfinţi. Iată de ce încetarea suferinţelor se explică în sfinţenie ca o absenţă a graţiei. Boala întreţine graţia, căci ea este alimentul indispensabil ce hrăneşte pasiunile pentru o altă lume. Prin boală îi înţelegem pe sfinţi, iar ei, prin ea, cerul. Nu la toţi boala este o cunoaştere de gradul ultim. Pentru muritori ea este o cunoaştere *mediată.*

Cerul senin ne obligă la mai multe întristări decât cel cenuşiu, căci ne pune în faţa prea multor speranţe la care n-avem curajul, pe când ultimul ne îngroapă fără alternative. Seninătăţile sunt o culoare balsamică pentru melancolii, ele fiind neutre Divinităţii. Când, însă, chemările lui Dumnezeu străpung azurul, am vrea nori grei şi cenuşii care să ne acorde libertatea de a fi părăsiţi fără ieşire. Putea-vom să nu mai trăim sub nici un cer?

Lipsa noastră de orgoliu compromite moartea. Creştinismul sau nu ştiu cine ne-a învăţat să închidem ochii – să avem ochii *plecaţi* – ca moartea să ne găsească paşnici şi supuşi. O educaţie de două milenii ne-a obişnuit cu o moarte cuminte şi aşezată, modestă şi sigură. Murim în *jos.* Şi astfel n-avem curajul să ne pironim în clipele din urmă ochii în soare.

De nu vom uni eleganţele unui efeb atenian cu pasiunile unui conchistador, ne aşteaptă şi pe noi aceeaşi moarte gravitaţională, stingându-ne umbra pleoapelor. A muri cu muşchii încordaţi, asemenea unui alergător în aşteptarea semnalului, cu capul înapoi, pentru a brava spaţiul şi a învinge moartea în orgoliul şi iluzia forţei! Visez adesea la o moarte indiscretă, *în văzul* întinderilor şi al depărtărilor!

Dintre fiinţe, sfinţii mor mai puţin singuri. Totdeauna sunt *asistaţi* fie de Iisus, fie de îngeri. Ei, care caută atât de mult singurătatea, îşi dau duhul în *public.* Şi atunci cum să nu-mi pară mai amar, infinit mai amar destinul unui anonim oarecare, lipsit de asistenţe pământene şi nepământene, a unui om care se stinge fără laşităţile *dialogului!* Sfinţii *s-au dat în primire* de câte ori li s-a apropiat sfârşitul şi s-au liniştit, siguri de destinaţie. Dar toţi ceilalţi, lepra eternă a pământului, cu ochii pierduţi în nisip şi cu sufletul risipit că el, ce fac ei de mai pot muri fără răcoarea nici unei nădejdi? Şi când mă gândesc la toate agoniile acestui pământ, la toate morţile *sub* umbre şi lumini, fără mângâierile clarobscurului, atunci mi se pare că sunt suflete, care nu vor putea fi ridicate de toate cohortele îngerilor, condamnate sub greutatea lor a nu putea veni la Judecată, fixate în înmărmurirea propriului blestem! Căci nu se pot mântui decât sufletele *uşoare*: sub care nu se *rup* aripile îngerilor.

De obicei, oamenii nu fac deosebire între sfinţii *care* se *nasc* şi cei care *devin.* Una este a vedea lumina zilei încărcat de graţii şi alta e a le plăti scump, a câştiga una câte una. Sfinţenia înnăscută este comodă şi fără răspundere; sfântul este un biet *instrument d*e graţii, un organ inconştient al perfecţiunii. Mă îngrozesc, însă, când mă gândesc la sfinţii *fără talent,* care au *muncit* pentru graţiile cerului, sfinţenia plătită cu sudoarea corpului şi a sufletului. Aceştia sunt cei mai mulţi; ei datoresc *absolut* totul suferinţei; ceilalţi, privilegiaţii – adevăraţi proprietari ai azurului – nu trec peste o înclinare spre durere şi

nici n-o valorifică mai mult ca un *pretext.* Talentul pentru sfinţenie te furişează printre suferinţe. Majoritatea sfinţilor, însă, s-au aşezat de-a curmezişul lor şi astfel nu există durere să nu-i fi izbit şi să nu-i fi călcat.

Exemple? Dar poate oamenii au dreptate când nu le mai cântăresc durerile, atribuindu-le tuturora un merit egal de suferinţă.

Până şi sfinţii să fi cunoscut voinţa de dominare, să existe adică un imperialism în lumea lor? Nimic mai evident pentru cine înţelege deplasarea obiectivelor. Pe când noi ne exasperăm forţa în lupta pentru „bunurile trecătoare", orgoliul lor e prea mare pentru a nu dori o lovitură definitivă, o posesie integrală. *Spaţiul* în care se exercită imperialismul sfinţilor este cerul şi armele de cucerire, suferinţele. Dacă Dumnezeu n-ar fi o restricţie pentru clanul lor, sfinţii s-ar concura în înălţimi şi fiecare ar vorbi în numele altei *întinderi.* Omul rămâne totdeauna *proprietar.* De această mediocritate n-au scăpat nici măcar sfinţii. Nebuniile lor au *parcelat* inegal cerul, după mândria mărturisită sau nemărturisită a suferinţelor. Ei au deplasat vertical obiectivul imperialismului, adică au ridicat pământul până la *suprema* lui aparenţă, la cer – spaţiul voinţei lor de dominare.

Numai *uitând* tot ne putem *aminti* cu adevărat. Slăbirea memoriei ne descoperă toată lumea care a precedat timpul. Ne dezintegrăm din el prin vidul progresiv al memoriei, prin lichidarea rezervelor şi a conţinuturilor temporale. De ce în nopţile albe ne revin, alături de terori ancestrale, lumi pe care nu *ştim* să le fi trăit, dar care sunt ca *surprize* ale amintirilor? Nopţile nu numai că nu lichidează conţinutul actual al memoriei (al istoriei *noastre),* dar ele parcurg drumul *întors* al timpului. Insomniile fac *regresiunea originară* şi ne transpun în anticipările individuaţiei. Subţiind timpul până la iluzie, ele ne evacuează din temporalitate şi ne obligă la ultimele amintiri, adică la întâiele. În dizolvarea muzicală a insomniilor ne-am uzat antecedentele şi ne-am epuizat pe întreg trecutul nostru. Şi nu ni se pare atunci că am murit cu *tot timpul?*

Un om este cu atât mai aproape de mistică, cu cât îi dispare mai mult *timpul* din memorie.

Paradisul nu este posibil fără o boală a memoriei. Cu cât aceasta este mai proaspătă şi mai sănătoasă, cu atât „aderă"

mai mult la lume. Arheologia memoriei ne descoperă documente pentru alte lumi, cu preţul ac*esteia. A*stfel de amintiri nu sunt „practice”. Căci, în adevăr, la ce ne-ar servi regretul paradisului?

Să-mi fac cuib într-o inimă de sfântă? Mi-e teamă de incendiul cerului.

Când mă gândesc la nopţi, la atâtea singurătăţi în nopţi şi la atâtea dureri în singurătăţi, mă apuca un dor de pribegie pe drumuri nebătute de sfinţi. Încotro, încotro? Există abisuri şi în afară de suflet...

Trebuie să mai fi trăit alte vieţi. De unde altcum atâta groază? Existenţele anterioare sunt singura justificare a terorii. Numai orientalii s-au priceput *în suflet.* Ne-am precedat şi ne vom urma. De ce oare noi modernii ne-am suprimat rătăcirile, admiţându-ne o *singură* oară? De *fiecare* dată *ispăşim* devenirea infinită. Atins-am maximum de teamă? Ne încheiem existenţele numai la capătul terorii.

Toată devenirea nu este decât un suspin cosmic. Noi înşine nu suntem decât nişte răni ale firii, iar Dumnezeu un Toma Necredinciosul.

Sfinţii nu ştiu nimic pe lângă filozofi deşi ştiu *tot.* Faţă de Aristot, orice sfânt este un analfabet. Ce ne face atunci să credem că de la ultimul am *învăţa* mai mult? Toţi filozofii nu cântăresc cât un sfânt. Inima lor nu depăşeşte întinderea punctului şi ca atare unde ne-am refugia după irezolvabilul atâtor întrebări? Toată filozofia e *fără răspuns.* Faţă de ea, sfinţenia este o *ştiinţă exactă. C*ăci ne dă răspunsuri pozitive şi precise la întrebările la care filozofia n-a avut curajul să se ridice. *Metoda* sfinţeniei este durerea şi scopul ei – Dumnezeu. Nefiind practică şi nici comodă, oamenii o îndepărtează în domeniul fantasticului şi o adoră de la distanţă. Filozofia o ţin ei aproape, pentru a o putea dispreţui, iar pe filozofi îi respectă cu indiferenţă. Şi aici muritorii dovedesc inteligenţă. Căci tot ce e valabil în filozofie se reduce la împrumuturile din religie şi la apelurile mistice. Prin ea însăşi nu dovedeşte nimic, ca întreaga cultură.

Filozofii au sângele *rece.* Nu există căldură decât în preajma lui Dumnezeu. De aceea tot ce e Siberie în sufletul nostru îi cere

pe sfinţi.

Nimic mai uşor decât a lepăda eredităţile filozofice, fiindcă rădăcinile filozofice nu *trec* mai departe de nesiguranţele noastre, pe când ale sfinţilor *întrec* şi suferinţele. Putea-voi să-i uit vreodată? Se pare că există o memorie specială pentru ei. — Ultimul curaj al filozofiei este *scepticismul.* Peste el nu recunoaşte decât haosul. E foarte adevărat că libertatea de spirit, pe care au atins-o scepticii greci, poate trezi gelozia misticii, dar această înflorire unică a fost compromisă de vulgaritatea relativismului modern, „ştiinţific". De altfel, ştiinţa nu este decât o sumă de îndoieli vulgare pentru o prostie cultivată. Nu există ştiinţă decât la antipodul spiritului.

Un filozof se salvează de la mediocritate numai prin scepticism sau mistică, aceste două forme de disperare în faţa *cunoaşterii.* Mistica este o evadare din cunoaştere, iar scepticismul o cunoaştere fără speranţă. În amândouă felurile *lumea* nu este o *soluţie.*

Singurii oameni pe care îi invidiez sunt confesorii şi biografii sfintelor, ca să nu mai vorbim de „secretarii" lor. Dacă am şti tot ce *n-au* spus Petru Olafsson despre sfânta Brigitta, Heinrich de Halle despre Mechtilda de Magdeburg, Raymond de Capua despre Caterina de Siena, fratele Arnold despre Angela de Foligno, Ioan de Marienwerder despre preafericita Dorotea de Montau, Brentano despre Caterina Emmerich, etc., etc., am fi la curent cu toate secretele inimii şi cu atâtea detalii nepermise, care ar face şi mai straniu nimbul sfinţeniei. Să poţi sta lângă sfinte în momentele lor de îndoială, să te încânte chinul lor într-un sadism al perfecţiunii! Şi să te bucuri că nu le poţi îndulci amarul şi din lacrimile lor să-ţi faci surse de voluptăţi! — Sau să poţi fi cronicarul unei mânăstiri, să faci marginalii la toate isteriile, să ţii jurnalul tuturor crizelor şi iluminărilor, împurpurându-ţi palorile de sfâşierile sfintelor în devenire! Adesea m-am visat cronicarul acestor prăbuşiri între cer şi pământ, intimul arşiţelor inimii şi istoricul insomniilor lui Dumnezeu.

Diodata degli Ademari şi Diana d'Andolo prin *numele* lor s-au ridicat la cer. Pietatea adaugă frumuseţii numelui un parfum transcendent. Numele sfintelor îmi dau un gust *senzual* al altor lumi iar atâtea *preafericite* îşi justifică atributul supralumesc

numai prin rezonanţa numelui.

Biserica a greşit când a acordat titlul de *sfântă* numai câtorva femei. — Misoginia şi zgârcenia ei mă obligă la mai multă generozitate. Orice femeie care plânge lacrimi de iubire în singurătate este sfântă. Ce n-a înţeles biserica niciodată? Că sfintele sunt plămădite din lacrimile lui Dumnezeu.

Platon este dezamăgit că nici un poet n-a cântat spaţiul care se întinde deasupra cerului şi că nimeni nu-l va putea cânta vreodată cum trebuie. Cum adică, aşa de străin să fi fost Platon de *muzică?* Atunci de unde ştie că delirul este una din cele mai mari binefaceri ale omului? Să-i fi *scăpat* numai această afirmaţie? Se prea poate, căci el însuşi ne spune în Fedru că-i şoptesc zeii.

Este imposibil ca să mai suferim altcum decât cu inutilitate şi satanism. Orice poezie din Baudelaire *spune* omului modern mai mult decât excesele sublime ale sfinţilor: Abandonându-ne dezolării ca unui dans sau unei beţii, cum ne-ar mai interesa o scară a perfecţiunii prin durere? Omul modern nu este la antipodul sfinţilor prin superficialitate, ci prin incontrolabilul şi irezolvabilul condiţiei sale, prin complacerea într-un dezmăţ tragic şi prin lunecarea în lumea unor decepţii veşnic reînnoite. A nu opune rezistenţă ţie însuţi, iată unde a dus lipsa de educaţie în selecţia tristeţilor. Dacă Dumnezeu ni se descoperă prin *senzaţii* cu atât mai bine; nu mai suferim disciplina inumană a *revelaţiei.* Sfinţii sunt iremediabil inactuali şi numai din dispreţ pentru devenire se mai poate interesa cineva de ei.

Dintre filozofi nu sunt interesanţi decât cei care nemaiavând ce gândi s-au apucat să caute fericirea. Astfel apar filozofiile de amurg, mai mângâietoare decât religiile, fiindcă ne scot de sub orice control. O oboseală dulce transpiră din ele, şi astfel te odihneşti ca într-un leagăn blând de îndoieli. Cu Epicur îţi adiază gândurile în umbre de palmieri şi cerul pare un evantai ce întreţine prospeţimea îndoielilor. Filozofii de amurg – prea plini de umbre pentru a mai crede în ceva – te leagănă ca o mare, care ţi-a refuzat înecul. Zâmbetul lor îţi schiţează un igienic: *totul este permis,* atât de necesar după intoxicaţiile şi restricţiile sfinţilor. Acele îndoieli aromate şi învăluitoare, când de fericire

am dori să murim la umbra unui zâmbet!

Socrate, cu tot demonul său, şi Aristot, cu toată enciclopedia sa, sunt mai neinteresanţi decât ultimul sceptic de la sfârşitul lumii greco-romane, care din asfinţitul său îşi întindea umbrele neîncrederii peste toată lumea de gândire a antichităţii. Era uşor să fii un Socrate, un Democrit şi chiar un Heraclit. Îţi trebuia numai *geniu,* căci procesul gândirii elene te obliga la o formă anumită de originalitate, după o logică specifică a evoluţiei problemelor. Acestea te *cereau* şi dacă aveai geniu le rezolvai, fiindcă n-aveai încotro. Apoi altul venea la rând, născut în alte probleme, care nu erau ale *lui.*

Dar când ele s-au *terminat* la ce se mai putea aplica spiritul genial? Scepticismul este mirarea genialităţii în faţa vidului problemelor şi, desigur, şi a realităţii. Numai anticii au ştiut să fie sceptici. Şi dintre aceştia numai cei de la încrucişarea alexandrină. Ei au avut stil în îndoieli. Cum se aplecau tomnatic asupra lumii într-o expresie de fericire dezabuzată, cu o neparticipare caldă, fără resentiment, ca într-o atingere fără consecinţe! Scepticismul – umbră delicată a spiritului şi înflorire a tuturor asfinţiturilor de cultură – a împrumutat conceptelor o poezie gratuită şi un diletantism cuceritor în contactul cu lucrurile mari. De aceea, în umbra lui suntem învăluiţi din două părţi de o cernire calmă, străbătută de mici tresăriri de lumină.

Un sceptic grec, având în urmă toată gândirea antică şi asediat de religiile orientale în plină invazie, spre ce să se mai hotărască într-o lume de divergenţe egal de justificate? Astfel se naşte plăcerea rătăcirii printre idei şi lumi, caracteristică epocilor alexandrine. Într-o viaţă străbaţi şi epuizezi secole sau chiar milenii de istorie. În acelaşi suflet coexistă Homer şi Epicur, religie persană şi mesianism iudaic. Un eclectism plin de bucurie orgolioasă pentru extensiile sufletului şi de o decepţie dureroasă pentru zădărniciile culturii. Alexandrinismul este un *paradis de amărăciuni.*

Filozofia este un corectiv împotriva tristeţii. Şi mai sunt oameni care mai cred în *profunzimea* filozofiei…

Singurul merit al filozofilor este că s-au ruşinat *uneori* că sunt *oameni.* Platon şi Nietzsche fac excepţie: ei s-au ruşinat *totdeauna.* Primul a vrut să ne scoată din lume, iar al doilea din noi înşine. Până şi sfinţii ar avea ceva de învăţat de la ei. Astfel s-a salvat *onoarea* filozofiei.

Ceea ce-i face pe sfinţi antipatici este *bunătatea,* decolorare afectivă împreunată cu o emasculare generală a fiinţei. De câte prosternări n-am fi capabili în faţa lor, dacă n-ar suferi de această indiferenţă supremă, care primeşte totul, fiindcă nu aderă la nici o eroare temporală! De-i voi mai frecventa mult, voi fi silit să refac, prin reacţie, tot procesul de reîntoarcere spre om. Şi atunci voi elimina toate contribuţiile singurătăţii, toate piscurile înălţate din regrete şi tristeţi, pentru ca, redevenind omul de totdeauna, să uit că am plâns vreodată cu sfinţii…

Crearea lumii nu-şi are altă explicaţie în afară de frica de singurătate a lui Dumnezeu. Cu alte cuvinte, rostul nostru, al creaturilor, nu este altul decât a-l *distra* pe Creator. Bieţi măscărici ai absolutului, uităm că trăim drame pentru plictiselile unui spectator, ale cărui aplauze n-au ajuns încă la urechea vreunui muritor. Şi Dumnezeu pare atât de apăsat de chinul singurătăţii, că şi-a inventat sfinţii – pretexte de dialog – pentru a-şi descărca povara izolării. Cine vrea să facă din sfinţi mai mult decât nişte confesori ai lui exagerează nepermis. Ascultă şi ei nişte spovedanii, din care indiscreţiile unora ne-au permis să bănuim ce mare e singurătatea Atotputernicului de-l mistuie o atât de mare sete de iubire.

Mă simt *demn* în faţa lui Dumnezeu numai opunându-i alte singurătăţi. Fără acestea n-aş fi decât un măscărici în plus. Şi dacă nu mă cred demn să respir fără tristeţe, cum aş privi spre Dumnezeu fără singurătate?

Doamne, nu mă mai tem că voi dispărea, căci numai tu rodeşti în singurătăţi şi pe tulpina ta îmi voi altoi lacrimile!

Sunt inimi în care nici Dumnezeu nu poate privi fără să-şi piardă inocenţa. Tristeţile au început *dincoace* de creaţie, iar Dumnezeu n-a pătruns atât de adânc în lume; căci şi-ar fi putut menţine echilibrul în faţa inimii omeneşti?

Doamne, se va stinge soarele, dar ce oceane vei revărsa peste flăcările inimii?

Cine mai crede că se mai poate muri n-a cunoscut *anumite* dureri şi singurătăţi. Imposibilitatea de a descrie *inevitabilul* nemuririi…

Se spune că sfinţilor nu le miroase cadavrul… O dovadă în plus pentru inaderenţa lor la această lume. Sfintele chiar ar răspândi parfumuri. Există în aer miresme, care se lasă pe creier, şi care ne transpun ca o agonie de sfântă. Ah, de câte ori

n-am închis pleoape de sfinte!

Fericirea noastră, a modernilor, este că ne-am descoperit infernul în suflet. Unde am fi ajuns cu reprezentarea lui exterioară şi „istorică”? Două mii de ani de frică ne-ar fi spânzurat de noi înşine. Când citeşti descrierea judecăţii de apoi a sfintei Hildegarda urăşti toate raiurile şi iadurile şi nu poţi să-ţi stăpâneşti bucuria transpoziţiei lor subiective. *Psihologia* este salvarea şi superficialitatea noastră. Altădată, lumea s-a născut dintr-un *căscat* de diavol (viziunea creştină). Pentru noi, accidentul lumii nu este mai mult de o eroare... psihologică.

Că muzica nu este în nici un fel de esenţă umană, ce-ar dovedi mai mult decât că niciodată nu mi-a trezit reprezentarea infernului? Nici măcar marşurile funebre. Infernul este o *actualitate;* ceea ce înseamnă că nu ne putem aminti decât de paradis. Dacă am fi cunoscut în trecutul nostru imemorial infernul, nu ne-am aminti de el cu suspine dulci şi regretele noastre n-ar vorbi de un infern *pierdut?*

Muzica este o arheologie a memoriei. Şi săpăturile ei nu descoperă în nici un ungher un infern ce ar preceda amintirile.

De ce eforturile noastre rămân zadarnice de câte ori încercăm să spargem materia care ne înăbuşe freamăte extatice? Nu este voinţă pe pământ care să înduplece rezistenţa materiei, dar câteva adieri melodice risipite în spaţiu şi tangenţiale sufletului o topesc ca un foc subit; venit din toate depărtările. Şi totul se desface atunci în noi, căci materia nu poate rezista atingerilor muzicale.

Începi să ştii ce e singurătatea când auzi tăcerea lucrurilor. Îţi dai atunci seama cum fiecare obiect în parte îşi are respiraţia lui, secretul mort în piatră şi deşteptat în plantă, ritmul tainic sau vădit al întregii firi. Misterul ciudat al singurătăţii derivă din faptul că pentru ea nu există fiinţe neînsufleţite. Toate obiectele îşi au un grai pe care înţelegerea noastră îl descifrează în tăceri fără de pereche. Singurătăţile arzătoare în care tot e *viaţă...* Spiritul doarme şi visează în natură. Aş vrea să tălmăcesc visele plantelor...

Şi umbrele au viaţa lor netălmăcită. Prea puţini poeţi au existat în omenire. Atâtea obiecte au rămas închise în ele însele, străine de propriul lor înţeles. Cine-ar putea să le salveze printr-un câmp de singurătate identic lumii?

În afară de materie, totul este muzică. Însuşi Dumnezeu nu pare a fi decât o halucinaţie sonoră.

De câte ori timpul este suspendat, iar conştiinţa sa epuizează în percepţia spaţiului, o dispoziţie eleatică pune stăpânire pe noi şi atunci înmărmurirea lucrurilor anulează amintirile într-o clipă veşnică. Priveşti spre tot şi totul nu pare decât o aşteptare inutilă şi fără de sfârşit, în aşa măsură spaţiul s-a fixat în sufletul nostru. Şi atunci ne încearcă singurul dor, dorul după alte înmărmuriri. Căci tentaţiile spaţiului sunt un freamăt după imobilităţi.

Parcă am ridicat toate lespezile piramidelor egiptene, aşa mă apasă acest blestem pe care oamenii îl numesc veşnicie, otravă a tinereţii şi mângâiere pentru inimi descompuse. „Sănătatea" unui om se recunoaşte după rezistenţa la veşnicie, după ura şi înverşunarea împotriva ei. „Boala" sfinţilor nu este decât nonrezistenţa la veşnicie.

Când vidul timpului dă naştere eternităţii, ne putem măcar aprinde într-un curaj religios. Vidarea temporalităţii – fie în plictiseală, fie în groază – ne aruncă într-un neant vibrant care este plin de promisiuni. Dar când veşnicia se desprinde din perspectiva întinderilor, suntem o Sahară fără oaze şi fără dune care să ne îngroape.

Nici un sfânt n-a descifrat veşnicia din spaţiu. Ce-ar căuta ei în întinderile din afară? Nu este doar întâiul pas spre sfinţenie, deşertul lăuntric?

Dumnezeu aterizează în golurile sufleteşti. La orizontul deşertului lăuntric trage el cu coada ochiului. Căci Dumnezeu, ca şi boala, se încuibă în locul celei mai mici rezistenţe.

O fiinţă armonioasă nu poate crede în Dumnezeu. Lepra asta de criminali, de sfinţi şi de săraci l-au „lansat" pentru uzul amărăciunii lor.

Sunt clipe când fierbe în mine o ură cosmică împotriva tuturor agenţilor unei alte lumi, pe care nu ştiu la ce chinuri i-aş supune ca să mântuiesc aparenţele. Ce convingere tainică şi dureroasă îmi spune repetat şi irezistibil că, de aş trăi, printre sfinţi, aş ascunde un pumnal? Să nu mărturisesc că mi-ar face plăcere o noapte a sfântului Bartolomeu printre îngeri? Nu m-ar speria nici petele de sânge plecate dintr-o inimă de sfântă. Pe toţi agenţii dezerţiunii din lume i-aş spânzura de limbă şi i-aş lăsa să cadă într-un leagăn de crini. Cum de n-avem atâta

prudenţă, încât să suprimăm în faşă orice vocaţie supranaturală şi să închidem pe veci toate ferestrele inimii deschise spre altă lume? Nu există deliciu mai amar şi încântare mai sfâşietoare decât în slăbiciunea noastră pentru ea. Este ca o iubire disperată, în care îngropăm flăcări şi lacrimi şi coborâm în nopţi pentru a ne mângâia cu întuneric. Cine a descoperit blestemul fascinator al altor orizonturi, acela, nevrând să se mărginească numai cu cerul, sacrifică lume şi tot pentru supremele înşelăciuni ale unui azur imemorial.

Cum să nu-i urăşti pe îngeri, pe sfinţi, pe Dumnezeu şi pe toată şleahta paradisului care întreţin şi provoacă o sete bolnăvicioasă după alte umbre şi lumini, după alte adăposturi şi ispite?! Va veni o vreme când mă va cuprinde ruşinea de pasiunile mele cereşti, de leşinul religios care e sfinţenia şi de senzualitatea transcendentă care e mistica. Cerul mă exasperează iar, în forma lui creştină, mă irită. Orice delir ajunge la el, ca apoi să se reîntoarcă decepţionat. Cum de nu s-au mai terminat odată crizele religioase în omenire? Până când va mai profita Dumnezeu de atâtea semne de întrebare? Cât ne vor mai plictisi chestiunile ultime? Unde sunt parfumurile îmbătătoare să uit atâtea irezolvabile şi să-mi adorm inima la adăpostul umbrelor? Şi unde-i otrava care, spulberând amintirile, să-mi ajute să fug din Dumnezeu?

Acele torente de bucurie pentru care regretăm că n-avem lacrimi… Dacă există alt criteriu pentru adâncimea bucuriilor şi a durerilor… Lacrima este criteriul *adevărului* în lumea sentimentelor. Ea nu înseamnă, însă, *plâns.* Există o dispoziţie spre lacrimi şi care se exprimă într-o avalanşă *internă. C*ine în viaţa sa a vărsat *în afară* o singură lacrimă nu le cunoaşte nici sursa şi nici adâncimea. De, unde pleacă şi până unde ajung ele, nu este mister ochilor uscaţi. Sunt *iniţiaţi* în lacrimi, care n-au plâns *efectiv* niciodată. Aceştia se străduiesc, totuşi, să nu fie autorii unui *înec* cosmic…

Paroxismul bucuriei este tot aşa de periculos lumii ca şi acela al durerii. Căci lacrimile ei nevărsate, vrând să încunune fiinţele în rouă, le-ar îmbrăţişa până la înec.

Senzaţia ciudată a singurătăţii: pare că se adună valuri peste valuri şi se ridică peste barierele fiinţei noastre şi teama că nu vom mai putea opri fluxul, emanând din *fundurile de mare* ale singurătăţii...

Cine n-a frecventat poeţii nu ştie ce e iresponsabilitatea şi nici dezmăţul spiritului. De câte ori îţi „pierzi” vremea cu poezii, de atâtea ori simţi că totul e *permis. C*ăci poeţii îţi inspiră regrete absurde şi monstruoase: îţi pare rău, citindu-i, că nu eşti un câine cu aripi de înger ca să veghezi asasin muritorii; că nu mori ca elefanţii sau că nu eşti un diavol romanţios. Nedând socoteală de nimic, fiindcă nu se adresează *nimănui* (decât lui însuşi), poetul se identifică ondulaţiilor lui sufleteşti. Iubesc poeţii, fiindcă nu ajung şi nu vor să ajungă la nimic. Poezia lor nu duce nicăieri. Atâta inutilitate în armonie! Este un mare blestem a-i înţelege. Învеţi prin ei să nu mai ai ce pierde.

Dacă se poate găsi ceva mai mângâietor decât poezia sfinţilor! Parcă faci drumul întors al unei raze, pentru a te sfârşi la o periferie de stele! Un indefinit ascensional împrumută poeziei sfinţilor caracterul unei fântâni săritoare ce-ţi risipeşte stropii în inimă. Adresându-se *cuiva,* ei îşi limitează fatal geniul poetic de prezenţa lui Dumnezeu. Freamătele de sfinţenie fără Dumnezeu sunt însuşi indefinitul poeziei. De-ar fi ştiut sfinţii cât pierd efuziunile lor lirice prin apelul la Divinitate ar fi renunţat la sfinţenie şi s-ar fi făcut poeţi. În lume s-ar fi înregistrat mai puţine ocazii de mângâiere, dar, în schimb, ne-am fi simţit mai liberi şi mai iresponsabili. Sfinţenia nu cunoaşte decât *libertatea în Dumnezeu.* Dar muritorii nu pot fi puşi în posesia unui farmec, în afară de destrăbălarea poetică.

Viziunile sfintelor sunt uneori atât de somptuoase, încât înclini a crede că ele au adus în sfinţenie toată feminitatea cu plusul încântător de vanităţi.

„Împodobirea sufletului” din viziunea sfintei Caterina de Ricci este o transpoziţie simbolică a splendorilor pământeşti, o proiecţie în culori orbitoare a strălucirilor efemere, în care se complace deşertăciunea oricărei femei fermecătoare. La 3 mai 1542, Caterina, într-o exaltare divină, se vede înconjurată de o sumă de sfinţi. Sf. Toma d’Aquino, Sf. Marta, Sf. Caterina de Siena, Sf. Maria Magdalena şi Sf. Agnes care o împodobesc cu cele mai preţioase obiecte, o îmbracă în perle şi o stropesc cu parfumuri şi arome. Coliere, manta de purpură, centură în colori diferite, pietre rare – toate simbolizând virtuţi de ordin superior şi inferior. Flori de paradis i se spulberă pe gât, ca simbol al dorinţelor pure, iar cununa de perle înseamnă virtuţi rare şi sfinte.

Astfel gătită cu suita de sfinţi apare în faţa lui Iisus, care o îmbrăţişează şi o sărută, strângând-o la inima lui.

Sf. Magdalena de Pazzi şi Sf. Tereza au avut viziuni asemănătoare. Cea din urmă era îmbrăcată într-un asemenea transport, cu o manta albă şi învăluitoare ca o aureolă. Fecioara Maria o încredinţează că este curăţită de păcate. Şi rămasă singură, ea cade *victimă* unei consolări inexprimabile. Ce vertigii de lumină au trebuit să fie în sfinte de s-au putut proiecta atât de somptuos!

Dacă adevărul n-ar fi plictisitor, ştiinţa ar fi scos pe Dumnezeu de mult din circulaţie. Dar atât Dumnezeu, cât şi sfinţii sunt ocazii de a scăpa banalităţii lui ucigătoare.

Sfânta Tereza este un alt cuvânt pentru *inimă.*

„Fiica mea, am ales sufletul tău pentru a-mi fi un cer de odihnă pe pământ şi inima ta va fi un tron de delicii dragostei mele divine". (Iisus către Margareta-Maria.) Şi aceasta, adăugând: „De atunci, totul era liniştit înlăuntrul meu şi mă temeam să tulbur odihna Mântuitorului meu". Sau viziunea sfintei Mechtilda, prosternându-se în faţa rănilor lui Iisus, dar mai cu seamă în faţa rănii inimii, care era deschisă. Şi Iisus zicându-i:

„Intră şi parcurge lungimea şi lăţimea dumnezeieştei mele inimi. Lungimea sa este iubirea şi dorinţa eternă a mântuirii tale, pe care am avut-o din veşnicie. Parcurge această lungime şi lăţime, care sunt ale tale, ţie-ţi aparţine tot binele pe care-l vei găsi în Inima mea".

Se prea poate ca sfinţenia să mă intereseze pentru delirul de grandoare ce se ascunde în dosul acestor suavităţi, pentru avântul monumental mascat de umilinţă, pentru voinţa de putere pulsând sub bunătate. Căci sfinţii şi-au exploatat deficienţele cu o măiestrie supranaturală. Megalomania lor este, însă, nedefinibilă, stranie şi tulburătoare. Fiinţe care nu pot locui decât în inima lui Iisus şi nu pot conversa decât cu Dumnezeu mai pot fi crezute *învinse?* De unde, totuşi, compătimirea pentru sfinţi, compătimirea noastră nemărturisită? A *crede* în ei, nu se mai poate. *Le admirăm doar iluziile.* De aici pleacă acea compătimire...

Cine ar putea preciza care e clipa în care apare *paradisul* la suprafaţa conştiinţei? Este un freamăt multiplicat în ungherele

noastre, care risipeşte toate rezistenţele şi intensifică un tremur ascuns, circulând în sânge, în nervi şi apoi în arbori, în pietre, pentru a se pierde în aer cu miresmele şi regretele. O slăbiciune a tuturor organelor şi o subtilizare bolnăvicioasă a ţesuturilor dezvoltă un leşin intern, ameninţător şi difuz, de o voluptate prelungită, chinuitoare ca o absurditate plăcută. Culori nebănuite, nuanţe neîntrezărite capătă un relief orbitor, răsărind din văgăunile unei memora străine. Materia, atinsă de extaz, pare a se desfăşura pe fondul unei lumini tremurătoare şi totul vibrează într-o strălucire nefirească, ale cărei ispitiri te invită la convulsiuni aeriene, la gesturi de eremit sau la implorări de amant. Privirea suferă de prezenţa stelelor, a azurului sau a zăpezii. Ofensa atâtor imaterialităţi! Şi atunci se degajează din ameţelile creierului, din golurile mâinilor, din trepidaţia invizibilă a organelor imaginea paradisului, risipită prin ascunzişurile materiei. Se pare că paradisul nu este numai *întâia* amintire a individului – adică cea mai grea de reţinut –, ci şi a materiei.

Vibraţia absolută, crescută pe un gol, şi extazul pe o disoluţie sunt condiţiile *actualizării* paradisului. Şi o inactualitate egală în viaţă.

Numai întrucât îţi duci existenţa în *dinţi* trăieşti cu adevărat.

Toate voluptăţile pământului nu pot echivala infinitul trecător de fericire, care urmează marilor nefericiri. Pe acest punct coincid cu toţi sfinţii. Imposibilitatea de a mai fi pesimist după ce ai gustat toată suferinţa...

În ce fel au *căzut* îngerii, modul prin care a apărut tragicul în serafism nu poate fi determinat prin analogie cu prăbuşirile oamenilor. Noi cădem, fiindcă ne uzăm în prea multă individualizare, ne îndoim sub blestemul individuaţiei; îngerii, fiindcă na mai pot suferi atâta perfecţiune incoloră. Plictiseala de paradis, exasperarea de inocenţă şi curiozitatea vicioasă a cunoaşterii toarnă o nelinişte în suflet, care nu este decât o sete de pământ. Pe când omul este chinuit de regretul paradisului, îngerii suferă de nostalgia lumii.

Clipele eterate, consecutive marilor descompuneri, ne provoacă părerea de rău că nu suntem îngeri. Şi numai atunci îi *înţelegem.* În mod firesc, n-a existat o singură fiinţă care să regrete că nu e înger. Drojdia omenirii este mai iubită decât aceste ficţiuni ale înclinărilor noastre cereşti. Când începi să-i înţelegi, ai ajuns la capitolul interzis al biografiei tale. Conştiinţa

care-i generează este mai turmentată, decât asediată de vicii. Nu se poate spune ceva precis şi clar despre ei, în afară de faptul că sunt un arătător al nivelului unei tragedii. Nu poţi coborî mai jos de regiunea în care îşi fac ei apariţia la orizontul conştiinţei.

Cu cât un om este mai „sănătos” cu atât se fereşte mai mult de tentaţia îngerilor şi înlătură groaza din care se nasc, ca o compensaţie iluzorie. Apariţia lor este identică limitelor căderii noastre.

Nu s-a remarcat aproape deloc momentul în care sfinţii se plâng că nu mai pot gândi. S-a vorbit de indistincţiunea totală a conceptelor în extaz, dar nu de acel indefinit al sufletului, care, fără să se ridice la flăcările extatice, suspendă totuşi gândirea propriu-zisă. Acest vag sufletesc mi-i apropie mult pe sfinţi şi fără el nu ştiu daca-şi cuteza a mărturisi o slăbiciune pentru ei. Că incandescenţa extazului anulează activitatea intelectuală se înţelege de la sine, dar că în răscolirea surdă a vagului sufletesc nu mai putem distinge nimic în afară de un vis fără fir este mai greu de conceput. Şi, cu toate acestea, nu se mai poate deosebi nimic în aceste senzaţii de animal rănit. De câte ori am făcut apel la filozofie să umple astfel de momente n-am reuşit. Căci filozofii fac *distincţii* mai departe, iar pe noi ne lasă în drum fără sprijin, încât de frica naufragiului ne agăţăm de aceste epave care se cheamă sfinţi.

Nu este destulă suferinţă în lume? Pare-se că *nu,* după sfinţenie. Căci altcumva de ce şi-ar fi înmulţit sfinţii chinurile până la absurd şi şi-ar fi inventat metode criminale de autotortură? Nu există sfinţenie fără voluptatea durerii şi fără un rafinament pervers al chinului. Nu ştii aprecia seninătăţile decât după ce ai frecventat sfinţii. Exasperat de ei, cerul nu mai e deformat de prisma unei lacrimi. O perversiune fără pereche este sfinţenia. Un viciu al cerului.

Oare cum au abandonat sfinţii fără regret fericirile pământeşti? N-au observat ei în lumea asta sublunară zile de o fericire atât de vastă, încât singurătăţile noastre n-au curajul să le îmbrăţişeze? De ce atâta neparticipare într-un cadru de splendori? Greu am găsi fiinţe mai nepregătite pentru fericire…

Deliciile cereşti sunt substitutul unei incapacităţi organice de a gusta lucrurile trecătoare. Nu le iert sfinţilor de a se fi lansat într-o aventură atât de mare fără să cunoască acele clipe de

plenitudine a vremelniciei, când ne răsare soarele pe cerul gurii şi pământul ni se zvârcoleşte la picioare. Şi nu le iert că din risipa lor de lacrimi n-au găsit una ca recunoştinţă lucrurilor trecătoare.

Sunt clipe în care agonia unui vierme îmi pare un reazem mai sigur decât toate cerurile. Oricât ar vrea sfinţii, ei nu mă pot despământeni până la pierderea *amintirii* pământului. Şi nu o dată această amintire zdrobeşte nostalgiile cereşti.

De câte ori mă apucă setea pasionată şi intensă de pământ, de tot ceea ce se naşte şi moare, într-o bucurie spontană Dumnezeu este aruncat pe nu ştiu al câtelea plan al uitării. Tot ce este în mine pământ şi trecător se opune cu ultimă rezistenţă prezenţei divine. Şi de câte ori aud şoaptele vremelniciei, îl ascund pe Dumnezeu de ura mea. Laşităţi, născute din veşnicie, mă fac să-l cruţ. Dar mă gândesc la răzbunarea lucrurilor trecătoare şi tremur pentru El.

Fără această presimţire a nopţii, care e Dumnezeu, viaţă este un amurg vesel.

Când n-ar mai rămâne nimic din cer şi din pământ, lacrimile sfinţilor ar supravieţui ca o rouă, ce ar împânzi straturile de aer. S-ar naşte, astfel, o altă lume din lumină şi din lacrimi, în care am putea să ne vindecăm toate amintirile.

Acordurile muzicale trezesc viziuni cereşti tuturor sufletelor mistice. Extazul este precedat totdeauna de o dispoziţie muzicală sau poate fi provocat de un acord obiectiv. Astfel, Mariana lui Iisus, din Quito, în urma invitaţiei unei prietene, Petronilla, venită în vizită, începu să cânte la chitară. După primele acorduri, cade în extaz o oră întreagă, cu ochii fixaţi spre cer. Revenindu-şi, suspină: „Ah, scumpă Petronilla, câte lucruri sunt în cer!”. Şi lacrimile o podidiră.

Extazul este suprema posibilitate de muzică a omului. Dincolo de el nu mai există nimic. De aceea este şi fenomenul cel mai rar pe care-l întâlnim la oameni. Până şi la sfinţi el este o *excepţie. A*cel ce nu cunoaşte dezgustul de sfinţi este pierdut. Dacă nu m-ar apuca uneori o ură, susţinută de scârbă împotriva acestui doliu al inimii care este sfinţenia, nici lepră n-ar putea fi numită boala căreia i-aş fi căzut pradă. Tot farmecul vieţii se epuizează într-o legănare plină de uitare, în visul unei seninătăţi melancolice; dar sfinţenia nu este decât sistematizarea unei insomnii. O veghe fără capăt. Păzesc sfinţii somnul lumii sau îi

ţin de urât lui Dumnezeu? Nu ştiu; dar atât reiese sigur din mărturisiri şi din viaţa lor că suprimarea completă a somnului este ambiţia lor constantă. Petru de Alcantara, pe care Teresa d'Avilla l-a recunoscut din viaţă ca sfânt, n-a dormit în decurs de 40 ani mai mult de o oră şi jumătate pe noapte. Foamea şi insomnia voluntară sunt condiţii indispensabile sfinţeniei.

...Uneori, toţi sfinţii laolaltă nu fac cât un presentiment erotic în înserări, iar alteori toate extazele lor nu echivalează încântarea unei singurătăţi păgâne. Cine ştie dacă toată sfinţenia nu este decât o perfecţiune în ordinea negativă! Iubesc prea mult lucrurile care se nasc şi mor, pentru a mă înţelege prea bine cu ea. O rezervă de sănătate îmi înstrăinează cerul şi, deşi cunosc bolile ce se tratează doar cu Dumnezeu, paliativele pământene mă seduc cu o atracţie chinuitoare. Din moment ce n-am darul bucuriilor şi durerilor insuportabile, care aruncau pe Teresa d'Avilla sau pe Angela de Foligno la pământ, într-o crispaţie fura pereche, n-am dreptul să mă despământenesc. A fi sănătos, adică a putea vorbi *vertical* despre Dumnezeu, a nu *cădea* la gândul lui. Doamne, scump se plăteşte sănătatea!

Şi de câte ori mă gândesc la asprele singurătăţi sublunare, umbre de mânăstiri se profilează pe cenuşiul deşerturilor, şi încerc să înţeleg după-amiezile duminicilor în mânăstiri, pauzele triste ale pietăţii, plictiselile cernite şi prelungite sau aşteptările fără speranţă. Pasiunea singurătăţii, care dă naştere „absolutului mânăstiresc", setei devorante de a-ţi îngropa sufletul în Dumnezeu, creşte cu dezolarea cadrului. Şi văd priviri frânte în umbre de ziduri, inimi fără tentaţii, tristeţi fără muzică. Disperarea născută între un deşert implacabil şi un cer imobil a dus la biciuirea crâncenă a sfinţeniei. „Ariditatea conştiinţei" de care se plâng sfinţii este echivalentul psihic al deşertului exterior. Revelaţia iniţială a oricărei mânăstiri: totul este nimic. Aşa începe orice mistică. De la nimic la Dumnezeu nu este nici măcar un pas. Căci Dumnezeu este expresia *pozitivă* a nimicului.

Cine nu presimte ce trebuie să fie rarefierea aerului într-o mânăstire şi evacuarea timpului într-o celulă în zadar va încerca să înţeleagă vreodată tentaţia singurătăţii, a lui Dumnezeu sau a disperării. Şi mă gândesc în special la mânăstirile spaniole, în care şi-au adăpostit atâţia regi melancoliile şi şi-au îngrijit nebuniile atâţia sfinţi. Spania este simbolul deşertului nemilos al

sufletului, al dezolării cu parfum divin, al căldurilor maxime ale inimii. Fără ea, am atribui mai putină nebunie sfinţilor şi spectacolul vieţii lor ne-ar dezabuza ca bunătate şi fadoare. Meritul Spaniei nu este numai în a fi salvat absurdul în lume, ci şi în a fi arătat că temperatura normală a omului este nebunia. De aceea, nimic mai firesc decât sfinţii la acest popor care a suprimat distanţa dintre cer şi pământ. Dacă Dumnezeu ar fi ciclop, Spania i-ar servi de ochi.

Trebuie să te gândeşti zi şi noapte la Dumnezeu, pentru a-l uza, a-l termina în tine. Atâta vreme cât el va rezista la banalitate trăieşti sub imperiul lui fără putinţă de scăpare. Nu ne putem elibera de el, decât chemându-i cu insistenţă prezenţa, pentru a ne obosi şi a-l face superfluu. Continuitatea unei obsesii consumă cu timpul conţinutul ei. Insistenţa cu care Dumnezeu se instalează în spaţiul nostru interior îl va arunca pe linia moartă. Căci va veni o vreme când el se va fi *copt* în grădinile singurătăţilor noastre şi atunci va cădea, ca un fruct putred, pe fundul atâtor deznădejdi. Până atunci, el este intervalul dintre bătăile inimii…

Sunt lacrimi care sfredelesc pământul şi răsar ca aştrii pe alte tărâmuri. Cine ne-o fi plâns stelele noastre? Dar eu îmi caut lacrimile pe întunericul altor ceruri…

Ceea ce a adus *nou* creştinismul în lume nu este nici iubirea, nici păcatul, nici pe Dumnezeu şi nici măcar pe îngeri. Toate au fost înainte şi oamenii au trăit şi au murit cu ele. Dar ei n-au trăit şi n-au murit cu *voluptatea* de a muri. Sub toate inimile creştinismul s-a instalat ca un spin. Şi ele s-au dilatat de câte ori înţepăturile lui nu le atingea marginile. Căci *petele roşii* au fost totdeauna deliciul ascuns al creştinismului, şi martirii lui n-au făcut decât să transfigureze cosmosul într-o mare de sânge. Ei au plâns lacrimi roşii, ca tot creştinismul de altfel. Sinistrul înfrânge sublimul în această religie de amurguri incendiare..

Alte religii au conceput fericirea unei stingeri lente; creştinismul a făcut din moarte o sămânţă, iar din viaţă rădăcinile ei. Dacă mai există remediu împotriva acestea morţi germinative, împotriva *vieţii* acestei morţi…

Nimeni nu va pricepe vreodată de ce fiinţe atât de simple, cum au fost sfinţii, au putut să rupă eu toate formele vieţii şi să înceapă a reforma lumea în ciuda tuturor adversităţilor – dacă nu se va gândi la inspiraţia transcendentă a tuturor profeţilor.

Francisc din Assisi a purces la întemeierea ordinului său după ce i-a poruncit o voce în timpul rugăciunii: „Pleacă şi, refă casa mea dărâmată”. Cât datoreşte biserica acestei închipuiri!

Toţi sfinţii cu elan reformator au pornit la drum în urma unor porunci divine, comunicate direct sau mijlocite de îngeri. Altcum nu se poate explica atât curaj, atâta renunţare, atâta nebunie. Ei se credeau încredinţaţi de Dumnezeu cu o misiune a cărei realizare era datorie şi a cărei neîndeplinire – păcat. Din îndemn propriu nici unul n-ar fi plecat la drum; sau ar fi cedat unei laşităţi inevitabile. Dar cu şoaptele îngerului proaspete în urechi ce obstacol este prea mare?

E nefericirea noastră, a muritorilor de rând de a nu avea atâta febră pentru a ne proiecta în afară pretexte de absolut. Vorbe nu se aud în calmul gândurilor şi îngerii sunt muţi lângă urechi fără melodii.

Când ai prea multă muzică în tine, spaţiul cântă. Şi dacă Dumnezeu îşi amestecă glasul, cine ar mai şti de pleacă el din spaţiu sau din inimă!

Ceea ce mi-l înstrăinează pe Francisc din Assisi este perfecţiunea lui excesivă. Nu-i găsesc goluri înspre care să arunc punţi. Cine îmi spune că alţi sfinţi au încercat în viaţa lor *regretul* umanităţii lor pierdute şi ciuda pe o perfecţiune nefolositoare, străină, însă, abuzului de absolut a lui Francisc?

Nu ştiu cum să-i *iert* perfecţiunea. Pare, totuşi, că am găsit o scuză. Când în amurgul vieţii sale era aproape să orbească, medicii au găsit cauza: excesul de lacrimi…

De câte ori citeşti viaţa martirilor, a sfinţilor, a lui Nietzsche sau a lui Dostoievski simţi nevoia să-ţi spânzuri carnea de stele, să păşeşti sub nopţi şi să-ţi sfărâmi membrele de un vis de întuneric. Un tremur de bucurie te cuprinde apoi şi într-un extaz crepuscular îmbraci aştrii cu un nimb de suspine.

Recunoşti gradul de pierzanie al unui om după reacţia în faţa „creaturii”. Unii se desfată în sentimentul nimicniciei creaturale; alţii se acceptă cu resemnare, pentru ca o parte infimă să sufere până la deznădejde. Aceştia din urmă sunt sfinţii. Ei par a-şi fi canalizat toată ura, pe care n-au putut-o învinge, împotriva „creaturii”. Sfinţenia nu este, în fond, decât depăşirea condiţiei creaturale. Dorinţa de a fi în Dumnezeu nu se mai potriveşte cu existenţa *alături* sau *sub* el, ce defineşte căderea creaturii.

…Şi dacă nu pot trăi, aş vrea măcar să mor în Dumnezeu.

Sau să le împac pe amândouă, să mă *îngrop de viu* în El.

Acel crescendo muzical, ce pune stăpânire pe tine ceasuri întregi, când notele par a se încăleca într-o gamă incendiară, semnificând dizolvarea sufletului şi dilatarea lui într-o variaţie ascendentă, sfârşeşte pare-se într-o ultimă notă, care – limită a muzicii – ne leagă de Dumnezeu. Leagănul acestuia este la capătul vibraţiilor noastre.. Când epuizăm un motiv melodic până la ultima rezervă a posibilităţilor lui, vidul ce creşte în loc nu este decât lipsa de margini a lui Dumnezeu. Nimic nu este mai propriu a ne revela divinitatea la frontierele avântului sonor ca multiplicarea internă – prin *amintire* – a unei *fugi* de Bach. Când ne revine în memorie motivul şi febra ei ascensională, atunci ore întregi lunecăm spre o zonă de note finale, din care ne aruncăm drept în braţele lui Dumnezeu. Muzica este emanaţia ultimă a universului, precum Dumnezeu este emanaţia ultimă a muzicii.

Sunt ca o mare ce-şi retrage apele pentru a face loc lui Dumnezeu. Imperialismul divin este refluxul omului.

Oceanele şi mările sunt lacrima vărsată de Dumnezeu sub impresia singurătăţii materiei. Nevoia misterioasă a întinderilor marine şi ispita înecului în imensitate, ca un obol spre Dumnezeu prin lacrima lui…

Cine nu simte nevoia de a plânge sub toate stelele şi pe toate mările nu cunoaşte vecinătăţile tulburi ale Divinităţii, singurătatea care ne sileşte la una şi mai mare.

Dezintegrarea din lume, fără refugiul în Dumnezeu, nu poate duce decât la cinism şi dezabuzare. Cine nu e poet pentru a-şi legăna dezmăţul este condamnat la o veghe incurabilă. Fără Dumnezeu totul e noapte, iar cu El lumina nu mai e folositoare. *Viaţa* pierde tot atât prin absenţa sau prezenţa lui.

Nu-mi văd decât umbra în Dumnezeu. Cu cât mă apropii de el, ea se interpune între noi şi fug de Dumnezeu din propria mea frică.

Dispreţuiesc pe creştini, fiindcă pot iubi oamenii de *aproape.* Fără deliciile izolării, n-aş putea *ierta* nici un muritor. O greaţă de oameni mi-a revelat sfinţii, care au marea scuză de a fi iubit mai mult iubirea decât pe oameni. Trebuie să fii orb pentru a putea vorbi despre iubirea de oameni în societate. Numai în

Sahara aş putea redescoperi dragostea. Am văzut viaţa între *patru ochi*; ce mi-ar mai spune privirile trecătorilor?

O gândire este cu atât mai vie, cu cât îşi încoronează mai mult efortul în irezolvabile. Neexistând soluţie pentru nici o problemă şi nici o ieşire la nici o situaţie, eşti redus a te învârţi pe loc într-o înfundătură, Gândurile alimentate din dureri şi amărăciuni iau forma *aporiilor,* acest clarobscur al gândirii. Suma de irezolvabile aruncă o umbră tremurătoare asupra lucrurilor şi împrumută gândirii seriozitatea incurabilă a amurgului. Peste tot nu există soluţii, ci numai *laşităţi. A*m de partea mea toate asfinţiturile.

Între pasiunea pentru extaz şi oroarea de vid se învârte întreaga mistică. Cine nu cunoaşte pe una nu cunoaşte nici pe cealaltă. Ca să ajungi la ele trebuie, însă, să fi eliminat din tine toate elementele experienţei sensibile, toate achiziţiile devenirii care îngreunează şi diferenţiază inutil individualitatea, Bă fi rămas *pur* de obiecte. Calea spre extaz şi experienţa vidului presupun un efort de *tabula rasa, o* străduinţă spre un alb psihic, spre un incolor în care se pot comunica vibraţii fără tangenţe materiale. Când sufletul este matur pentru un *gol* durabil şi fecund, reversibil prin voinţă sau chiar automat, înseamnă că s-a înălţat până la nivelul unei eliminări totale a lumii. Dimensiunile conştiinţei se dilată dincolo de marginile cosmice, încât extazul şi vidul lasă în urmă orice imediat al experienţei. Deposedarea completă a conştiinţei de *imagini* este condiţia indispensabilă a fiorurilor extatice şi a tresăririlor în vid. Nu mai vezi nimic în afară de *nimic.* Iar acesta este *totul.* Extazul este o plenitudine în vid, o prezenţă totală, dar fără obiecte. Un *vid plin,* iată nedefinibilul său. Un fior copleşitor de fiinţă care străbate neantul. O invazie de *este* într-un vag absolut. Vidul este condiţia extazului, precum extazul este condiţia vidului. Excesul pozitiv al sufletului umple un gol imens; excesul negativ îl dilată.

Că vidul sufletesc este un amar infinit şi extazul o bucurie infinită, diferenţa de tonalitate afectivă nu dovedeşte nimic pentru un ireductibil al lor. Atât unul cât şi altul definesc o condiţie de limită a fiinţei. În aşa măsură se presupun, încât misticul (el însuşi fiinţă de limită prin excelenţă) lunecă din extaz în vid şi invers.

Atât *prezenţa* extatică, cât şi *absenţa* vidului neagă total

individuaţia. De aceea, în ele ţi se pare că epuizezi sensul lumii, deşi nu ştii concret nimic. Neutralitatea faţă de obiecte, dezafectarea de lumea materială te aruncă în golul sfâşietor sau planant al acestor corelative ultime. Tentaţia misticii este pendulaţia între un gol plin şi un gol veritabil.

Slăbiciunile pentru absolut îţi dau gustul autodistrugerii şi atunci îţi apare deodată în minte imaginea mânăstirii şi a bordelului. „Celule" de-o parte şi de alta. Femei, tot aşa. Dezgustul de viaţă creşte atât în umbra curvelor, cât şi a sfintelor.

De ce uneori viaţa pare mai nesemnificativă decât o înmormântare de sinucigaş? Şi de ce altădată umbreşte paradisul, că cerul este ca un spin în suflet?

Ataşarea de Dumnezeu nu este un act pozitiv de afirmare, ci rezultatul unei înverşunări împotriva existenţei. Ca să te apropii de el, trebuie să fi pierdut gustul pentru devenire în aşa măsură, încât clipele să se proiecteze ca tentaţii infernale. Acel „apetito de Dios", de care vorbeşte Sf. Ioan al Crucii, este, în primul rând, o negaţie a existentei şi numai ca act final o afirmare. A te purifica de tot ceea ce nu e Dumnezeu înseamnă a elimina lumea din conştiinţă. Pentru cine suportă cu dezamăgire umbrele firii acceptarea integrală a lui Dumnezeu nu poate fi decât nihilism, iar cel ce aderă organic la lume ar trebui să considere credinţa un acces de demenţă...

Prezenţa lui „apetito de Dios," gradul lui de intensitate dovedeşte nivelul dezîncadrării noastre în fire. De câte ori te gândeşti *instinctiv* la Dumnezeu, de atâtea ori mărturiseşti o deficienţă a *instinctului.* Punctul nul al vitalităţii este rezemul ideal al Divinităţii. Apetitul ceresc şi pofta de Dumnezeu se nasc pe ruina tuturor apetiturilor vitale şi a poftelor pământene. După ce simţurile noastre nu mai reacţionează la obiecte, la ce s-ar mai putea aplica ele? Devin nişte trestii spre a mări golul acelui vid suprem supranumit Dumnezeu.

Mistica spaniolă este o irupţie a absolutului în istorie. O epocă în care extazul devenise banal, de-ndată ce trecuse în teorie, şi Dumnezeu se învăţa după o didactică a inimii nemaiîntâlnită. O perioadă cardiologică a devenirii. Mistica e nimbul oricărei culturi, justificarea ei ultimă. De aceea este ea *dincolo* de cultură, ca de altcum şi muzica.

Toţi nihiliştii s-au războit cu Dumnezeu. O probă în plus

pentru vecinătatea lui cu nimicul. După ce ai călcat totul, nu-ţi mai rămâne de zdrobit decât această ultimă rezervă a neantului.

Dintre toate fenomenele „culturii" moderne, nihilismul rus seamănă mai mult cu mistica spaniolă. Se mişcă la aceeaşi înălţime şi în aceeaşi ardoare, cu diferenţa neimportantă că unii ţin crucea în mână, pe când ceilalţi – bombe.

Oamenii vorbesc despre Dumnezeu nu numai pentru a-şi „plasa" demenţa, ci şi pentru a o masca. Atâta vreme cât te ocupi de El, ai *scuză* pentru toate tristeţile şi singurătăţile. Cum nu-i mai pronunţi numele, ţi se demască goliciunea nebuniei. Dumnezeu? O demenţă oficială.

De câte ori oboseala de lume ia formă religioasă, Dumnezeu este ca o mare, căreia ne abandonăm pentru a ne uita de noi înşine. Scufundarea în el este un refugiu de propria noastră individualitate. Imersiunea în abisul divin ne scapă de ispita existenţei proprii.

Iar altădată îl descoperim ca o zonă luminoasă la capătul unei regresiuni lăuntrice. Consolarea e mult mai redusă, căci, găsindu-l *în noi,* dispunem într-un anumit fel de el. Avem atunci un drept asupra lui, căci asentimentul ce i-l dăm nu depăşeşte dimensiunile unei iluzii.

Dumnezeu ca o mare şi Dumnezeu ca o zonă luminoasă constituie o alternanţă în experienţa noastră divină. Într-un caz, ca şi în celălalt, singurul scop este uitarea, uitarea iremediabilă.

Când asculţi pe Bach vezi cum se *înfiripă* Dumnezeu. Căci muzica lui este *generatoare* de Divinitate. O viziune plastică a fiinţei divine ţi se desfăşoară în faţă şi *creşte* Dumnezeu sub ochii tăi.

După un oratoriu, o cantată sau o „pasiune" *trebuie* să existe Dumnezeu. Altcum, toată muzica lui Bach este o iluzie sfâşietoare, ea fiind mult prea nedefinibilă pentru a o degrada într-un deliciu estetic. Ce va fi fost pe vremuri prin ceruri nu se ştie. Doar de la Bach încoace există Dumnezeu...

... Şi când te gândeşti că atâţia teologi şi filozofi şi-au pierdut zilele şi nopţile în căutarea argumentelor pentru existenţa lui, uitând singurul argument valabil: Bach.

Prin tristeţi cazi prizonier lui Dumnezeu. Şi astfel ajungi să nu te mai mângâie nimic în afară de moartea în el.

Aş vrea să mă topesc într-o lacrimă şi-n ea să-şi oprească soarele razele şi să plâng la capătul luminii... Imposibil de a găsi

gândirii alt rost, decât acela de a te consola că nu eşti Dumnezeu. Şi ca să răzbuni acest regret, măreşti golul lăuntric, întinzi la nesfârşit leagănul divin.

Cu cât mă gândesc mai mult la Dumnezeu, cu atât *sunt* mai puţin. Apropierea de el este moartea creaturii; pierderea în el, – suprimarea individuaţiei. Cu cât urci mai mult pe o scară divină, cu atât diminuezi în fiinţă, iar în pragul, lui Dumnezeu încetezi a fi. Astfel, el nu este mai mult decât o protecţie a „setei de repaos”.

Ideea de Dumnezeu este cea mai practică şi cea mai periculoasă idee din câte s-au conceput vreodată. Pe ea se salvează şi pe ea se prăbuşeşte omenirea.

„Absolutul” este o prezenţă dizolvantă în sânge. Leucemia e grădina în care înfloreşte Dumnezeu…

După ce sfinţii nu te-ar mai interesa, ei n-ar putea dispărea din conştiinţă fără să-ţi lase anumite urme. Şi întâia şi cea mai gravă este Dumnezeu. Cu cât sfinţii se retrag mai mult din câmpul conştiinţei, cu atât *Urma* lor cuprinde o întindere mai vastă. Căci Dumnezeu este drojdia ce se alege după ce ai filtrat sfinţenia.

În zadar am încerca să-i lichidăm total pe sfinţi. Ei ne lasă pe Dumnezeu, ca albina acul. Sau depun prin mlaştinile conştiinţei toxinele din care se naşte împărăţia cerurilor…

Oare de ce ne aducem aminte atât de rar de cinicii greci? Să nu fi observat nimeni că ei au *ştiut tot* şi că au tras toate consecinţele acelor indiscreţii supreme? I-a trebuit omenirii mai bine de o mie de ani ca să-şi recâştige naivitatea şi ignoranţa, virtuţi dispreţuite de cinici. Pare-se, însă, că ne-am îndepărtat de copilărie şi că începem să ne scăldăm în apele cunoaşterii. Luciditatea omului modern se afirmă din clipa în care un singur individ se gândeşte *instinctiv* la cinici. Descartes este, ca şi Homer, un copil faţă de ei. Modernii n-au continuat problemele antice, ci şi-au trăit tinereţea spirituală fără *oboselile* – vreau să zic, luciditătile – lumii greco-romane. Ultimul sceptic ca şi ultimul cinic de la sfârşitul acestei lumi *ştia* mai mult decât un filozof mare din aurora modernităţii. Când ai în spate o tradiţie de gândire multiseculară, îndoielile îţi par aştri ai spiritului. *O arhitectură de lipsă de soluţii* construieşte atunci scepticismul, iar cinismul o sfărâmă de un suflet cu tremurătoare palori. Cunoaşterea necruţătoare, implacabilă cu orice înşelăciuni, nu e

posibilă decât cu otravă pe retină. Eşti predestinat cunoaşterii, ca şi naivităţii. Întâia este un fenomen de amurg, cu toate tristeţile lui; a doua – de auroră, cu neînlăturatele melancolii.

Cinicii au fost maeştri în irezolvabil. Pare mai practic a-i uita. Căci lipsa lor de sfială în faţa cunoaşterii îţi trezeşte imaginea unor setoşi de boli incurabile.

Probă sigură că sfinţenia este o boală: de câte ori te simţi „bine" îţi pare ininteligibilă şi monstruoasă, o invenţie zănatică şi neverosimilă. Sănătatea este cea mai bună armă împotriva religiei. În „mens sana" şi în „corpore sano" nu va putea descoperi nimeni cel mai mic freamăt religios; de adieri mistice să nu mai vorbim.

Propagandă antireligioasă nu se poate face efectiv decât cu un elixir al tuturor bolilor. Cu „idealuri" nu se combate religia, cel mai exclusiv materialism întărindu-i doar poziţia.

Sfinţenia – limita înspre Dumnezeu a religiei – reprezintă ultimele roade ale bolii. Creştinismul a ştiut bine valorifica plăgile omenirii. De ar fi substituit împărăţiei cerurilor *igiena,* în zadar am căuta vreun sfânt de la Hristos încoace…

De câte ori mă apucă slăbiciunile pentru sfinţi este ca o intoxicare sau ca procesul de incubaţie a unei boli. Nimic nu este mai astenic decât sfinţenia. Prin ce perversiune a sorţii vor fi ajuns oamenii să recomande exemplul sfinţilor? Ce confuzie i-a introdus pe aceşti corupători în pedagogie? Şi oare cum de nu s-a observat că *imitaţia* lor este sfârşitul pământului şi devastarea vieţii? Pasiunea pentru ei dovedeşte gradul de neprielnicie în lume a unui om. Când aceluia, nu numai inima, dar şi instinctele i s-au deschis spre cer, cu greu îşi mai găseşte o identitate sub soare.

Nu înţeleg cum un Plotin sau un Eckhart pot fi atât de mulţumiţi în dispreţul lor faţă de timp şi mai cu seamă cum de n-au *regretul* lui în nici un fel. Drumul misticii e uşor dacă eternitatea este privită ca unicul climat al sufletului. Ceea ce îl doare pe mistic nu este că aruncă ultimele legături temporale, ci că nu reuşeşte să le arunce pe toate şi pentru totdeauna. Bucuria lui este triumful asupra temporalităţii. Acel mistic care nu cunoaşte frecvent o astfel de bucurie este nerealizat, condamnat la jumătăţi de drum. Criteriul de diferenţiere a misticii autentice de cea imperfectă este accesul la bucuria finală. Cazul atâtor mistici nerealizaţi să fie un regret ascuns,

dar constant, după temporalitate? Acei care au vocaţie pentru extaz, dar nu pot accepta deşertarea timpului ca adevărata viaţă, dibuiesc între mistică şi istorie, pe la marginile omului şi pe la periferiile lui Dumnezeu.

Oroarea de timp şi – în consecinţă – de multiplicitate explică de ce *chinul* misticului este: *distincţia.* Obiectivul lui final rămâne nediferenţierea facultăţilor, indiviziunea lor în extaz. Voinţă, înţelegere, sensibilitate sunt depăşite în tremurul de bucurie ce încoronează contemplaţia. Toată mistica se construieşte pe sentimente, pentru a le transcende apoi în extaz. Dispar toate obiectele împreună cu funcţiunile sufleteşti, aplicate lor. Înfrângerea individuaţiei este secretul misticii, ca şi al muzicii sau eroticii.

... Imposibilitatea de a nu găsi o vibraţie funebră veşniciei. (Distanţa mea de mistică).

Viaţa în Dumnezeu este moartea creaturii. Nu rămâi singur *cu* el, ci *în* el. După ce ai lichidat toată lumea, te pomeneşti în faţa lui. Este ultima separaţie. Avântul mistic înfrânge şi acest dualism. Etapa finală: pierderea în imensitatea divină. Sf. Ioan al Crucii a definit misterios această condiţie: *soledad en Dios* (singurătate în Dumnezeu). Dar la el, ca la toţi misticii, unirea singurătăţii omului cu deşertul infinit al lui Dumnezeu este un deliciu inexprimabil care anunţă identificarea lor completă. Ce se întâmplă cu misticul în aventura lui divină, ce *face el* în Dumnezeu, noi nu mai putem şti din moment ce nici el nu ne poate spune. Confesiunile lor ne fac să credem că, risipindu-se prin atributele Divinităţii, ei înşişi devin Dumnezeu, încât ne scapă de sub control şi se sustrag urmăririi. Important este că odată misticul ajuns în El, sfârşeşte *bine.* Este o singurătate voluptuoasă şi îmbătătoare. Mort pentru lume, el renaşte în Dumnezeu ca Dumnezeu.

Dacă ar exista un acces direct la bucuria mistică, la jubilarea în Divinitate – fără a fi silit să parcurgi drumul spinos al experienţei întregi şi toate antecedentele chinuitoare ale extazului –, atunci soluţia supraterestră a fericirii ar fi la îndemâna oricui. Cum un astfel de acces nu există, suntem condamnaţi a urca o scară, fără a-i atinge vreodată ultima treaptă.

Alături de „singurătatea în Dumnezeu” a misticilor se conturează o altă singurătate, care nu e în fond decât o *părăsire*

în El. A te simţi adică izolat, stingher prin Sahara divină. Astfel de singurătăţi nasc în pasiunile mistice fără o aderenţă ultimă la Dumnezeu. Orice ai face nu poţi reînvia în el şi nu te simţi *acasă* în interiorul lui.

Unul dintre modurile de a-i uita pe sfinţi este plictiseala de Divinitate. Atunci tot ce o tulburare religioasă a scos la suprafaţă – de la paradis la apocalips – pare a fi produsul unei oboseli nesemnificative sau a unei rătăciri zadarnice. Odată Dumnezeu „uzat", se macină tot ce el a încoronat. Sfinţii sunt numai un stâlp la templul lui. De l-am sfărâma, templul se zdruncină; dar numai atât. La dărâmări e bine să începem cu turnul. Scăpaţi de Dumnezeu, cine ne mai stă în cale? Sub ruinele lui gem îngerii şi sfinţii.

Îmi pot reprezenta Himalaya ca o salcie plângătoare, dar ce greu îmi suportă uneori mintea imaginea unui om ce *iubeşte* pe Dumnezeu! Cum se întâmplă acest lucru, numai Dumnezeu însuşi va şti, iar ce *rost* are o astfel de iubire, desigur, nici el. Se poate iubi un deşert fără oaze? De nu s-ar auzi prin întinderile lui părăginite câteva acorduri pierdute de orgă, el n-ar fi mai mult de un cavou pentru vagabonzi transcendenţi.

Dezintoxicarea de sfinte este lucrul cel mai greu deoarece, refuzând toate vacuităţile existenţei lor, nu ne putem sustrage farmecului lor divin. Şi dac-am reuşi să trecem şi peste acesta, mai rămâne şi atunci un farmec echivoc, de care nu ne putem dispensa fără să deviem de la pensulaţiile vieţii noastre. Este în candoarea sfintelor o solemnitate care te îmbie să-ţi răcoreşti inima în potire, iar zâmbetul lor este învăluit în parfumuri ce ne amintesc de culori întrezărite în alte vieţi. Cu Dumnezeu este uşor de terminat, când te-ai să*turat de el.* Împotriva lui nu există decât un argument, dar acela definitiv: dezgustul. Greu am putea să ne educăm în scârba de sfinte, de-ndată ce le-am supt otrava din lacrimi şi ne-am făcut din amarul lor o lume de delicii. N-am luat gr*eul* sfintelor? Şi n-au plâns ele în noi, ca, prin naufragiul nostru, să le evităm înecul? De mult ar fi dispărut sfintele de şi-ar fi schimbat direcţia lacrimilor...

Ultima treaptă a nihilismului este absorbţia în Dumnezeu. Ea pecetluieşte lumea, iremediabil, ca un joc de umbre. Dar sunt ierni şi feerii în ierni şi primăveri vaste, cu suspine dezgropate de aurori, care fac din Dumnezeu o umbră. Dacă pustiul inimii se refugiază într-o laşitate metafizică, plenitudinea naturii a

converteşte într-o aparenţă. Ori ce-am face, Dumnezeu nu este mai mult de o dezerţiune ontologieă a tristeţii noastre.

Dacă păgânii au iubit cu adevărat natura, pentru ce vor fi construit peste unduirile ei o încurcătură de zei, pentru ce au dublat şi au derivat realitatea? Grecii n-au făcut altceva decât să *privească* natura. De-ar fi iubit-o, nu i-ar fi plasat misterul în transcendenţă. Orice formă de religie este o deposedare a naturii.

Nimic nu „înfloreşte" în Dumnezeu. Este un teren sterp ce se îngraşă din oftaturile pământului. Pe întinderile lui cresc spini, florile de dincolo ale înfrângerilor de aici.

Dumnezeu este un *fior pur,* crescut din toate deşerturile spaţiului şi ale sufletului, spre a le completa în sensul infinitului... Aceasta este „singurătatea în Dumnezeu", de care în zadar am vorbi misticilor. Căci ei nu ne-ar înţelege. Ce ştiu ei de tragedia care începe numai în preajma lui Dumnezeu, de conştiinţa unei rătăciri esenţiale care ne torturează la picioarele lui? Orice sfânt sau mistic pun punct după intrarea în Dumnezeu şi se abandonează erotic acestui sfârşit triumfător. Nu mai doresc nimic decât să se menţină în această mângâietoare înfundătură. Totul s-a sfârşit. Şi cum ci încep cu neantul şi termină cu Dumnezeu, de ce s-ar teme de o revenire imposibilă! După Dumnezeu nu mai există decât doar Dumnezeu. În orice parte ai lua-o, tot de el dai. Şi astfel gustă ei prezenţa în Divinitate ca un capăt al tuturor ciclurilor posibile.

Să-i mai trezim din beatitudinea divină? Ce rost ar mai avea? Şi apoi ei n-ar înţelege cum pentru alţii „succesul" lor nu dovedeşte nimic. Când *treci* prin Dumnezeu, nu se poate să nu laşi sfinţii în urmă. Toţi – cu mistici cu tot – se închină la picioarele lui şi uită de un drum ce-ar continua undeva departe... Nu-i iert nici unuia de a nu se fi întrebat: ce începe *după* Dumnezeu? Ar fi descoperit probabil o muzică şi cu ea lacrimi, din care se înalţă crini...

Sunt clipe de un freamăt atât de subtil încât absolut tot ce ne cade sub simţuri ne scoate din timp. Întreaga realitate pare atunci o conspiraţie împotriva temporalităţii. Un peisaj tern şi o caterincă ne saltă din ea ca o amintire din paradis sau o melancolie graţioasă de menuet. *Lunecarea din timp* este precedată de o topire lăuntrică a organelor şi de un fior moleşitor în sânge, care ne arată ce legătură strânsă există între

fiziologic şi eternitate. Este destul să fi început prin câteva suspendări ciudate şi inexplicabile ale timpului, pentru ca echilibrul instabil între temporalitate şi eternitate să te treacă dintr-una într-alta.

Pe negaţia sfinţilor creşte un dezmăţ fără sfârşit. Orice capriciu se măreşte, susţinut de o adevărată pasiune pentru arbitrar. Ceea ce face convieţuirea cu el atât de neplăcută şi de iritantă este că prezenţa lor nu *permite* nimic. Cu cât eşti mai aproape de sfinţi, cu atât ţi se pare că nu mai ai ce face, ce distruge şi ce începe. Totul este *altcum* în sfinţenie, totul este neîngăduit. De aceea, lichidării ei îi urmează un sentiment de libertate şi deviza anarhică: totul este permis. Lumea în care pluteşti, după ce te-ai îndepărtat de sfinţi, nu poate fi comparată decât cu aceea a unui criminal după ispăşire. Toate lucrurile îşi schimbă aspectul, conturul şi înţelesul. O senzaţie de iresponsabilitate, intensă până la chin, te scoate din relaţiile cu obiectele şi te face indiferent la creaturi, ca şi la Creator. Vidul care succede contactului cu sfinţii este mai mângâietor decât cel care-l precede. În „ghearele" lor nu cazi aşa uşor. Odată scăpat, o iei razna prin lume, dornic de a-ţi ascunde obsesiile cerului şi setos de primăverile ce înfloresc pe ruinele sfinţilor. Toată viaţa nu este în fond decât o serie de obsesii ce trebuie lichidate. Ne hrănim câtăva vreme din ele, până ne scârbim şi apoi facem toate sforţările pentru a le elimina. Conţinutul existenţei noastre este o substituţie continuă de obsesii, la care aderăm cu o mai mare sau mai mică intensitate. Cele în care am turnat pasiune constituie amintirile şi culmile prin care ne descurcăm în trecut. Iubirea, moartea, Dumnezeu sau sfinţenia, ce sunt ele dacă nu obsesii reversibile? Căci din moment ce nu le putem extirpa în conştiinţă, reziduul germinează şi reface cu timpul conţinutul obsesiei. În vidul lichidării renaşte o pulsaţie nouă, forma având latenţa continuă. Viaţa, însăşi, ce este dacă nu o obsesie cu o reversibilitate mai mare? Dumnezeu, moartea, sfinţenia, iubirea, etc. sunt obsesii circumstanţiale; numai viaţa este o obsesie periodică...

Raţiunea ultimă a ascezei? Ea nu este decât o probă în plus pentru devitalizarea din care se naşte Dumnezeu şi pentru vidul lui esenţial. Carnea redusă la un principiu de inexistenţă; sângele circulând într-un ritm lent până la stagnare; respiraţia prelungită şi adaptată unui vis cosmic. În membre uscate care

îngăduie doar căldura abstractă a nervilor; în organe despuiate de suflu vital; în vine albite de sânge – aici zace Dumnezeu. Tot ce e fruct, izvor şi sămânţă este duşmanul lui. Cu cât murim mai mult în carne şi în timp, cu atât suntem mai aproape de el. Asceza este negaţia biologiei. O sumă de practici pentru a atinge un minus vital şi o neutralitate absolută în existenţă. Ascetul ştie că, atâta vreme cât mai rămâne în el grăunte de dorinţă, o minimă aderenţă la lume, rezistenţa la Dumnezeu este încă un obstacol efectiv. De aceea suprimă el farmecul sensibil şi orice soluţie sub soare. Ce este pentru un. Ascet toată lumea asta? O lumină ruginită, care se propagă în inimi şi le macină, într-o ruină lentă şi necruţătoare.

... Şi când descoperi un farmec minim lucrurilor de ici, atunci Dumnezeu pare o rugină care le „mănâncă" sau o igrasie a firii sau un putregai în interiorul stâncilor...

Asceza este un mod de a face *loc* lui Dumnezeu înlăuntrul fiinţei noastre. Procedeul e simplu şi sigur: secătuirea nemiloasă a tuturor energiilor, epuizarea ultimelor resurse sensibile, devastarea poftelor, pentru ca un eros transcendent să împreune neantul individual cu neantul divin.

Este greu să te lămureşti cu *plus*-ul care-l aduce Dumnezeu în lume. Căci fără sufletul omenesc el e indiferenţă pură, iar eu acest suflet nu pare a se simţi prea bine. Neliniştile umane îl trezesc din somnul de veci, încât Dumnezeu nu şi-a găsit un duşman mai înverşunat decât sufletul omenesc, a cărei primejdie n-a simţit-o în inconştienţa Creaţiunii.

Inserţiunea omului în devenirea universală este o zguduitură cosmică, ale cărei ecouri constituie coşmarul divin. Căci omul este un plus paradoxal în natură, tot atât de departe de aceasta, cât şi de Divinitate. De când cu apariţia *conştiinţei* s-au schimbat rosturile în cer şi pe pământ. Şi Dumnezeu a apărut în justa lui lumină: un *nimic* în plus.

Aşa mi-am închipuit totdeauna un muzician: un om care *aude* prin toate simţurile. A doua soţie a lui Bach, Ana Magdalena, înseamnă în cronica sa impresia tulburătoare ce i-a făcut-o ochii divinului său soţ: ochi care *ascultau.* Bach percepea sonor. Şi nu cred să fi avut cu Dumnezeu altă relaţie decât auditivă. Extazul mistic propriu-zis este vizual, fiindcă inundaţia de lumină absoarbe toate celelalte activităţi ale

simţurilor. Decât, raza vizuală pleacă din câmpul luminos al inimii şi ochii îşi schimbă direcţia.

Tot Ana Magdalena: „Am intrat odată neaşteptat în odaie pe când el scria solo de alt „Ah Golgotha" din Mathäuspassion. Cât m-a tulburat când am văzut faţa lui, de obicei atât de calmă şi de un roşu atât de proaspăt, cenuşie şi năpădită de lacrimi! El nu m-a observat, m-am furişat încet afară şi m-am aşezat pe treapta din faţa uşii sale şi am plâns şi eu".

Dacă ar dispărea muzica, toate bucuriile şi durerile pământului n-ar putea stoarce o lacrimă de esenţa celei izvorâte din ea.

Bach este agentul direct al despământenirii. E atâta transcendenţă în câte o vibraţie de violă, pare că se presară zăpadă pe inimi de îngeri...

În Bach nu există „sentimente", ci numai lumea şi Dumnezeu legate printr-o scară de lacrimi, pe care urcă alte lacrimi...

Paradisul n-a avut decât un defect: acela de a nu fi cunoscut lacrimile. Defect de altcum şi al lui Dumnezeu. Uşor a fost încălcat de om, prin renunţarea la paradis...

Sfinţii plâng... şi eu le comentez lacrimile. Atât ne-a mai rămas: să „scriem" despre ele. Toate lacrimile au fost plânse.

Bach citea de preferinţă din două cărţi, scrise de nişte autori neimportanţi ai epocii. Una se numea: *Timp şi eternitate,* iar cealaltă: *Asupra lacrimilor lui Iisus. A*ceste două titluri sunt exegeza muzicii lui, a mângâierilor născute din ea, dar mai cu seamă a nemângâierilor. Bach este totul. Şi ce este acest tot? Dumnezeu însuşi. Fiindcă în Bach nu este nimic care să nu fie Dumnezeu. Panteismul, fără justificările muzicii, este un nonsens.

Între oamenii bolnavi de veşnicie şi între cei imuni există o prăpastie mai mare decât între un înger şi o broască. Odată căzut în veşnicie, toate luminile pământului nu te mai pot scoate dintr-o umbră, de care se sfărâmă razele. Şi nimic nu este mai dureros decât să te pomeneşti, din plăcutele înşelăciuni ale timpului, direct în mijlocul veşniciei. O surpriză continuă şi o cădere involuntară. Saltul în eternitate este fenomenul care-i desparte pe oameni în două specii, esenţial ireductibile. Cine nu-l cunoaşte participă încă la prostia sfântă a paradisului, iar cine l-a consumat joacă fotbal cu cerul. Tot ce este în timp este

înşelăciune, iar veşnicia nu este decât această constatare.

Poeţii s-au interesat de sfinţi numai întrucât aceştia sunt *interesanţi.* Şi în afară de nevoia alternantă a consolării, greu am mai găsi un al treilea motiv interesului pentru ei. Ce-ar fi sfinţii fără nebunia lor? Creştini decât că nebunia sfinţilor n-are graţia de iresponsabilitate, care face absurdul poeţilor atât de fermecător. Pentru un geniu absolutul coincide unui demon lăuntric; sfântul îl plasează nu numai în afară, dar *dincolo,* la o distanţă infinită de absolutul psihologic al genialităţii. Un sfânt ar fi incomparabil mai interesant decât un poet, dacă actele vieţii lui nu le-ar raporta la nimic, dacă ar face abstracţie în iubire de Dumnezeu. Sfinţenia ca inutilitate a inimii. Dar ea nu este, din păcate, decât un *utilitarism transcendent. C*um aş iubi imposibilitatea psihologică a unei lumi de sfinţi stricaţi, de îngeri golani, de Dumnezei grosolani! Sau nu este decât regretul după lumea de toate zilele?

Sfinţii sunt mai banali decât poeţii, deşi fac fapte mai extraordinare decât ei. A fi nebun în *numele* a ceva nu e mare lucru. Nu apelează toţi sfinţii la iubire şi la suferinţă pentru a-şi scuza nebuniile? Poeţii nu fac apel la nimic şi la nimeni. În detaşarea cea mai mare, un sfânt este un *cetăţean* faţă de un poet în cea mai vulgară împrejurare. Inaderenţa genială la lume este mai sfâşietoare. Şi astfel hazardul este singurul răspuns demonului interior.

Un Baudelaire rivalizează cu Sf. Ioan al Crucii şi un sfânt în germene ca Rilke cu nu importă care sfânt. Şi când te gândeşti că Rilke era cât pe aci să *rateze* în sfinţenie!

Genialitatea este o tragedie fără criterii şi fără scrupul. Faţă de ea, sfinţenia este o tragedie în formulă, sigură şi practică. Totuşi amândurora le stă la bază o pornire secretă de autodistrugere. Cine nu discerne în dosul tuturor formelor de limită ale spiritului o astfel de pornire nu înţelege nimic din riscurile acestuia.

Memoria ce devine activă după ce timpul nu-i mai este cadru şi dimensiune... Ea n-are legătură cu experienţa propriu-zisă a eternităţii, care este suspendarea radicală a temporalităţii şi introducerea unei alte ordini de existenţă, ci prelungeşte funcţiile memoriei dincolo de graniţele timpului. Experienţa eternităţii este *actualitate;* se întâmplă acum sau oricând, fără

să vizeze retrospectiv viaţa noastră. Sar din timp şi atât; nu e nevoie să-mi amintesc de nimic. Dar când este în joc trecutul nostru *esenţial,* eternitatea care *precede* timpul şi nu cea în care sărim *alături* de el, amintirile pretemporale sunt singurele care ne pun acel trecut la îndemână. Este o altă memorie, somnolentă şi adâncă, pe care o trezim rar, fiindcă vidarea de temporalitate este numai o condiţie în cele multe. Regresiunea ei originară începe de la primele zvâcniri ale timpului înapoi înspre Dumnezeu, limita superioară a amintirilor. Este *memoria inteligibilă.* Memoria sfinţilor...

Un om sănătos nu-şi aduce aminte de nimic. Cu cât un organism îşi sensibilizează ţesuturile până la tremur, cu atât amintirile au o vivacitate mai mare. Rezistenţa materiei este sfărâmată, debordând un fluviu subteran, în care se scaldă întreg trecutul nostru. Sănătatea este un înveliş al timpului, un cavou al amintirilor. Ea ne îngroapă trecutul şi ne asigură o prezenţă nesemnificativă.

Orice amintire este un simptom maladiv. Viaţa ca stare pură, fenomenul biologic nefalsificat, este actualitate absolută. De câte ori lunecăm pe panta amintirilor, de atâtea ori suferim din cauza vieţii. Memoria este negaţia instinctului, iar hipertrofia ei – boală incurabilă. Romantismul, în esenţă, nu este decât abuz de memorie. Novalis, Chopin sau Schumann au fost prea bolnavi pentru a nu fi victimele memoriei. A *învinge timpul în timp* este secretul şi paradoxul invaziei de amintiri. Tot ce-am trăit în temporalitate şi tinde să moară în ea este reînviat în regresiunea temporală. Memoriei inteligibile i se opune *memoria temporală. C*ea dintâi ne duce spre Dumnezeu şi paradis, a doua nu mai departe de melancolii şi regrete.

Totul a mai fost cineva, este o şoaptă care se dilată în convingere de câte ori teroarea sau frumuseţea zilelor ne înfioară până la insuportabil. Atunci toate percepţiile par amintiri, a căror avalanşă n-o putem stăpâni, iar prezentul se sufocă sub presiunea acelei lavine, care e trecutul. Anularea prezentului în năpădirea amintirilor împrumută vieţii un caracter de irealitate şi de vis inutil. Este o veşnicie de umbre diafane, o nemurire de amurguri, o înmărmurire de fantome.

Eternitatea nu este *altă* calitate a devenirii, ci negaţia ei. Atât de mult se modifică tonalitatea şi înclinarea sufletului nostru de câte ori realizăm accesul eternităţii, încât argumentul,

psihologic devine central în stabilirea ireductibilităţii devenirii şi a veşniciei. Omul *este* într-un fel când trăieşte în *trecerea* lucrurilor şi într-alt fel când „trăieşte” dincolo de trecere, şi de lucruri. Sunt doi oameni în el. Căci acesta e rezultatul luptei dintre veşnicie şi devenire în fiinţa omenească: o împarte în două şi-i fixează în ambele jumătăţi câte un centru de greutate. Din această dezbinare se naşte ireparabilul uman.

Omenirea s-a dispensat de Dumnezeu de când i-a răpit atributele de persoană. Încercând să asigure Atotputernicului un domeniu de influenţă mai mare, i-a scos, fără voia ei, din imediatul viziunii noastre. Cui să ne mai adresăm, dacă el nu este o persoană care să ne înţeleagă şi să ne răspundă? Mărindu-i-se întinderea pe suprafaţa totului, Dumnezeu este pretutindeni şi nicăieri. Astăzi el nu e mai mult decât un nicăieri universal şi nici credinţa noastră mai mult ca un vag fără sfîrşit. Pentru cine Dumnezeu nu este o persoană, pentru acela nu există Dumnezeu. Limitarea dureroasă în marginile personalităţii ni-l făcea atât de aproape şi atât de necesar. Ne înţelegeam cu el şi-l iertam pentru toate tăcerile lui. Şi acum să ne mai căţărăm pe un fulg? Căci toată substanţa divină s-a risipit, s-a măcinat prin amărăciunile noastre, încât Dumnezeu atârnă spânzurat în nu ştiu ce colţ de singurătate a inimii.

Cu cât am vrut a-i da proporţii mai mari, cu atât ni l-am înstrăinat. De ce nu-l vom fi lăsat noi, mic şi umil, în modestia lui cerească şi l-am falsificat sub îndemnul unui orgoliu nemăsurat? Niciodată n-a fost mai puţin actual ca acum când e totul. L-am încărcat de calităţi prea multe, ca să putem să nu mai credem. Nu poţi trăi nesfârşit în muzică, pentru a-l salva pe veci. E înfiorător ce puţin a mai rămas din Dumnezeu! Ne-am primit pedeapsa, fiind prea generoşi cu el. Acel ce l-a pierdut ca persoană, nu-l va mai regăsi niciodată, oricât l-ar căuta în alte forme de iluzii.

Am voit să-i sărim în ajutor şi n-am reuşit decât să-l pierdem. Fără teamă şi dragoste, el este înghiţit de gelozia umană. Şi astfel, vrând să reparăm o eroare cosmică, am distrus singura eroare preţioasă.

Destinul istoric al craiului nu este altul decât să ducă ideea de Dumnezeu până la capăt. Epuizând toate posibilităţile experienţei divine, complăcându-se în toate formele de

Dumnezeu, el va ajunge fatal la scârba de absolut şi la saţietatea de necondiţionat, după care va respira apoi în libertate. Este o nedefinibilă nefericire în lupta împotriva unui Dumnezeu care şi-a găsit un ultim refugiu în câteva umbre ale sufletului nostru, o nefericire care creşte din teama secretă de a-l evacua. Ai vrea adică să consumi ultimele resturi ale lui Dumnezeu ca să te poţi desfăta netulburat în libertatea consecutivă acestei lichidări. Ce voluptate dacă ai ajunge la un moment, când în nici un fel prezenţa divină n-ar mai fi posibilă! Pierzând contactul personal cu un Dumnezeu ca persoană, nu-ţi mai rămâne decât să cultivi dorinţa unei descătuşări infinite. Teama rămâne obsedantă că el şi-ar putea scoate capul atunci când ne credem mai liberi, că nu suntem stăpâni pe surprizele singurătăţii şi că s-ar putea ascunde multă vreme în dosul cine ştie cărei tristeţi. De aceea, lupta cu el pretinde o strategie din cele mai iscusite, pentru ca inamicul să nu profite de vreo slăbiciune finală şi să-şi recucerească poziţiile.

Absurdul şi ultimul, iată cele două elemente din a căror proporţionalizare se naşte adâncimea echivocă a religiei. Căci ea nu este decât un surâs peste un nonsens cosmic, un parfum final peste o ondulaţie de nimicnicie. De aceea, când religia nu mai are nici un argument recurge la lacrimi. Doar ele mai ţin echilibrul universului şi mai susţin pe Dumnezeu în fiinţă. Când se vor termina, va dispărea şi regretul după El.

Sunt clipe care nasc *instinctiv* imaginea mânăstirii. Ai vrea atunci să depui armele şi să-ţi sapi mormântul alături de Dumnezeu. Tot vidul mânăstirilor se adună şi prosperă în suflet şi ţi se încuibă în ţesuturi singurătăţile tuturor sfinţilor sau te împietreşti în deznădejdea unui ascet ce descoperă la sfârşitul vieţii inutilitatea renunţării. În astfel de clipe redevin actuali sfinţii şi nu ţi-e ruşine de îmbrăţişările lor. Şi însăşi iubirea primeşte o gravitate pe care a pierdut-o prin parada creştină.

Curios ce obositoare este ideea asta de Dumnezeu! O neurastenie organică, fatală. Prezenţa ei în conştiinţă este un surmenaj continuu, o febră ascunsă şi epuizantă, un principiu distructiv. Toţi sclavii din imperiul acestei idei se consumă precoce. Te miri că atâţia mistici şi atâţia sfinţi au ajuns la bătrâneţe cu obsesia neîntreruptă a Divinităţii.

Să-ţi suprimi şi somnul pentru a te putea gândi mai mult la ea şi a o iubi! Ştim, însă, prea bine că nu le mai miroase

cadavrul, fiindcă n-are ce să se mai descompună: s-au redus la elementele compoziţiei lor primordiale, au devenit asemenea lui Dumnezeu. Şi asta nu înseamnă decât deficienţa maximă în fiinţă.

Creatorii nu pot fi religioşi. Ca să crezi îţi trebuie o pasivitate completă faţă de lume şi o furie nestăpânită pentru tot ce nu e ea. Atunci când te angajezi în creaţie, pierzi distanţa de valorile vieţii şi te asimilezi lor. Un om care vrea să creadă nu trebuie să *facă* nimic. Nici un om activ n-a crezut efectiv în Dumnezeu. Şi n-a crezut, fiindcă, n-a avut *timp. C*ăci pentru a crede nu trebuie să pierzi o singură clipă în afară de Dumnezeu. Între viaţă şi credinţă este o prăpastie insurmontabilă. Sinuciderea cea mai lucidă şi mai dispreţuitoare este o afirmare a vieţii faţă de un act elementar de credinţă. Valorile religioase îşi extrag substanţa din inaderenţa la viaţă.

În fond, nu „există" decât Dumnezeu şi cu mine, şi poate încă vreo câteva iluzii. Dar tăcerea lui ne infirmă pe amândoi. Se prea poate ca nimic să nu fi existat niciodată..

Pot muri cu conştiinţa împăcată, fiindcă nu mai aştept nimic de la El. Întâlnirea noastră ne-a izolat şi mai tare. Cum orice existenţă este o dovadă în plus pentru neantul lui Dumnezeu, prezenţa mea a adăugat o toamnă bătrâneţii lui. Sunt experienţe umane, care îl fac şi pe el mai matur.

Câţi înţeleg prăbuşirea din prăpastia divină într-o prăpastie şi mai mare? Nici o muzică n-a intonat până acum *despărţirea* de Dumnezeu...

Totul fără Dumnezeu este neant; iar Dumnezeu nu e decât neantul suprem.

Spiritul metafizic nu se dovedeşte creator, decât depăşind problemele intermediare. Şi care sunt acestea? Care nu intră în capitolul final al unei metafizici. Iar acest capitol tratează exclusiv despre Dumnezeu. Este de mirare cum spiritul metafizic se mai poate aplica asupra vreunui obiect în afară de El. Şi nu numai metafizica, dar orice om care a auzit de Dumnezeu nu trebuie să se mai coboare la alte probleme. Ce e drept, toţi gânditorii fac cerc în jurul lui; dar câţi gândesc în *interiorul* lui? Imanenţa umană în transcendenţa divină este singurul mod de a salva gândirea. Individul nu poate deveni centru metafizic fără iluzia substanţialităţii divine. Odată ajuns în Dumnezeu, construieşte pe el, *peste el.* Numai astfel devine *exterior*

omului; altcum murim *sub* el.

Câteodată parcă îţi pare rău de a nu te teme în nici un fel de Dumnezeu. Măcar de-ar renaşte fiorul ancestral în faţa necunoscutului, panica biologică în indescifrabilul naturii! Dar cu distanţa de el, cad temerile una după alta. Ţi-ai luat o povară de pe suflet, iar golul născut nu mai generează frica fecundă de absolut. Sau de s-ar putea rostogoli peste noi, ce plăcere să fii turtit de Dumnezeu! Adesea am visat la o disarmonie a sferelor, printre care ar luneca din înălţimi, dinamitat de orgoliul uman, Atotputernicul cu ceata lui. Nu este puţin lucru să-ţi dai ultima suflare sub cadavrul celui fără început.

Cu cât îţi controlezi sentimentele mai puţin, cu atât ele te îndepărtează mai mult de viaţă. Nu inerţia, ci paroxismul este tendinţa lor. Şi paroxismul tuturor sentimentelor, maximumul realizabil de intensitate, te scoate din tine, din fire şi din tot. Căci toate sentimentele în expresia lor ultimă *ne* mărginesc cu Dumnezeu. O iubire, o suferinţă, un dezgust, etc. în intensitatea maximă îşi au limita în limita divină.

De aceea, delirul este cu atât mai complex cu cât îşi determină conţinutul într-o prezenţă cerească. Fără variaţiile pe o temă transcendentă, delirul, este patologie pură. Instalarea Divinităţii în centrul lui îi dă caracter de cunoaştere şi îl salvează ca o încoronare a spiritului. Delirul şi cu Dumnezeu se sprijină unul pe altul. Pe când extazul este pregătit şi sistematizează, dincolo de categorii, o experienţă divină, o conştiinţă delirantă este iresponsabilă şi nedirijată. Delirul? O anticipaţie extatică sau un extaz incomplet. O treaptă în experienţa divină. Subiectiv şi capricios, delirul mistic – şi numai aceasta importă – este un contact cu Dumnezeu prin febră imaginativă. Valoarea lui ontologică este mult mai redusă decât a extazului. În schimb frecvenţa lui îi atribuie o intimitate cu Divinitatea pe care n-o mai găsim în alte forme de aspiraţie cerească. Se pare că Dumnezeu *profită* de toate momentele de delir pentru a ne aminti prezenţa. Cu stările sufleteşti normale n-are nici un punct de contact. Dezechilibrul organic deschide o fereastră spre el. O inimă calmă este ferecată pentru cer, iar gândurile dulci şi liniştite sunt zăvoare pe care nu le poate sparge.

Nu cred să fi existat vreun înţelept care să fi priceput ceva din drama lui Dumnezeu. Înţelegerea acesteia nu duce la

înţelepciune, ci la nebunie. Decazi în înţelepciune când te pui în *acord* cu ritmul universal, cu forţele cosmice, cu mersul natural al lucrurilor. Ştii toate, te pui la rând cu toate. Şi nimic mai mult. Înţelepţii laolaltă nu pot echivala un blestem al regelui Lear sau o rătăcire a lui Ivan Karamazov. Stoicismul, ca justificare practică şi teoretică a înţelepciunii, este tot ce se poate gândi mai plat şi comod. Există vreun viciu mai mare al spiritului decât resemnarea?

Dezacordul cu lucrurile este semnul evident al vitalităţii spirituale. Şi el triumfă în dezacordul suprem cu Dumnezeu. Dacă ai ajunge la o împăcare, n-ai mai trăi, tu, ci te-ar trăi el. Atâta vreme cât ne asimilăm lui, nu existăm, iar când i ne opunem, n-are rost să mai existăm.

De-aş fi obosit de viaţă, Dumnezeu ar fi singura soluţie practică şi definitivă; dar câtă vreme mai înmuguresc deznădejdi, nu pot să-i dau pace.

Câteodată văd aşa izolarea omului: un peisaj de iarnă; zăpada ca o ingenuitate materializată; o. tăcere albă; o brumă uşoară, mărginind întinderile; şi omul descătuşându-şi revolta, fără aderenţe la peisaj, străin în natură, exilat între fulgi.

Destinul lui Dumnezeu este să se sfârşească neînţeles, ca şi al creaturilor, de altfel. Şi totuşi sunt unii care îl înţeleg. De unde ar izvorî siguranţa chinuitoare, care ne cuprinde uneori, că nu mai avem unde progresa în el? Acele sfârşeli în nopţi fără început, când pare că l-am *sfârşit* în gând şi în remuşcări. Şi când te gândeşti ce târziu îl descoperim fiecare, ce vid de cugetare în absenţa lui! Când eşti atent la Dumnezeu ţi se pare că totdeauna te-ai gândit la el, că nu mai există nimic... Numai gândindu-l fără milă până la capăt, asediindu-i toate singurătăţile, putem ieşi îmbogăţiţi din dezacordul cu el. De vom rămâne la mijlocul drumului, el n-a reuşit să ne fie decât o ratare în plus.

Nu este revelator că oamenii neutri problemelor divinităţii dovedesc o inocenţă blândă şi graţioasă, pe care nu poţi să n-o invidiezi sau să n-o regreţi dacă te-a înveninat şarpele cunoaşterii? Cu cât eşti mai mult preocupat de Dumnezeu, cu atât ţi-ai pierdut mai mult nevinovăţia. În paradis nimeni n-auzise de el; numai starea de cădere a dat naştere chinului divin al muritorului. Fără o *vină* nu este posibilă conştiinţa existenţei divine. De aceea, greu am descoperi un Dumnezeu într-o

conştiinţă nefrământată de *păcat.*

Fiinţa neturmentată de Dumnezeu trăieşte naiv, într-o nevinovăţie cosmică. Gândul divinităţii tulbură armonia firii şi trezeşte muritorul din uitarea primordială ce prelungeşte paradisul. Şi când omul nu-şi mai aminteşte paradisul, înseamnă că a intrat în atingere cu Dumnezeu. Şi coşmarul a început.

Contactul divin îţi anulează nevinovăţia şi prin faptul că te amesteci oarecum în treburile lui Dumnezeu, de câte ori te preocupi de el. „Cine-l vede pe Dumnezeu moare". Întinderile infernale ale Divinităţii... Perspectiva lor este tulburătoare ca un viciu. Oamenii îl cred prea superficial de l-au încărcat de virtuţi.

Teologia este negaţia lui Dumnezeu. Ideea absurdă de a umbla după argumente pentru a-i proba existenţa presupune atâta sărăcie interioară, încât este o evidenţă strivitoare că toate tratatele de teologie laolaltă nu fac cât o exclamaţie a sfintei Tereza. De când există teologie şi până astăzi nici o conştiinţă n-a căpătat o certitudine în plus şi nu şi-a organizat în nici un chip îndoielile. Cu Dumnezeu lucrurile se desfăşoară mai simplu: te pomeneşti când te aşteptai mai puţin în *mijlocul* lui. Aici începe momentul dureros şi complicat; teologia a rămas în urmă, căci ea nu este decât modul de a crede al ateilor. Cea mai proastă bâiguială mistică este mai aproape de Dumnezeu decât *Suma teologica,* şi rugăciunea improvizată a unui copil oferă o mai mare garanţie ontologică decât toată sinoadele ecumenice. Fără confesiunile mistice, religia, şi cu ea biserica, n-ar fi mai interesante decât cine ştie ce problemă de economic şi finanţe: evoluţia salariului sau impozitelor. Tot ce e instituţie şi teorie nu mai e *viaţă.* Biserica şi teologia au asigurat o agonie durabilă lui Dumnezeu. Sau poate l-au îmbălsămat de mult. Numai mistica i-a dat viaţă, de câte ori a vrut.

Teologia ar avea valoare când ar fi posibilă o relaţie *teoretică* cu Divinitatea. Este, însă, mult mai uşor de găsit una *fiziologică.* Precum, într-un dezastru al tuturor convingerilor, pofta de mâncare ne susţine mai repede decât sfinţii, tot astfel o incomoditate organică ne poate apropia de Dumnezeu mai mult decât toate construcţiile abstracte ale teologiei. Acea servitoare, care spunea că nu crede în Dumnezeu decât când o dor dinţii, i-a făcut de râs pe teologi.

„Atributele" lui Dumnezeu? Depinde de dispoziţia noastră şi

de împrejurări. Când suntem generoşi şi bine dispuşi, îl încărcăm de atribute pe care de-abia le poate suporta. Fără scrupul şi rezervă plasăm în el întreg conţinutul orgoliului nostru. Astfel ajungem la concepţia atributelor „infinite”.

Dar sunt amărăciuni în care îi retragem dreptul de a fi. Un zero de atribute. Nu suntem totdeauna atât de inconştienţi, încât să proiectăm substanţial o Divinitate iluzorie!

Sau ţi se pare uneori că ştii totul. Atunci ce nevoie de inteligibilitate ar mai satisface El? Sau când ţi se pare că nu ştii nimic, de ce să mai adaugi o ignoranţă? Prea de multe ori prezenţa divină *e* superfluă. Fără o tristeţe întrebătoare, nu pot bănui ce-ar face acel Dumnezeu...

În locul teologiei am putea plasa ceea ce nu ştiu care poet numea „ştiinţa lacrimilor”. O ştiinţă cu argumente *directe* şi cu o metodă *imediată. A*stfel se lărgeşte domeniul religiei şi-şi întinde câmpul ei vast de *nonsens consolator*.

Nimic nu este mai plăcut şi mai tulburător decât să te gândeşti la Dumnezeu în braţele unei femei pierdute... Şi îmi vine-n minte Barrés în parlament spunând unui prieten: „Aş vrea să trăiesc într-un Escurial de vise”. Dacă s-a exprimat vreodată mai drastic o contradicţie sau un incomensurabil între realităţi...

Greu am concepe o detaşare mai mare decât aceea rezultată din prezenţa divină în vulgaritate! Este nesemnificativ să te gândeşti la Dumnezeu, după o pagină de mistică sau după un oratoriu. Dar să te întâlneşti cu el la colţ de stradă, să-ţi iasă înainte cu femeile de rând! Ah! Cum renaşte vidul şi singurătatea şi Dumnezeu! Mângâierile apocaliptice ale Curvei celei Mari m-ar face doar să-l uit!

Regretul de a nu fi tălmaciul singurătăţilor lui Dumnezeu, de a nu fi *orgă* inima...

Nu odată înţeleg până la sfâşiere cum au existat oameni „nebuni de Dumnezeu”, care i-au sacrificat tot, în primul rând mintea, şi au iubit până la oroare sărăcia, refuzând întunericul ca un confort, şi au adorat nebunia pentru infinita ei izolare. Şi nu odată întrezăresc cum se poate muri pentru el, ce jertfe poţi face acestui absurd monumental, nelipsit de o crâncenă dramă. Toate senzaţiile care însoţesc pasiunea pentru Dumnezeu seamănă surprinzător cu voluptăţile şi chinurile amoroase. Căci o tortură multiplicată în sine este *erotica divină.* Un amestec de

intoxicare cerească şi de amor romantic exală în nedefinit parfumul dizolvant al credinţei. O dezagregare în trup şi în suflet. De aici o aspiraţie imaterială spre moarte. Cine ştie? Spre a scăpa de Dumnezeu sau spre a muri în el Este ceva putred în ideea de *Dumnezeu!*

De-ar fi credinţa un leagăn cald, s-ar mai naşte vreun exces şi-am mai cunoaşte nebuniile fără nume ce o însoţesc? A fi *înşelat de Dumnezeu!* Decepţiile amorului ceresc, trădările repetate ale Amantului suprem, întrec dramele erosului terestru! Aş prefera să am o mie de inimi de cavaleri medievali nefericiţi în dragoste decât una cu flăcările lângă indiferenţa Divinităţii. Cruntă răzbunare va răsturna tăriile!

Prea puţini poeţi cunosc genealogia lacrimilor. Căci de-ar cunoaşte-o, n-ar mai zice: *eu,* ci *Dumnezeu.* Nu că el ar fi izvorul lacrimilor – ochii lui sunt umeziţi doar de răsuflarea muritorilor –, ci noi nu putem plânge decât în el.

Toate lacrimile ce curg din Dumnezeu sunt ale noastre. Sfinţii n-au nevoie să ştie lucrul acesta. Cât despre Dumnezeu, el nu trebuie să afle că sunt muritori care aburesc stelele. S-ar teme şi în tremurul lui ar scutura lacrimile, şi-am pieri în propria mare...

Aş vrea să fiu o floare pentru a nu şti de Dumnezeu sau Satana pentru a-l dispreţui. Dar să mă chinui cu ură şi cu iubire în preajma lui, într-un leşin ceresc lipsit de taină?! Obsesia divină evacuează iubirea terestră, încât Dumnezeu trebuie să conteze mai mult pe răzbunarea femeilor iubite. Dimpotrivă, cu cât femeia ocupă inima noastră, cu atât el este aruncat mai spre periferie. Nu poţi iubi în acelaşi timp cu pasiune o femeie şi pe Dumnezeu. Amestecul celor două erotici ireductibile creează o pendulaţie interminabilă. O femeie ne poate scăpa de Dumnezeu, precum Dumnezeu ne poate scăpa de toate femeile.

Orice revoltă se îndreaptă împotriva Creaţiei. Gestul cel mai mic de nesupunere faţă de fire compromite ordinea universală, pe care o acceptă sclavii Creatorului. Nu se poate să fii cu Dumnezeu şi împotriva operei lui; dar poţi, din dragoste pentru el, să uiţi Creaţia şi chiar s-o dispreţuieşti. Acesta e sensul detaşării de lume a credinţei.

În numele Creatorului nu te poţi răzvrăti nici măcar împotriva păcatului. Căci pentru Reacţionarul suprem singurul păcat este anarhia, acest protest împotriva ordinii iniţiale. Dumnezeu pedepseşte fără milă revolta împotriva răului.

Eleatismul divin este piedică demiurgiei omului.

Orice răzvrătire este ateistă. Inaderenţa la un infinitezimal al creaţiei este o dezintegrare din infinitul divin. Anarhia n-a intrat în planul Creaţiunii. Ştim doar foarte bine că în paradis se lăfăiau numai *dobitoace. C*ând una din ele n-a mai acceptat această condiţie, a renunţat la fericire, şi s-a făcut om. Pe această răzvrătire iniţială s-a construit întreagă istoria. Şi până astăzi orice răzvrătire se îndreaptă împotriva lui Dumnezeu...

Odată tot se va prăbuşi şandramaua acestei lumi. În ce fel, nimeni n-o ştie. Şi este, la urma urmelor, indiferent. Căci din moment ce totul n-are nici o calitate şi viaţa este o piruetă în vid, începutul ca şi sfârşitul nu dovedesc nimic. O clipă imensă ca un cavou universal. Şi Dumnezeu? Piatră de mormânt, boltă peste nimicul nostru sau păstor al unei turme îngheţate.

... Şi dacă încerc să văd prin ce mi-l mai apropii, este un val de milă ce se ridică spre înălţimile lui părăsite. Ai vrea să faci ceva pentru acest Dumnezeu stingher, cernit şi amărât; să mângâi vidul metafizic, să spulberi ceaţa de pe această Siberie cerească.

Mila pentru Dumnezeu este ultima singurătate a creaturii.

Se prea poate ca rostul omului să nu fie altul decât să se *gândească* la Dumnezeu. De-ar putea să-l ignore sau să-l iubească, ar fi salvat. Căci el nu este o incomoditate decât pentru gândire. Te-ai apucat să-l descoşi? Eşti pierdut. Dar chiar acesta pare a fi rostul omului: să-l descoase. Nu e de mirare că în scurt timp nu s-a mai ales nimic de el. Dumnezeu va rezista la multe; în faţa gândului îşi pierde substanţa. Şi acei filozofi care îi atribuiau gândire infinită... O haină veche, atât a mai rămas din Divinitate — şi pe care o îmbraci fiindcă n-ai alta. Ce sărăcie!

Istoria omenească este, în fond, o dramă divină. Căci Dumnezeu nu numai că e amestecat, dar suferă paralel şi cu intensitate infinit mai mare procesul de creaţie şi de devastare ce defineşte viaţa. O nefericire în comun şi care – date fiind dimensiunile – îl va consuma poate înaintea noastră. Solidaritatea într-un blestem de existenţă explică de ce orice ironie la adresa lui se întoarce împotriva noastră. Îndoielile de Dumnezeu sunt identice autoironiei. Cine mai mult decât muritorii au suferit că el nu este ceea ce trebuia să fie?

Asemenea unui castel scoţian pare viaţa, de câte ori găseşti obiecţii împotriva Creatorului. Fiecare din ele măreşte

singurătatea şi reduc pe Dumnezeu la formule absurde. Dar despre el nu se poate gândi decât unde paradoxul se neagă pe sine în absurditate...

Uneori este atât de uşor să-l tălmăceşti pe Dumnezeu, că e suficientă o cât de slabă atenţie la o pulsaţie lăuntrică. De unde derivă atâta familiaritate şi atât vid de mister în rara experienţă a accesibilului divin, când nici o adiere extatică nu ne învăluieşte?

Orice formă de Dumnezeu este autobiografică. Nu numai că purcede din tine, ci te şi *tălmăceşti* în ea. Este o viziune dublă a introspecţiei, care ne descoperă viaţa sufletului ca *eu* şi ca *Dumnezeu.* Te vezi în el şi el se vede în tine. Viziunea interioară separă toate elementele prin care nu aparţinem lumii şi le concentrează într-o fascie de lumină asimilabilă principiului divin; de cealaltă parte ne izolează ca *lume,* în cât coexistenţa rezultată din această discrepanţă a viziunii împrumută contactului cu Dumnezeu o familiaritate unică.

Va putea duce Dumnezeu toate lipsurile mele? Va putea el să se urnească sub povara atâtor tristeţi?

Mă înţeleg bine numai prin imaginea mea despre el. Cunoaşterea de sine numai aşa are un rezultat şi un sens. Cine nu se gândeşte la el, rămâne străin sie însuşi. Căci Dumnezeu e singura cale de autocunoaştere, iar Istoria universală – descrierea formelor lui.

Meditaţia muzicală să fie prototipul gândirii în genere. Oare a urmărit vreun filozof un motiv până la capăt, până la epuizare şi până la limita lui, aşa cum face un Bach sau un Beethoven? Gândire exhaustivă există numai în muzică. După cei mai profunzi cugetători, simţi nevoia s-o iei de la început. Numai muzica dă răspunsuri definitive. Unde s-a ajuns după atâtea meditaţii asupra lui Dumnezeu? Să se repete aceleaşi evidenţe, argumente şi absurdităţi. Nu ştim ce au gândit cei mai singuri despre el; dar tot ce cunoaştem nu echivalează un acord de orgă. Se pare că prin gândire nu se poate epuiza un motiv şi că pe tema lui Dumnezeu există variaţiuni infinite. De la Iov până la Rilke nu s-a putut, sfărâma prin cuvânt crusta care îl insensibilizează şi-l face refractar formulelor inexorabile. Gândirea şi poezia l-au intimidat; dar n-au lichidat nici un mister din jurul lui. Şi am reuşit astfel să-l îngropăm cu toate tainele. O aventură halucinantă, în primul rând a lui Dumnezeu şi apoi a

noastră.

Eroismul presupune voluptatea de autodistrugere *în lume.* Sacrificiu în imanenţă. O tragedie care, negând individuaţia, rămâne în *limitele* ei. Dintre toate fiinţele, eroul gândeşte mai puţin asupra morţii. Dar există oare o fiinţă care să aibă o aspiraţie inconştientă spre moarte mai mare decât el? Acest paradox aparent defineşte condiţia eroului. Voluptatea de a muri fără a avea sentimentul morţii.

Orice gând este o bunăvoinţă dispreţuitoare faţă de viaţă. Când *ştii* ce e viaţa sau moartea, cine te-ar putea convinge că ele *merită* sacrificiul? Eroismul este o afirmaţie absolută, construită pe negaţia individuaţiei.

Dacă ai gândit moartea până la capăt, nu te mai poţi abandona ei, căci iluzia de viaţă ce ţi-a mai rămas nu mai justifică renunţarea eroică. Într-adevăr, la ce ai mai putea renunţa? Eroismul nu se ridică pe sacrificiul unui neant vital. *Spiritul* este prin sine o renunţare. Ce sens ar avea o a doua renunţare prin eroism? Nu este caracteristic că profuziune de eroi întâlnim în aurora culturilor, în epoci gotice sau prehomerice? Oamenii, necunoscând chinul spiritului, cum şi-ar satisface gustul renunţării fără derivativul eroic?..

Între divin şi eroic nu există nici o legătură. Căci Dumnezeu n-are nici un atribut de erou. Renunţare? Dar Iisus este erou numai în măsura în care e om. Prin ceea ce e divin se inspiră dintr-o laşitate supralumească. Tot ce e sublim în căderea creaturii derivă din eroism. Dumnezeirea nu este decât antipodul lui.

Eroicul nu e mai puţin refractar divinului. Imanenţa lui conturează câmpul acţiunii în dimensiunile lumii. Beethoven l-a eliminat pe Dumnezeu din muzică, din cauza predominării elementului eroic. Până la el ea exprima un regret plin de parfum ceresc. Năvala eroică a lui Beethoven a laicizat transcendentul într-o dramă umană. Nu cunosc o muzică mai *politică* decât a lui. Un triumf *asupra* lumii, *dar* nu *dincolo* de ea. Dincolo de lume? Dar Beethoven n-a avut un singur moment regretul paradisului...

Meditaţia asupra Dumnezeirii te face insensibil la titanismul uman. Ce rost mai are protestul omului în natură, când bănuieşti prea bine indiferenţa infinită a lui Dumnezeu şi neputinţa lui fără margini? Să nu poţi fi erou decât în faţa oamenilor... Iată de ce

eroismul nu este mai mult decât un simplu *gest.* Să mori, adică, neînţeles de Dumnezeu. Această nemângâiere e unul din argumentele nemuririi.

Ce amărăciune să-ţi dai seama că sunt oameni care trăiesc fără peisaje dezolante! De câte ori nu te plictisesc fadoarea azurului şi contururile clare în câmpii cuminţi, cu văi liniştite şi arbori primitori, fără îmbierile apusului! Un cer fără întrebări şi o natură ce nu aşteaptă un răspuns! Şi atunci mă întreb ce-aş face fără peisajul olandez, fără Salomon şi Iakob Ruysdael sau Aert van der Neer? Oricare din peisajele lor îţi trezeşte toate melancoliile, toate visele legate de nori şi de culori crepusculare sau de adieri marine. Un cer greu şi vast, cu nori ca suspine materializate; întinderi vagabonde, născute pentru a învălui singurătăţile sau comentarii fizice la infinitul melancoliei. Un cer ca o boltă unei inimi dezolate... Parcă toate singurătăţile au purces spre înălţimi şi s-au oprit în drum ca tristeţea muritorilor să se mângâie în contemplarea lor. Singurul cer ce te poate dispensa de mare şi care te invită să mori frumos şi nefericit...

Sub un cer ce nu permite gândul fără vis se întind ape ce n-au trăit niciodată. Însăşi furtuna nu-ţi dă impresia de viaţă. Ape stătătoare, cărora arborii le păzesc tăcerea şi care tăinuiesc într-un luciu întunecos toate ondulaţiile arborilor şi toate răspunsurile cerului.

Lucrurile îngroapă o taină, care ar putea să nu fie decât cea a întinderilor, şi se retrag în ele, concurând la un mister general, de melancolie şi uitare. Căci infinitul peisajului olandez te face să crezi că natura şi-a uitat de ea însăşi într-o mirare cosmică şi misterioasă. Arbori, ape care sunt izolate sau uneori înghesuite sub un cer prea mare faţă de micimea lor, într-un contrast deprimant; animale care nu pasc iarba, ci nesfârşirea; oameni care nu merg nicăieri, ci aşteaptă sub faldurile de umbră ce îmbracă firea – toţi şi toate participă la o lume vastă, în care lumina s-a oprit, mărind un mister, prea învăluitor pentru a fi dureros. Ceea ce Vermeer van Delft, maestru al intimităţii, al tăcerilor confidenţiale, ne-a prezentat în arta portretului sau a interiorului, sensibilizând tăcerile fără un clarobscur de mari dimensiuni, utilizând notaţii delicate şi atenuând parfumul de singurătate printr-o atmosferă familiară, casnică. Iakob Ruysdael – mai mult poet decât pictor – atribuie spaţiului nesfârşit, încât sensibilizarea tăcerii ia proporţii într-un clarobscur monumental.

A*uzi* tăcerea apusurilor – acesta E farmecul de dezolare al peisajului olandez, la care se mai adaugă o vibraţie de vremelnicie, fără de care melancolia n-are nici o poezie.

Dumnezeu pendulează între Rusia şi Spania (între Dostoievski şi El Greco). Ţări *gravide* de Dumnezeu. Mai sunt şi altele, dar ele nu-l poartă în măruntaie, ci se mulţumesc a-l cunoaşte.

Rostul unui popor în lume este să reveleze măcar an *atribut* al lui Dumnezeu, să ni-l prezinte într-o altă lumină sau într-altă umbră, să ne descopere una din feţele lui ascunse. Viaţa unui popor trebuie să diminueze puterea Atotputernicului, reducându-i din mister. Şi acesta nu poate fi redus, decât realizând în devenire o parte din calităţile secrete ale Divinităţii

Cele câteva mii de ani de istorie înseamnă o criză serioasă a puterii şi autorităţii lui. Popoarele s-au întrecut în a-l face cunoscut, nebănuind ce rău mare îi făceau. Dacă toate ţările semănau Rusiei şi Spaniei, astăzi era *epuizat. A*teismul rus şi spaniol este inspirat de Cel de Sus: teama că setea devorantă a acestor demenţi cereşti i-ar putea răpi nimbul... Prin ateism Dumnezeu se apără pe sine însuşi de la nimicirea prin credinţă. Divinul Părinte îşi îmbrăţişează fiii, pe atei... Indiferenţa lor îl lasă să troneze într-un infinit prăpăstios de calităţi, nule lucidităţi.

După Greco, te-ntrebi ce rost a mai avut pasiunea cerească în pictură? A fost cineva mai aproape de Dumnezeu prin linii şi culori? Şi Dumnezeu însuşi fost-a cândva mai asediat de figuri umane, cu o insistenţă mai agresivă? *Ovalul* nu este la Greco produsul unei deficienţe optice, ci forma pe care o ia figura omenească ţuguiată spre Dumnezeu. Faţa întoarsă şi crispată în direcţia cerului s-a lungit, de parcă lunecă într-o verticală, al cărei capăt de sus sfârşeşte în Dumnezeu, precum cel de jos. Începe în Inima omenească. Puţină nebunie în plus şi Greco ne-ar fi prezentat linii de foc între cer şi pământ – şi noi am fi recunoscut uşor în tremurul lor simboluri omeneşti. Spania este o flacără pentru noi, dar pentru Dumnezeu, un incendiu. S-au împreunat prin foc deşerturile pământului cu ale cerului. Rusia cu Siberia întreagă arde împreună cu Spania şi cu Dumnezeu.

Rusul sau spaniolul cel mai sceptic este mai pasionat de Dumnezeu, decât oricare metafizician german. Tot clarobscurul picturii olandeze nu echivalează intensitatea dramatică din

umbra arzătoare a unui tablou de Greco sau de Zurbaran. Amândoi ne-au prezentat un Sf. Francisc din Assisi. Un italian văzut de doi spanioli. Nimeni n-a apropiat Italia mai mult de cer decât aceşti doi iberici. Orice sfinţenie este mai mult sau mai puţin spaniolă. Acestui popor îi stă bine când e bolnav, îl „prinde" împărăţia cerurilor...

Clarobscurul olandez, cu tot misterul lui vast, este străin şi departe de Dumnezeu. Tot ce vrei despre viaţă, nimic despre el. Se prea poate ca o pasiune divină ar fi compromis poezia acelei melancolii şi se prea poate ca melancolia să fie refractară absolutului. Pe Dumnezeu îl înţelegi în tristeţi grave, în deznădejdi, în singurătăţi incurabile şi furioase; melancolia este o nesfârşire *imanentă*, un vag tremurător şi balsamic, fără un corectiv al altei lumi.

Deosebirea dintre Spania şi Olanda este incomensurabilul dintre disperare şi melancolie. Însuşi Rembrandt ne invită să ne odihnim în umbre şi clarobscurul său nu e decât un leagăn în care murim fără revoltă, fiindcă am trăit fără chin. Tot Rembrandt nu este decât *aşteptarea* bătrâneţii. De aceea, greu am găsi un artist mai reflexiv şi mai împăcat. Faţă de Renaşterea italiană el este un apocaliptic, iar faţă de spanioli – un gânditor calm şi interiorizat.

Dintre olandezi numai el l-a înţeles pe Dumnezeu. (Aici să consiste explicaţia de ce el a pictat relativ puţine peisaje?) Dar Dumnezeul lui nu este o prezenţă care deformează lucrurile până la de-figurarea lor (Greco), ci se degajează din misterul umbrelor, ca o germinaţie impalpabilă clarobscurului. Omul şopteşte cu el într-o pietate adâncă, dar reţinută. O blândeţe reflexivă şi o abandonare discretă îi învăluie pe amândoi, de frică să nu se deranjeze prea mult. Ce noroc că Rembrandt este destul de poet, pentru ca să nu decadă în înţelepciune, această nenorocire a Olandei, care a scos-o din istorie!

Există alt criteriu al artei în afară de apropierea de cer? Dacă n-ar fi decât ardoarea şi maximum de tensiune, nivelul unui suflet nu poate fi determinat fără raportarea la o pasiune absolută. Decât, acest criteriu ne condamnă la nemângâiere. Căci Rusia, şi mai ales Spania, ne arată că niciodată nu suntem prea aproape de Dumnezeu, pentru a avea dreptul să fim atei...

După toate ideile mari ar trebui implântat un semn de

exclamaţie, precum scheletul pe transformatoare electrice. Atâta irealitate mă obligă să simbolizez procesul universal printr-un etc. plasat în umbra unui imens *zero.*

Să fie totul aşa de lipsit de conţinut? Să se fi oprit lumea dintru început? De câte ori privesc cerul câştig siguranţa neplăcută: nu există *istorie.*

Timpul este o alinare. Dar *conştiinţa* înfrânge timpul. Şi în viaţă greu am găsi o terapeutică valabilă conştiinţei. Tot ce neagă timpul este boală. Ceea ce e mai pur şi mai sănătos în viaţă nu e decât o apoteoză a vremelniciei. — Eternitatea este putregai la înaltă temperatură, iar omul – un hoit, descompus pe cadavrul lui Dumnezeu.

Se poate iubi altă muzică decât aceea care exprimă absenţa omului în lume? Până şi funcţia esenţială a gândirii nu este decât meditaţia acestei absenţe. Căci într-atât, întrucât fiinţa umană este prezentă în lume, ea nu reprezintă un plus diferenţial care s-o individualizeze. Absenţa îi dă, însă, o proeminenţă dureroasă, care se poate atenua prin reverie, prin tristeţe necontrolată. Este mai mult decât revelator că o asemenea absenţă plină de visuri este neutră divinităţii, a cărei experienţă constituie o natură aparte, un gen specific. Sunt atâţia oameni care gândesc şi visează, şi n-ajung, totuşi, niciodată la Dumnezeu sau la ideea lui. O tristeţe care nu închide în sine necesitatea mângâierii nu va realiza experienţa religioasă niciodată. De aceea, muzicienii-poeţi, adică acei ce se satisfac cu tristeţea *în sân,* rămân străini de Dumnezeu. — Absolutul este o tonalitate specifică a tristeţii.

Deosebirea enormă dintre *Dumnezeu* şi *ideea* de Dumnezeu a făcut-o Pascal, diferenţiind pe Dumnezeul lui Iov şi Abraham de cel al savanţilor şi filozofilor. Ar trebui completată cu deosebirea dintre Bach şi tot restul muzicii, dintre Tereza d'Avilla şi tot restul sfinţeniei sau dintre Rilke şi tot restul poeziei.

Orga, cello şi flautul trezesc în noi înclinări tânguitoare şi nostalgice după alte lumi.

Orga – te întâlneşti cu Dumnezeu la marginea spaţiului.

Cello – prin grădini de toamnă sau la capătul unei străzi înguste dintr-un oraş vechi; iar flautul te apropie de el sub un cireş ce-şi scutură florile în adierile primăverii.

Orga este o cosmogonie de lacrimi. De aici, rezonanţa metafizică pe care în flaut şi în cello n-a întâlnim decât în

expresie lirică şi într-un tremur nostalgic infinit subtil, izvorâte din fiorurile transcendente ale inimii. În orgă se autointerpretează absolutul fără intermediul sufletului omenesc. Iată de ce este ea instrumentul cel mai puţin uman şi impresia stranie că nici un om n-a cântat cândva la el! Dimpotrivă, în cello şi flaut apar toate slăbiciunile omeneşti, transfigurate de un regret nepământesc.

Când în zile de lucru intri întâmplător într-o biserică o priveşti indiferent şi deodată eşti surprins de acorduri de orgă; sau în înserări, dintr-o casă afumată şi neînsemnată te reţin meditaţiile unui cello sau după-amieze vaste cât melancolia în care se risipesc suspinele unui flaut – mai poţi atunci adăuga singurătăţii ceva ce să nu fie Dumnezeu?

Dinamismul în artă este de două feluri: imanent şi transcendent. În Greco figurile şi culorile ard vertical. Şi la Van Gogh obiectele sunt flăcări şi culorile ard. Dar orizontal, împrăştiate în spaţiu. Van Gogh este un Greco fără Dumnezeu; un Greco fără cer.

În artă, centrul de gravitate explică, dacă nu structura formală şi stilurile, în tot cazul atmosfera interioară. Pentru Greco, lumea este o avalanşă cosmică înspre Dumnezeu; ea vrea să *cadă* în el, în centrul ei gravitaţional, pe când pentru Van Gogh avalanşa cosmică îşi are centrul în haosul ei intern. Materia se prăbuşeşte cu furie în sine, în cascadele propriului abis. Acesta este dinamismul imanent.

Scârba, ce te invadează la spectacolul devenirii omeneşti, te obligă să renunţi şi să te purifici de „sentimente”. Ele sunt sursa aderenţelor stupide, a acelui „da!” pe care îl strigă inima realităţii împotriva tuturor evidenţelor. Furia îţi dă „accese” de sfinţenie laică. Adică o inaderenţă totală, fără „ieşirea” lui Dumnezeu. Şi în astfel de „accese” spiritul nu-ţi pare decât strădania de a-ţi concepe propriul epitaf, început prin întâiul act de gândire şi sfîrşit prin ultimul suspin. Să trăieşti adică toată viaţa ca o variaţiune pe motivul „aici zace”...

Există atâţi oameni care, de-ar fi sinceri cu ei înşişi, ar pune cruce gândurilor şi şi-ar împreuna mâinile în rugăciune, această răstignire a inteligenţei din teama de singurătate..:

Viaţa nu este decât o absurditate... legală. Permisă. Acceptată.

Datoria unui om singur este să fie şi mai singur.

Oboseala în umbra mânăstirii şi imensitatea vidului întinsă în ţesuturi, o tristeţe surdă şi o melancolie fără elocvenţă năşteau în sufletul călugărilor acel gol mânăstiresc, pe care evul mediu l-a numit *acedia*. Este un dezgust eleatic, rezultat din pustiul inimii şi înmărmurirea lumii, un spleen religios. Nu o plictiseală *de,* ci *din* Dumnezeu, care pare a se fi lăsat peste singuratici cu toate deşerturile lui. A*cedia* sunt toate adevărurile după-amiezilor de duminică în tăcerea apăsătoare a mânăstirilor şi tot ce nu este vibrant în Dumnezeu. Sufletul lui Baudelaire în evul mediu.

Extazul, în primele lui avânturi, îşi creează un peisaj divin, o idealitate pastorală, ridicată în acorduri mistice; dezgustul eleatic al acediei desfigurează peisajul până la fantomal şi, răpind orice sevă firii, introduce o fadoare în existenţă, din exces metafizic. O plictiseală plină de venin, pe care numai blestemul nostru de muritori fără har o mai poate înţelege. Acedia modernă nu mai este singurătatea mânăstirească – deşi fiecare purtăm o mânăstire în suflet –, ci vidul şi spaima de ineficienţa unui Dumnezeu părăginit.

E drept, există şi în spleenul călugăresc o părăginire a cerului, dar ea este atenuată prin aşteptarea unei plenitudini viitoare şi prin toate promisiunile unui extaz posibil. Dumnezeu *este;* chiar atunci când e tern, nemângâietor sau absent. Acedia noastră îl transformă într-o împodobire a îndoielilor. În orice scepticism absolutul are un caracter ornamental.

Este indiferent ce mod de distrugere îţi alegi. Unul se îngroapă într-o bibliotecă, altul într-o cârciumă. Rezultatul este acelaşi. Modul de autodistrugere dovedeşte ceva numai pentru *felul* unui om. Spune-mi cum vrei să te prăbuşeşti, ca să-ţi spun cine eşti. Adică, spune-mi cu ce-ţi umpli singurătatea: cu cărţi, femei, ambiţii. La toate punctul de plecare este plictiseala şi cel de ajungere, distrugerea. Că unul se vrea risipit în fâşii de azur, iar altul în tandreţe cu viermii, ce dovedeşte pentru blestemul traiectoriei umane? Simbolul sorţii noastre? Un cer împânzit de viermi.

De la Baudelaire am învăţat că viermii n-au nici ochi şi nici urechi. Nu m-am gândit la asta. Nu m-am gândit că viaţa nu e decât un extaz al viermilor în soare. Fericirea? Un menuet de

viermi.

Ţi-ai întins oglinda când între tine şi moarte se mai interpune distanţa unei închipuiri? Ţi-ai întrebat ochii atunci, mai nemărmuriţi decât două piramide? Privindu-i, înţeles-ai că nu poţi muri? Pupilele dilatate de o groază învinsă îşi pierd răspunsurile şi întrebările. Şi atunci se naşte o certitudine din imobilitatea lor, o certitudine comunicată corpului şi pulsului, ciudată şi tonică în misterul ei lapidar: *nu poţi muri.* Este *tăcerea* ochilor care ne asigură privirea spre propriii noştri ochi, calmul egiptean al visului în teroarea morţii. De câte ori te apucă frica de moarte, priveşte-te în oglindă, întreabă-ţi ochii şi vei înţelege de ce nu poţi muri, de ce nu poţi muri niciodată. Ei *ştiu* totul. Căci ochii au pete de neant, ce ne asigură că nu se mai poate întâmpla nimic.

Un popor intră în decadenţă când începe să se plictisească. Atâta vreme cât nu-şi uzează posibilităţile devenirii lui este activ în mod automat, sub teroarea propriilor valori şi conţinuturi. Prea multă mărire şi glorie dă naştere la o oboseală reflexivă, baza fatală a plictiselii. Amurgul unui popor este identic unui maximum de luciditate colectivă. Instinctele care au creat „faptele istorice" şi gloria legată de ele îşi pierd rezistenţa, iar pe ruina lor apare plictiseala. Englezii sunt un popor de piraţi, care, după ce-au jefuit lumea, au început să se plictisească. Excesul de barbarie accelerează epuizarea vitală şi neagă gustul pentru viaţă în culmile vitalităţii. Romanii n-au dispărut de pe faţa pământului în urma invaziilor barbare şi nici din cauza virusului creştin, ci un virus mult mai complicat, lăuntric şi fatal, l-a ruinat în sâmbure: plictiseala. Ei au început să aibă *timp,* pe care nu l-au mai putut umple cu nimic. Timpul *liber* este un blestem suportabil unui gânditor, dar este un chin unic pentru un popor. Ce înseamnă timp liber, dacă nu durată fără conţinut, lipsită de substanţă? Vidarea temporalităţii este nota caracteristică a plictiselii.

Aurora cunoaşte idealuri; amurgul, numai idei, iar în locul pasiunii apare nevoia distracţiei. Curba descendentă a sorţii unui popor este reperabilă prin variaţiile de intensitate ale plictiselii. Decadenţa începe. Iremediabilă, sinistră. Căci intoxicarea prin virusul saturnian este fatală oricărui organism. Popoarele mor fără scăpare, ca şi individul izolat ce lâncezeşte, savurându-şi buimăcit sau rece agonia.

Prin epicureism şi stoicism, Grecia a încercat să tămăduiască acest „mal du siècle” specific tuturor apusurilor istorice. Simple paliative, ca şi abundenţa de religii a sincretismului alexandrin. „Răul” a fost acoperit, falsificat sau deviat fără să-i anuleze virulenţa subterană. Plictiseala intră în sânge sau chiar pleacă din el. Unui popor care a avut totul începe să-i fie „urât”, întocmai ca unui individ care a „trăit” prea mult sau „ştie” totul. Şi ce poţi face ca să extirpi urâtul din sânge? Toate legiunile închipuite ale îngerilor nu mai pot înviora sufletele atinse de scârba consecutivă cunoaşterii şi saturaţiei. Nu există decât plictiseala organică, adică dezgustul cărnii de propriile ei îndestulări; iar când se dilată la un sentiment de viaţă sau la o viziune nemiloasă plictiseala ne dovedeşte câtă carne există în spirit.

Cu plictiseala apare neîndestularea în lume, iar universul se transformă într-o după-amiază de duminică.

Între plictiseala care miroase a pământ a ruşilor şi aceea parfumată a saloanelor engleze sau franceze deosebirile sunt mai mici decât par, căci la amândouă sursa este aceeaşi: inaderenţa sângelui la lume. Că ea se exprimă în melodii tărăgănate, în suspine telurice sau, dimpotrivă, prin graţia inutilă a inteligenţei, diferenţierea priveşte numai rafinamentul, dar nu esenţa. Plictiseala în orice formă nu-şi are la bază ondulaţia gratuită a inimii, şi, fie ea telurică, fie spirituală, o antinomie organică îi asigură „secreţia” neliniştitoare, toxinele ei corosive. De aceea, nu este plictiseală care să nu ne reveleze două lucruri: corpul nostru şi vidul lumii. Ficatul absoarbe razele, rinichii despoaie verdeţurile, iar stelele putrezesc în gingii.

Păcatul capital al cunoaşterii este că a început să vadă dincolo de lume, adică dincolo de rezistenţele creierului. Ce fel de celule se vor fi adaptat cerului, din moment ce în planul naturii n-au fost prevăzute asemenea excrescenţe? Neprevederile naturii i-au obligat pe muritori să transforme inima în organ al cerului. Şi astfel am intrat în ilogicul absolut şi universul a fugit de sub control.

Imposibil de a iubi pe Dumnezeu altcum decât urându-l! Cine n-are emoţia absolutului cu mâna pe pumnal nu bănuieşte nimic din teroarea metafizică a conştiinţei. Ateii şi credincioşii sunt nişte proşti cumsecade, care s-au aranjat practic în treburile ultime. Inferioritatea unei conştiinţe metafizice se măsoară după

întrebarea: există sau nu există Dumnezeu? Acel ce crede că aceasta este întrebarea, este un inconştient ridicol. Dacă există Dumnezeu sau nu? Ce contează acest lucru! Doar ştim că el există mai mult când n-avem nici un motiv să-l recunoaştem şi că unei nelinişti pure îi este indiferent că undeva se află un Dumnezeu oarecare. O cunoaştere care ar epuiza lumile şi ne-ar dovedi inexistenţa lui într-un proces-verbal cosmic n-ar putea suprima *furia* – amestec de luciditate şi dementă – care şi-l creează spre a-şi îndestula iubirea şi mai cu seamă ura. Dumnezeu este o funcţie sau un moment ce defineşte viaţa noastră în pragul autodistrugerii. Că nu există sau că este prea puţin?! Ce importă, dacă prin el luciditatea se echilibrează cu dementa şi ne răcorim furia îmbrăţişându-l criminal!

Plictiseala este forma cea mai elementară de suspendare a timpului, precum extazul este ultima şi cea mai complicată. De câte ori ne plictisim se opreşte timpul în ţesuturi; uneori îi auzim oprirea şi-i savurăm cu chin tăcerea. Organismul este atunci un ceas care stă şi care *ştie* că stă. În orice plictiseală există conştiinţa stagnării temporale, cu atât mai mult cu cât din ce ne plictisim mai mult, din aceea suntem mai puţin inconştienţi. În potenţarea conştiinţei – şi ca atare a izolării noastre în lume – plictiseala este întâia treaptă; pe ea se ridică şi se consolidează singurătatea spiritului. Toate bolile se bazează – mai mult sau mai puţin – pe afecţiuni parţiale şi, ca atare, remediabile. Căci bolile îşi au *locul* lor, locul celei mai mici rezistenţe, unde se încuibă ca într-un spaţiu predestinat. Dar care este spaţiul plictiselii? Unde e locul ei natural? Trebuie să fie în toate organele, în intimitatea tuturor membrelor, vacuităţi ce ne aduc aminte de peşteri subterane. Mai mult, trebuie să fie în fiecare celulă a corpului un gol infinitezimal, peşteri ale primelor elemente şi vacuităţi ale fiinţei noastre, care constituie un spaţiu vid ce tinde să se dilate şi să câştige teren. Atâta vreme cât acest spaţiu rămâne indiferent, nu ştim ce e plictiseala. Dar când el devine agresiv, o oboseală totală încinge organismul, mult mai gravă decât cangrena particulară a fiecărei boli. Plictiseala, aceea care a prins teren şi-şi întinde domnia pe întreaga fiinţă, priveşte cu dispreţ şi bunăvoinţă cancerul. În numele şi sub teroarea ei, părăsesc oamenii căminul şi moartea agreabilă legată de el şi se avântă în lume spre a muri undeva fără acoperiş şi fără lacrimi; adolescenţii se gândesc la

sinucideri în zile infinite de primăvară, iar servitoarele fără amanţi se lamentează duminicile, de parcă inima lor e un cimitir în care morţii nu pot dormi. Din plictiseala aceea organică şi esenţială, fără cauză sau cu una îndepărtată, fără obiect, în afară de un vag prelungit în fiecare clipă şi înmulţit de fiece percepţie, se naşte îndoiala şi pasiunea, dezagregarea spiritului sau autodistrugerea eroică. Toată viaţa nu este decât o soluţie a plictiselii. Încerci adică să te salvezi din ea. Melancolia, tristeţea, disperarea, groaza şi extazul se ramifică din trunchiul masiv al plictiselii; de aici, nediferenţierea şi originarul acesteia. Există *flori* ale melancoliei şi tristeţii; îmi place să mă gândesc la *rădăcini,* când e vorba de plictiseală. Cu atât mai mult cu cât ea şi este întâia treaptă a dezrădăcinării din lume.

Cu cât ne plictisim mai adânc, cu atât uităm punctul iniţial, motivul, cauza. Astfel, orice plictiseală adâncă sfârşeşte prin a deveni stare *în sine* şi, scoţându-ne din lupta cu obiectele, ne plasează în faţa ei, încât oamenii se mai împart după modul în care se plictisesc şi încearcă să se salveze din plictiseală. Cu toate acestea, ea nu este o problemă religioasă. Sunt, doar, atâţia oameni care se plictisesc toată viaţa fără să fi ajuns la Dumnezeu! Ei acceptă starea aceasta şi, neevadând din ea, nu pot ajunge la consecinţele ultime ale plictiselii, adică la exasperarea finală în lume, care introduce o dimensiune metafizică în urâtul existenţei. Dar ajunsă aici, plictiseala s-a negat pe sine însăşi şi s-a depăşit în absolut.

O culoare este o stare de suflet. Într-o sensibilitate nuanţată şi excitabilă toate culorile inspiră tonalităţi afective, încât putem traduce viaţa sufletească într-o gamă cromatică. Pe atâţia oameni îi lasă indiferenţi un amurg; dacă, însă, pe unii îi scoate din ei înşişi, faptul se datoreşte numai dispoziţiei în care te transpune un anumit gen de culori. Într-o lume de lumină pură. Viaţa sufletească ar fi omogenă şi ar avea o singură dimensiune. Absenţei obiective de culoare i-ar corespunde un alb psihic. Eterogenitatea sufletească ar fi învinsă şi am asista fie la un extaz continuu, fie la un zero afectiv.

Culoarea este suferinţa luminii, a spus Goethe. Dar a noastră? Nu suferim noi cu toate culorile? Şi nu este uneori aspiraţia spre lumina fără obiecte a extazului o dezerţiune din mrejele cromatice, din culori ca expresii ale acestei lumi?

Totul în viaţă este să te ştii plictisi *esenţial.* Nenorocirea este

că aproape toţi oamenii rămân la suprafaţa plictiselii. Se cere mult stil pentru a vieţui *urâtul substanţial.* Doar atunci înţelegi de ce sunt fiinţe care ar vrea să epuizeze toate singurătăţile generatoare de lacrimi. Pentru ele, ce este viitorul? Toate lacrimile neplânse, toate picăturile germinale de durere.

Sufletul oamenilor care au fost turmentaţi de Dumnezeu seamănă unei primăveri de vicii. Încep adevărate decadenţe florale, dezgusturi parfumate, muguri infectaţi. O înflorire de apus ca o curbă melancolică şi timidă a Speranţei. În zadar ai vrea să te mai afli undeva, căci nu mai poţi fi decât *deasupra,* deasupra totului şi nimicului. Îl înţelegi atunci pe un sfânt şantajist ca Léon Bloy sau pe un creştin anticreştin ca Nietzsche. Sau îţi pare rău că nu eşti un Iuda ca să poţi trăda un Dumnezeu şi să cunoşti remuşcarea. Şi-i invidiezi pe toţi exilaţii pământului, deşi universul nu este decât o Sf. Elenă. Invoci toate singurătăţile oceanelor, deşi lacrimile sunt o consolare mai directă şi mai eficace. Nevoia asta de a te îneca, pasiunea fără-fundului, după ce te-ai înălţat deasupra fiinţei şi a nefiinţei! Şi atunci e mai mult decât banal, de ce ape nesfârşite te cheamă şi te aşteaptă de câte ori te ridici deasupra lui Dumnezeu.

Remuşcarea este flacăra neagră a inimii. Şi pe ea n-o putem stinge decât *sub* oceane şi mări. Căci remuşcarea pleacă din toate clipele în care am fost *deasupra* şi în care n-am plâns sub Dumnezeu... Ah! Ce nemilos am dezertat din umbra lui! În lume nu mai este răcoare şi incendiul se propagă în flăcări negre, invizibile în nopţi. Înţeleg groaza lui Macbeth. De mult au plecat pădurile...

Creştinii au vorbit prea mult de agonia sufletului; Construit-au biserici numai pentru a nu se sufoca? Se prea poate ca biserica să nu fie decât un mormânt al terorii...

Nevoia de a profana toate mormintele, de a da viaţă cimitirelor într-un apocalips primăvăratec de sicrie. Există numai viaţă, în ciuda absolutului morţii! Asta o ştiu ţăranii care se împreună în cimitir, ofensând prin suspine tăcerea agresivă a morţii. Ce transfigurată e sexualitatea pe o lespede de mormânt! În curând se vor găsi femei pe aleile cimitirului şi vom avea ocazia să protestăm împotriva morţii cu spuma unui ţap de berc...

Când nu te mai interesează nimic, Beethoven nu-ţi pare decât o sumă de tristeţi politice. Atunci Brahms îţi este mai

aproape, fiindcă are mai puţin orgoliu în tristeţe şi prin aceasta se abandonează cu pietate reveriei.

Deznădejdea energică a lui Beethoven te obligă să faci planuri de viaţă şi marşurile lui funebre sunt amurguri întăritoare. O muzică tonică, de eroism imanent, ce stimulează pasiunea pentru aparenţe monumentale. Ce puţin îţi spune Beethoven în clipe de mare detaşare! Nu există nici măcar aluzie, la Dumnezeu în singurătăţile sale. Fără geniu muzical el nu putea fi decât un tribun oarecare sau un hamal într-un port olandez...

Cum pot muri oamenii vara şi cum de există cimitire în soare? Ideea de nemurire s-a născut sub cerul vast al sudului, fiindcă soarele este singura negaţie a morţii.

Nu se poate stabili cu nici un fel de preciziune când aşteptarea *Judecăţii de apoi* determină conţinutul fiecărei clipe. În banalităţi apăsătoare, în gesturile cele mai inexpresive şi în furii vulgare, în cârciumă mai mult decât în biserică te pomeneşti cutremurat de o emoţie finală, care se prelungeşte ceasuri şi zile şi învăluie timpul într-un echivoc de răscolire tristă şi voluptuoasă. Să poţi vorbi ore întregi cu oameni ce-i dispreţuieşti despre lucruri vesele şi indiferente şi ei să nu întrevadă deloc ce aproape eşti de Judecata din urmă, cât eşti de pierdut pentru lume şi câte chemări de sfîrşit te agită! Cine nu bănuieşte ce înseamnă aşteptarea de fiecare clipă a Judecăţii este prea timid cu Dumnezeu şi incapabil de această ultimă provocare. Nevoia unei răfuieli definitive cu patronul prostiei cosmice naşte în suflet această aşteptare ciudată. Şi poate şi dorinţa de a nu muri înainte de a călca sentinţa Unuia care, după ce a creat o lume mediocră şi superfluă, găseşte de cuviinţă că o mai poate şi cântări.

Nu trebuie să fii creştin pentru a te cutremura de Judecata de apoi sau pentru a o înţelege. Creştinismul a exploatat numai o temere şi o nelinişte omenească, scoţând maximum de profit pentru o divinitate care şi-a aliat, laş şi fără scrupul, teroarea.

Judecata de apoi apare în conştiinţă precum Dumnezeu, păcatul sau îngerii. Un *moment;* ce e drept, nedeterminabil şi imprevizibil, dar nu mai puţin un *stadiu* al neliniştii. Credeai că te mişti cu o frică dispreţuitoare prin absolut, când te trezeşti cu o piedică nouă. Judecata de apoi? Ei şi!? Vrea Dumnezeu să ne mai omoare încă odată? Nu te speria, Doamne, că nu ne

plictisim în morminte!

Singurul argument împotriva nemuririi este plictiseala. Din aceasta pleacă, de altfel, toate negaţiile vieţii, toate probele defavorabile existenţei.

Caut pe acel *este.* Şi cercetarea mea n-are obiect Haideţi la Judecata de apoi cu flori la butonieră!

Ascult tăcerea şi nu-i pot înăbuşi glasul: *totul s-a sfîrşit.* Sunt vorbele cu care s-a început lumea, căci doar tăcerea o precede...

Dumnezeu n-are nici un interes să suprime Tăcerea, fiindcă nu vrea să cruţe nici viaţa. Dar ascultaţi-o! În tăcere nu mai există fiinţă. Doar lacrimile se întrec cu Himalaya...

Totul este frivol – chiar şi ideea de Dumnezeu – faţă de Judecata de apoi. Ajuns odată aici, ţi-e ruşine de tot ce nu aparţine *sfârşitului.* Şi nu este tulburător că ideea Judecăţii din urmă se naşte primăvara? Este drept că în acest anotimp apare nostalgia morţii la poeţi şi că Judecata nu e decât echivalentul religios al acestei nostalgii...

Creştinismul a conceput Judecata de apoi ca sensul final al istoriei. La o dată oarecare se vor cântări destinele şi succesiunea temporală se va totaliza într-o actualitate implacabilă. Toate fiinţele se vor prezenta ca să dea o socoteală. După ce Dumnezeu a găsit că s-au perindat destule, convoacă istoria întreagă. Se ţine şedinţă cu devenirea, vreau să spun cu cimitirele...

Deşi ideea Judecăţii de apoi este absolut ininteligibilă şi o provocare făţişă oricărei înţelegeri, ea constituie o categorie necesară de explicaţie a nimicului nostru. Fie în formă religioasă, fie profană, reprezentarea unei rezolvări finale a istoriei este constitutivă spiritului. Astfel ia caracter de destin ideea cea mai absurdă... Viaţa îmi pare un pretext frivol faţă de iluzia paradisului. Ironia care o desfigurează nemilos se înduioşează în faţa acestuia. Să fie Paradisul o ficţiune mai rodnică decât viaţa?

Ironia este un exerciţiu al neseriozităţii metafizice. Eul converteşte lumea în neant, pentru că ironia nu-ţi dă senzaţii de putere decât când nu mai există nimic. Perspectiva ironică este un subterfugiu al delirului de grandoare. Eul devine *tot,* pentru a-şi consola inexistenţa. Ironia se ridică la seriozitate metafizică atunci când sfârşeşte în viziunea implacabilă a nimicului. Tragicul este stadiul ultim al ironiei.

Toate lucrurile s-au oprit în frunte cu Dumnezeu... Aşa trebuie să fi fost înainte de Creaţie. Numai bătăile inimii ne mai aduc aminte că a fost cândva un Timp... Rostul lor nu este de ordin fiziologic, ci metafizic: marcarea timpului. Doar prin inimă ştim că se schimbă ceva, căci fără acest organ al devenirii am fi încremenit de mult într-un extaz pustiu. Palpitaţiile intense ne revelează o agonie temporală, zvârcolirile timpului, lupta lui cu fiinţele. Excesul unei ritmici cardiace izolează temporalitatea în existenţă, încât autonomia timpului măreşte numai inaderenţa noastră la fiinţă. Inima ne descoperă timpul; inima pe care o simţim şi mai cu seamă o gândim. Cine nu *ştie* că o are (şi aşa se defineşte echilibrul organic) nu ştie că există Timp şi de aceea trăieşte *în* timp. Doar frenezia ei ne scoate din el. Cadenţele inimii ne-au aruncat din paradis; le-am priceput sensul şi am căzut în Cunoaştere...

Una din sursele nefericirii este că înăbuşim prea multe dorinţe criminale. Dacă am da drumul instinctului distructiv, de câte „complexe" n-am fi scăpaţi! Şi de câţi indivizi!

Dezgustul de oameni izvorăşte din refularea pornirilor criminale. Ce deschişi am fi umanităţii, dacă am fi putut sancţiona pe loc pe toţi ce au intrat în sfera scârbei şi a urii noastre! Fiinţele ce nu le-am omorât le purtăm cadavrele în suflet şi exalările descompunerii alcătuiesc mizantropia.

Fiecare om este un călău ratat.

Cineva spunea că plictiseala este modul de a fi săraci al bogaţilor. Este drept că săracii nu se plictisesc. Dar cum rămâne cu deznădejdea, acest climat moral al sărăciei? Lumea se împarte în proprietari şi cerşetori. Săracii fiind la mijloc, ei constituie eternitatea fadă a istoriei. Cerşetorii sunt tot aşa de mari reacţionari ca şi proprietarii. Nici unul din ei nu doreşte schimbare sau progres. Numai săracii se străduiesc şi poartă greul. Fără ei n-ar exista societate. Căci proprietarii sunt bestii, iar cerşetorii nu vor nimic.

De n-ar exista săraci, ideea de cetăţean n-ar avea nici un conţinut. Anemia lor hrăneşte statul, speranţele lor sunt vinele societăţii şi deznădejdea lor sângele istoriei. Proprietarii şi cerşetorii sunt paraziţii Veşnicilor săraci.

Există nesfârşite soluţii împotriva mizeriei; nici una, împotriva sărăciei. Aşa s-a născut omenirea asta: cu câţiva bogaţi, cu câţiva cerşetori şi cu toţi săracii.

Pasiunea absolutului într-un suflet sceptic! Un înger altoit pe un lepros. Tot ce nu e Dumnezeu sau vierme este hibrid. Căci, din moment ce nu poţi fi paznic al infinitului, n-are alt rost decât să paşti cadavre. Ne-am vindeca uşor ne-divinitatea dac-am putea roade măcar din inimile sfintelor!

Sunt zile de primăvară atât de dizolvante, cu un vânt cald şi deprimant, când ţi se pare că toţi bolnavii vor muri până în amurg, iar oamenii sănătoşi vor supravieţui spectrali şi visători, grăbiţi prin irealitate şi căutându-se pe lângă ziduri, pipăindu-se spre a se recunoaşte şi speriindu-se de a nu se regăsi. În astfel de zile ţi-aduci aminte de un nume uitat de fată, care nu ţi-a spus nimic în adolescenţă, dar care acum te subjugă printr-o vrajă chinuitoare şi devii melancolic pe o inutilitate. Sau bolile din trecut îşi arată faţa şi ieşi în soare cu o mândrie funebră şi te oferi razelor ca un spital. Şi natura însăşi este o boală. Anotimp senzual şi sfâşietor, în care încerci să iubeşti şi să mori...

Dacă melancolia este o boală, ea n-are leac atâta vreme cât sunt primăveri. Căutat-au poeţii Italia pentru a-şi vindeca acest viciu saturnian? Contrariul este infinit mai probabil. Ei au alergat după primăvara incurabilă a Italiei pentru a se sfârşi de melancolie, pentru a expira în cadrul predestinat al suspinelor.

Veneţia nu este o realitate istorică, ci există de la întâia melancolie, ca o *funcţie* a acesteia – oraş lacrimal generat de un infinit de îndoială şi vis.

Mă gândesc la o hermeneutică a lacrimilor, care ar încerca să le descopere izvoarele, dar şi toate interpretările posibile. La ce s-ar ajunge? Am pricepe toate culmile istoriei umane şi ne-am putea dispensa de evenimente, ştiind totul. Am şti adică de câte ori, în decursul vremurilor, omul a ieşit din sine însuşi şi până unde s-a ridicat în această depăşire. Lacrimile dau un caracter de eternitate devenirii; o salvează. Şi războiul ce-ar fi fără ele? Lacrimile transfigurează crima şi justifică totul. Interpretarea lor e cheia procesului universal. Rostul unei astfel de hermeneutici este să ne descurce pe dimensiunile care se întind între extaz şi blestem.

Nu odată simţi nevoia de a muri de foame şi te întrebi zadarnic de unde pleacă această pornire de autodistrugere. Te-ai vrea umilit şi părăsit, călcat în picioare şi mângâiat de scuipatul trecătorilor, târât prin gunoaie şi dându-ţi duhul între târâtoare. Dar semenii sunt atât de necruţători, încât nu-ţi permit

libertatea de a muri de foame. Când te-ai crede în pragul eliberării, te pomeneşti cu buzele umezite de intervenţiile indiscrete ale milei. Societatea te obligă să n-ai nimic; dar îţi interzice să crăpi. Şi astfel te apucă teama că n-o să ai nici o ocazie să plesneşti…"

A nu mai voi să ai nimic şi a continua să combaţi foamea este un nonsens revoltător, o contradicţie stupidă şi o absenţă elementară în interpretarea marilor consecvenţe. Când nu-ţi mai *trebuie* nimic, eşti obligat să devii hoit. Îţi organizezi atunci inaniţia ca un grădinar al vidului stomacal. Pliveşti corpul de toate buruienile, vreau să spun de tot ce *este.* Şi aştepţi» aştepţi cu nerăbdare... să mori de foame.

... Uneori aşa începe sfinţenia.

Ceea ce mă separă de viaţă şi de tot este o bănuială plină de groază că Dumnezeu ar putea fi o problemă de a doua mână. Şi această îndoială – lucidă până la demenţă – îţi încrucişează braţele: ce se mai poate face?

Frivolitatea existenţei să fi atins până şi pe Dumnezeu? Boala inesenţialului să fi afectat esenţa? De multă vreme s-a corupt substanţa divină, de-i punem la îndoială sănătatea şi virtutea. Dumnezeu nu mai e prezent; nici fulgere şi nici blesteme nu mai înviorează tăriile. Prin ce ospiciu îşi odihneşte bătrâneţile? Am înţeles: un Absolut care se *cruţă.* O lume care n-a fost demnă decât de o Divinitate decrepită.

Ştiu prea bine că nimic n-are „obiect" sau „cauză". Stări sufleteşti condiţionate? Dar de cine? De lume? Dar ea nu există decât pentru servitori. Şi viaţa este o realitate doar pentru oamenii dintr-o bucată, închinători inconştienţi ai veşnicei prostii.

Când suferi sub soare nu-ţi rămâne ceva mai bun de făcut decât să împărţi mângâieri. Dar ce poate fi mai ciudat decât necesitatea consolării cu cât eşti mai risipitor în mângâieri? Cu cât ai îndulcit mai multe destine, cu atât te apasă dorinţa încurajărilor şi a zâmbetelor tandre. Singurătatea profeţilor este un haos vibrant.

Toate clopotele te cheamă la Judecata de apoi. De aceea turnurile sunt un protest împotriva vieţii în mijlocul acesteia. Ele anunţă sfârşitul de vreo două mii de ani, încărcând de atâta solemnitate agonia la care ne invită creştinismul. Când, însă, dangătele se nasc în tine înseamnă că eşti copt pentru Judecată,

iar când inima ţi-e un clopot spart sentinţa e dată irevocabil.

Două lucruri la care nu se poate rezista: muzica lui Bach şi lamentaţiile servitoarelor în înserări tăcute şi imobile...

Cât timp nu auzi tăcerea şi nu savurezi muzica singurătăţii rămâi străin misticii. „Armonia sferelor" este o banalitate numai pentru proşti şi filozofi; pentru mistici e totul. Şi când spaţiul devine astral şi stelele lumânări la căpătâiul lacrimilor, mori în flaute de îngeri.

Cei mai umil creştin are momente în care vorbeşte cu Dumnezeu, de la egal la egal. De n-ar permite şi religia astfel de satisfacţii de orgoliu, omul ar plesni, sub înăbuşirea virtuţii lui esenţiale. De aceea, ateismul flatează libertatea un ana, căci, vorbind *de sus* cu Dumnezeu, ridică orgoliul la rang demiurgic. Cine n-a dispreţuit niciodată principiul suprem este predestinat sclaviei. Suntem *noi* cu adevărat numai în măsura în care îl umilim. Dumnezeul meu trăieşte într-un cer subteran...

Tristeţea neroniană ce n-o îmblânzeşti prin nici un ajutor omenesc... O catastrofă a naturii sau spectacolul unui incendiu să mai anime doar un interes defunct Distanţa absolută de muritori îţi conturează demenţa semnificativă a lui Nero, ca o imagine reversibilă a tristeţii şi face din intoxicarea melancolică a împăraţilor un refugiu şi o consolare sufletelor rănite.

Cine nu e *natural* fericit, nu poate cunoaşte decât fericirea consecutivă crizelor de disperare. Se naşte din agonia inimii o euforie care întrece în intensitate visurile pastorale şi graţioase, un avânt cosmic de putere peste materia grea a decepţiilor. Atunci nu mai aştepţi nimic de la orgă şi nici de la depărtarea stelelor sau de la tăcerea spaţiului. Mi-e frică de o fericire insuportabilă, căreia i-aş cădea victimă şi care, răzbunând un trecut de groază, m-ar răzbuna pe fiinţă.

Meritul creştinismului faţă de înţelepciunea antică consistă în a fi depreciat resemnarea prin iubirea suferinţei. Din punct de vedere creştin, un lepros care-şi iubeşte lepra e superior unuia care-o *acceptă;* un muribund înflăcărat unuia împăcat; o deznădejde unei înţelegeri... Prin legitimarea febrei, creştinismul a adăugat lumii 6 calitate de emoţie, pe care n-o avea în contemplaţia antică. Sfinţenia a fost consecinţa imediată a acestei legitimări. Temperatura lansată de Iisus este singura favorabilă unei „culturi" de sfinţi. A făcut apologia suferinţei şi termometrul a trecut de 40°. Creştinismul a ridicat temperatura

omului, ca acesta să nu mai diferenţieze percepţia de vis. După 40° împărăţia cerurilor devine singura percepţie. Judecata de apoi? O chestiune de termometru.

La temperatura normală nu descoperim decât pământul. 36°? Ce poţi face decât să-ţi controlezi iluziile?! Ocupaţia fadă a adevărului...!

... De aceea nu există cunoaştere în sens de absolut fără boală. Dar oamenii sunt prea puţin recunoscători. S-a gândit cineva să ridice un monument tuberculozei, ca să nu amintesc de sifilis, epilepsie şi de toate celelalte, de melancolie, de plictiseală sau de tristeţe? Fără aceste incomodităţi esenţiale făceam concurenţă oilor... Sursa istoriei? Boala şi numai în al doilea rând păcatul.

Cerul a fost privit întâia oară de întâiul om bolnav. Şi aşa s-a întâmplat cu tot ce nu e *natură.*

Scoateţi optica din istorie şi veţi pierde toate adevărurile poeziei – *singurele,* de altfel. Conştiinţa a apărut cu prima izolare de viaţă, pe care a făcut-o boala. Totul este, însă, a şti *stăpâni o* boală, a deveni prin ea tare şi periculos, a nu fi „bolnăvicios". Şi prin ea să fii contagios; dar cu *spiritul...*

Mai bine este să suferi fără *conştiinţa* bolii: să poţi fi adică perfect sănătos *pentru tine. C*ând, însă, nu suferi de o boală precisă, ci de toate *consecinţele* bolilor, dar care ar putea să fie şi presimţirile lor?!.. Este un incendiu sub conştiinţă, care-ţi dă o viziune de absolut, o sfruntare patetică şi o voluptate de înec astral.

Iubesc numai popoarele de astronomi. Caldeeni asirieni, egipteni, precolumbieni, etc... Caro din slăbiciune pentru cer n-au ţinut să facă istorie. Este, de altfel, singura lor scuză. Un popor cu pasiune astronomică are dreptul să nu fie imperialist. Acela, însă care nu priveşte în sus şi nu iubeşte cuceririle nu trebuie să trăiască. Între stele şi război, iată decizi? Iniţială a unui neam! Căci n-are rost să mori decât pe cimpul de luptă sau sub vraja unui astru. În echilibrul organic suntem la acelaşi *nivel* cu lumea. Şi de aceea nici nu *suntem. C*ăutarea suferinţei pleacă, în primul rând, dintr-o dorinţă de a scăpa din lumea obiectelor, iar asceza, ducând la paroxism această dorinţă, exprimă limita aspiraţiei spre unicitate. Umbli după durere pentru a nu mai fi la acelaşi nivel cu lumea, pentru a fi *tu. A*utotortura este exasperarea subiectivităţii. Vrei să fii conştient

în fiecare clipă, să nu te *uiţi* nici în somn, încât baza ascetică a misticii nu înseamnă decât o sistematizare a insomniei şi a inaniţiei. Sfâşierile drăceşti ale unui Suso descrise cu un exces îngrozitor de amănunte, ţintesc înspre veghea continuă şi luciditatea însângerată, ca şi cum misticului i-ar fi frică de surpriza unei absenţe de dureri cu dezerţiunea fatală a lui Dumnezeu.

Când ai gustat din plin suferinţele pe o întreagă perioadă de viaţă, nu te mai poţi dispensa de ele. Suspini după un chin care să te învioreze din odihna existenţei şi să-ţi infecteze balsamul neştiinţei. Fără suferinţă viaţa nu este suportabilă, spunea Marie Alacoque. Şi este greu să n-o înţelegi...

Acele suferinţe pline de graţii – şi suferinţele fără graţii sunt plăgi sinistre – în care toate ţi se par aproape şi în primul rând cerul...

Durerea a frânt identitatea naturii. Înainte de a o cunoaşte cu toţii eram *natură. C*ăci eram în *rând* cu existenţa. Dar durerea ne-a pus *la pas* cu Dumnezeu... Această concordanţă finală determină străduinţele ascezei.

Este în sânge şi în carne o rezistenţă ciudată la principiul divin. Asceza n-are alt rost decât să suprime direcţiile spre imanenţă, care, prin sânge şi carne, ne leagă de lume. Şi astfel iau şi ele sensul unic al inimii: prăbuşirea în Absolut.

Câţi întrevăd că sunt fiinţe care trăiesc ani de-a rândul cu sentimentul că se apropie de o convertire gravă şi hotărâtoare ce va schimba ritmul şi mersul cosmic? O convertire înspre ce? Greu de spus. Şi aşteptarea devine tremurândă, de o intensitate plină de emoţii, căci nu ştii nici când şi nici cum vei intra în transformarea nemiloasă. De este ori purtăm în noi o convertire germinală, nedeclarată suntem în panica inexprimabilă ce ne apucă la presimţirea incendiilor în lunile cu secetă la sate.

Toate convertirile sunt subite, dar ele zac ani şi ani într-o preparare lentă şi misterioasă. Înregistrăm numai izbucnirea, declanşarea evidentă; în realitate, ea nu este decât o *dată.* Ţi se arată Dumnezeu şi crezi, că de atunci începe viaţa nouă. Te crezi convertit subit. În realitate, l-ai purtat de la întâia plictiseală de lume. Apucăm pe drumul convertirii de la prima insatisfacţie esenţială de viaţă. Cu cât ne împovărăm mai mult cu Dumnezeu, cu atât momentul declanşării, data conversiunii este mai aproape. Viziunile sunt proiecţii subite ale unor germinaţii

îndelungate. Incubaţia bolii divine ţine mult; căci, asemenea puroiului, Dumnezeu se adună greu. Rana, însă, se sparge cu timpul. Şi atunci avem conversiunea. Iar când rana nu se sparge, purtăm otrava în organism, umblând până la capătul zilelor cu un Dumnezeu care nu ni s-a *arătat,* fiindcă s-a dospit în noi, într-o convertire germinală şi nereuşită. A nu avea viziuni, adică a nu te putea *scăpa* de Dumnezeu! Când l-ai proiectat în afară eşti liber, ai scăpat de sarcină. Dar când nu l-ai născut, când nu-l poţi naşte geme în tine şi rişti să mori dintr-o sarcină imposibilă. Fiecare suntem gravizi de Dumnezeu. Dar câţi nu murim din a nu-l putea scoate la lumină? Conversiunea este o *sarcină* dusă la bun sfîrşit.

Vârsta inocenţei a lui Reynolds îţi arată că viaţa n-ar fi avut decât o şansă: eternizarea copilăriei. Cu cât priveşti tabloul pictorului englez, cu atât îţi dai seama că am intrat cu toţii într-o ratare fatală. Şi necruţătoare, că nu există decât o ratare: a nu mai fi copil. Paradisul este o proiectare în trecutul imemorial a unui stadiu al vieţii noastre şi o consolare de pierderea copilăriei şi apoi acea mână delicată şi transparentă pe care o ţine micuţul la piept, ca pentru a se apăra de lume şi a-şi feri cu pudoare fericirea! Să fi înţeles acest lucru Reynolds? Sau ochii lui puţin dilataţi şi umbriţi să exprime o spaimă vagă de ce pierdere mare îl aşteaptă trăind? Ce alt sens poate să aibă nemărmurirea lui spiritualizată ca de o aluzie tristă? Înclinarea aproape imperceptibilă a capului şi buclele, care îi umbresc fruntea într-un indefinit reflexiv, ne fac să înţelegem, toată melancolia fericirii, pornită dintr-o certitudine negândită a vremelniciei oricărui paradis. Copiii ca şi amanţii presimt limitele fericirii şi această presimţire adaugă o umbră gânditoare inconştienţei paradiziace.

Am iubit totdeauna lacrimile, inocenţa şi nihilismul. Pe fiinţele care ştiu totul şi pe cele care nu ştiu nimic. Pe rataţi şi pe copii.

De ce vor fi adolescenţii atât de greţoşi şi de scârboşi? Fiindcă încep să bănuiască totul şi ştiinţa lor rămâne o bănuială plină de îndoieli şi iluzii. În fond, ei nu ştiu nimic şi nu sunt interesanţi decât pentru psihologie. Pierduţi într-o reverie nesubstanţială, feminină, fără consecinţe, ei trebuie trataţi brutal şi distant, pentru ca singuri, fără concursul nimănui, să se descurce prin desişurile vieţii. Adolescenţa este o vârstă

intermediară, ea mijlocind imediatul paradiziac al copilăriei cu mediatul infernal ar ratării (care n-are nici o legătură cu bătrâneţea). Ratarea este un paroxism al lucidităţii; lumea devine transparentă ochiului implacabil al ratatului, sensibilităţii lui tocite şi inaderente. Un ratat ştie totul, chiar dacă e incult. Căci, văzând prin lucruri, în nebunia lui radioscopică anulează tot ce e fiinţă. Ratatul este un La Rochefoucauld fără geniu. Pentru el viaţa nu mai are nici un secret, nici un mister, iar seducţia culturii nu e decât o transfigurare a imbecilităţii. Să existe în pictură un antipod al Vârstei inocente, să existe oare un Reynolds al ratării?

Pictorii bătrâneţii sunt departe de a fi înţeles problema. Bătrânii nu sunt rataţi, ci nişte indiferenţi amărâţi şi nesemnificativi, dar mai interesanţi, totuşi, decât tinerii, a căror nefericire nu trebuie să ne sperie, ci să încercăm a o intensifica. Ratarea poate să apară după 25 ani, vârsta la care începe răspunderea în faţa propriului tău destin. Când nu realizezi nimic din chemările imperativului tău ideal, când deviezi de la destinaţia ta primordială, decăderea continuă, te plasează într-o distanţă de viaţă care frizează o idioţenie inspirată. Ratarea nu apare decât pe ruina unor mari ambiţii şi aspiraţii. Cine nu şi-a pus în viaţă insistent şi dureros alternativa: aut Cezar, aut nihil, nu este un ratat. Trebuie să fii victima unui orgoliu infinit. Dacă n-ai aspirat la Divinitate, nu cunoşti limita superioară a ratării. Din lupta cu Dumnezeu se recrutează rataţii clasici, iar înfrângerea aceasta îl defineşte pe om în genere ca ratat. Este o chestiune de destin, iar nu de carieră. Unul se crede ratat, fiindcă n-a ajuns primar; altul, bogat, etc... Ei sunt, de fapt, la limita inferioară a ratării, căci au căzut în lupta cu oamenii, iar nu cu Dumnezeu.

„Singurătatea m-a făcut totdeauna contemporan morţilor” (Barrès). Cum adică: nu există *viaţă* în singurătate? Numai eternitate...

Cocoşul în după-amiaza unei duminici de primăvară ternă... O tăcere ca *după* Judecata de apoi... şi un cucurigu ce o spintecă, evidenţiind subit şi fără cruţare moartea cosmică. Poate că la Judecată ne vom trezi după ce ne va fi strigat în ureche un cocoş ca acesta, alergând din cavou în cavou cu vestire sumbră...

De-aş fi poet, nu l-aş lăsa pe Nero nerăzbunat. Aş şti eu ce

să scriu despre melancolia împăraţilor nebuni şi mai cu seamă despre a unuia pe care oamenii nu l-au vrut decât obez... O agonie de imperiu fără un Nero este lipsită de stil, iar o decadenţă – de frumuseţe. Istoricii n-au înţeles că împăratul nebun şi trist este o floare necesară amurgului imperial, că parfumul ei otrăvitor este singurul respirabil în umbrele sfârşitului. De altcum, ce ştiu istoricii despre viciu şi crimă ca fructe ale tristeţii. Cei ce au luat act de tristeţea neroniană nu mai pot fi decât poeţi.

Dostoievski este nedrept cu Raskolnikov; îl face să se prăbuşească pe un *adevăr. C*ăci distincţia între oameni, împărţirea, lor în două categorii, care motivează teoretic crima, e un adevăr ce nu poate fi tăgăduit. De o parte este mulţimea, care trăieşte după legi mecanice, automatizată şi cu nici un drept care să depăşească limitele naturii. De cealaltă parte, cei câţiva cărora totul le e permis, fiindcă ei spală, prin tragedia şi tensiunea vieţii lor, ruşinea naturii şi mediocritatea existenţei.

Punctul de plecare a lui Raskolnikov este just. Atunci de ce merge el spre ruină? Să-i fi fost frică lui Dostoievski de *consecinţele* principiului său? Dar un om care a văzut moartea nu se mai gândeşte la consecinţe. Să se fi convins de eroarea lui? Sau Raskolnikov se prăbuşeşte, fiindcă vede că nu aparţine celor puţini?

Un om, însă, care ajunge să gândească până la capăt distincţia aceasta se poate să nu mai fie un *chemat*? Se poate, adică, să nu-i fie totul îngăduit? Ceilalţi oameni sunt „insecte”. De acord. Dar atunci de ce remuşcarea ca urmare a crimei? Ruina lui Raskolnikov este o laşitate a lui Dostoievski.

Spectacol demn de Shakespeare sau Dostoievski: un sfânt criminal. Este o halucinaţie voluptuoasă să-ţi închipui nimbul unui sfânt cu pumnalul în mână. O fiinţă realizând un trăsnet inuman şi ultimul paradox al posibilului. Se poate imagina o ambivalenţă mai captivantă? A omorî cu numele lui Dumnezeu pe buze şi cu toate inundaţiile de dragoste.

Viaţa nu merită nici un interes pentru tipurile ei împlinite; monştrii sunt singurele probleme ale lui Dumnezeu.

Viziunea dinamică a vieţii, a curgerii şi a mobilităţii, a direcţiei şi a avântului ei ascensional pleacă dintr-o euforie domoală, dintr-o căldură temperată a fiinţei noastre. Ritmăm deodată cu natura şi ne măsurăm reciproc trecerea, fără regrete

şi cu o participare blândă. Entuziasmul ne face receptivi devenirii. Dimpotrivă, tristeţea are virtuţi eleate. Distanţa de lume nu este, în cazul ei, decât distanţa lumii de timp. Nimic nu se schimbă în tristeţe; toate lucrurile par zăpăcite şi mirate ca după Creaţie. Au ieşit dintr-un mister, care nu mai e prezent printre ele. Tristeţea revelează viaţa ca un fel de orânduire minerală, statică şi rece. Şi, de fapt, la temperatura tristeţii viaţa „cristalizează". Iar în demenţă – ultima consecinţa a tristeţii – devine o geometrie în flăcări.

Un nebun este demn de singurătatea mentală numai întrucât se „gândeşte" la Dumnezeu. Mania divină este suprema lui scuză. Ospiciile de alienaţi vor fi mântuite în bloc la marea Judecată; căci în ele Dumnezeu a fost pomenit mai des ca în biserici. Gândirea „interioară" a nebunului, pierderea contactului exterior cu lumea, imposibilitatea de a mai comunica îl pun în faţa lui Dumnezeu sau – la limită – în *locul* lui. Interiorizarea mentală este o priză directă pe Divinitate, ştiut fiind că aceasta nu este accesibilă decât prin ruperea legăturilor cu firea. Cu cât nebunia este mai gravă şi mai adâncă şi cu cât rezonanţa ei se întinde spre zonele imemoriale ale sufletului, cu atât se instaurează ea mai mult în centrul fiinţei divine. Când printr-o catastrofă mentală întorci spatele tuturor semnificaţiilor şi refuzi un sens naturii şi omului, Dumnezeu este singura prezenţă care poate să umple izolarea incurabilă a demenţei. Religia este un mod de a fructifica nebunia latentă, iar bisericile sunt ospicii necompromiţătoare. Ele îngrădesc elanurile singulare ale muritorilor, legalizează porţiile de otravă transcendentă şi opresc astfel transformarea lumii într-o casă de sănătate. Meritul religiei este de a fi ştiut să dea o direcţie nebuniei, de a o fi administrat în folosul comunităţii şi de a fi bătut monedă din Dumnezeu. De nu intervenea ea la timp cu instituţii şi cu rituri, unde eram astăzi? Condamnam inocenţa lui Nero, îl dispreţuiam pentru puritate, şi zâmbetul nostru de o demenţă lucidă îl privea ca pe un drăgălaş nevinovat.

S-ar putea ca melancolia să fie un viciu, fiindcă e prea multă cunoaştere în ea. Şi dacă există un remediu al disperării în credinţă, în politică, în forţă, în excese mistice sau bestiale – este imposibil de găsit vibraţiei ei prelungi, dar atenuate. Mijloace tari? Sunt ineficace delicateţei ei. Doar parfumuri adormitoare, care s-o răsfeţe-n întinderi mătăsoase sau ţărmuri

marine cu albastru ireal şi evanescent. Acestui rău voluptuos al sângelui îi trebuie amurguri leneşe şi aurore, fantomale. Natura nu este melancoliei decât o desfătare de vicii.

Dürer a înţeles adâncimea acestui rău. În *Melancholia* sa îngerul saturnian îşi pierde privirea prin rănile Infinitului. Răni din care nu curge sânge... Căci paloarea lumii este sângele alb al melancoliei...

Este o „regulă" generală printre sfinţi ca, de câte ori îşi aduc aminte de revelaţia principală a vieţii lor, să-i podidească lacrimile... N-au plâns îndeajuns atunci? Sau regretul că i-au supravieţuit... Căci după revelaţia fundamentală, ori ce-ai face nu mai poţi să-ţi vindeci superfluitatea. Ignaţiu de Loyola, în timpul unei procesiuni, a avut intuiţia revelatoare a sfintei Treimi. Era suficient mai târziu să-şi amintească de acel moment, pentru ca şiroaiele de lacrimi să-l inunde. Turma, indivizii statistici ai istoriei nu cunosc un *atunci* – o fericire supraomenească, pe care se axează toată viaţa. Sfinţii măsoară procesul istoric după alte criterii. O întrezărire extatică li se pare mai grea ca importanţă şi semnificaţie decât toate războaiele. Singurul lor „eveniment istoric" este revelaţia, care suspendă, însă, istoria...

Mistica i-a atribuit numai lui Dumnezeu dreptul de a spune: „Eu". Nouă ce ne mai rămâne atunci? Să vorbim la plural? Ştiam că trăim singuri, dar uitasem că la Judecată vom fi condamnaţi în masă. Iată-mă, Doamne, eu stau aici şi aştept să vin cu toţii, să *ne* judeci. Căci tu n-ai curajul să ne priveşti singurătăţile în faţă.

O melancolie nu se poate îndulci decât prin alta... Şi atunci ce-aş face fără poeţi? Infinitul lor de venin este o oază în deşertul vieţii. Mi s-au rostogolit munţii în inimă sau stânci colţuroase s-au pironit între gânduri? Dumnezeule! Opreşte-ţi natura că nu ţi-ai făcut muritorii pe măsura mărimilor ei. Sau tu nu ştii cum se repară butoaie în creier şi groaza mărită de ecouri sparte?

Nu pot muri înainte de a fi omorât totul în mine. Cu o conştiinţă de criminal cosmic aş avea o satisfacţie deplină şi o remuşcare totală. Nimic nu m-ar mai putea lega de lume, de *victima* mea... Singur, n-aş mai avea nevoie de singurătate şi de mine. Nu poţi muri cu gândul că ţi-ar putea supravieţui un vierme măcar. Voi omorî în mine lamentaţiile spaţiului, voi

sfărâma orga cosmică şi lacrimile îngheţate să nu răsfrângă un soare muribund!

Aspiraţia vegetală ce se naşte din corupţia subtilă a melancoliei... Am fost cândva *natură,* căci nostalgia mă poartă înapoi ca o reminiscenţă de pe vremea când eram *una* eu florile, apele şi munţii. Oboseala de conştiinţă te face scafandru în nesfârşitul oceanic al sufletului, şi te descoperi deodată în mijlocul unei vegetaţii care nu e decât imaginea primordială a unui contact de odinioară cu lumea.

Toate reminiscenţele se învârt în jurul paradisului. Acesta e singurul obiect al lui anamnesis. Platon n-a făcut precizarea. Să-i fi lipsit curajul? Noi avem faţă de el povara a peste două mii de ani de regrete – ce zic? –, suntem chiar maeştri în ele şi suntem mai încercaţi, mai învechiţi în relele cunoaşterii.

A nu mai putea gândi decât în gamă funebră. Neutru fiind – sau vesel şi senin –, devii opac pentru orice. „Sănătatea" face abstracţie de ceea ce e mai intim şi mai profund în noi. Gândurile se ridică asemenea aburilor de câte ori apar norii tristeţii la orizont, iar când eşti beat mort de amărăciune nu mai există zăgazuri gândirii. Freamăt funebru în ţesuturi, horcăit cosmic în oase, păduri care ard în sânge... Doliul inimii e singurul imbold spre gânduri.

Tristeţea asta de şacal... Doamne, ce departe mai eşti de veninul apocaliptic al fiilor tăi!

N-auzi cum trosnesc oasele în sicrie? Zgomotul prevestitor al apropiatei Judecăţi... Mormintele răspund înainte de vreme la chemările veşniciei. De altfel, noi, viii, ne-am făcut de mult Judecata.

Greu aş găsi un mistic care să-şi fi distrus cu atâta desăvârşire instinctul creatural ca Eckhart. Inaderenta totală la *făpturi* îl duce la acea Abgeschiedenheit, la detaşarea de fire, condiţie primordială a ataşării de Dumnezeu. Între viaţă şi eternitate, el sacrifică fără îndoieli întâia şi verifică teoretic şi practic autonomia dureroasă a acestor termeni. Unde este viaţă nu este veşnicie şi invers. Eternitate *vie*? Contradictio in adiecto.

De ce vor fi simţit oamenii nevoia să mai adauge ceva Ecleziastului, când în el este *totul?* Mai mult. Tot ce nu e în el este eroare. „Şi atunci mi-am întors inima spre deznădejde". Spre ce? Spre Adevăr.

... „Întru înmulţirea înţelepciunii stă spor de amărăciune şi cine-şi înmulţeşte ştiinţa îşi sporeşte suferinţa”.

Ecleziastul este o revelaţie provocatoare de adevăruri, cărora viaţa le rezistă cu o furie deznădăjduită. Ce apără ea? Deşertăciunile de *ştiinţa* deşertăciunilor.

Vidul convalescenţilor pleacă din absenţa de dramă a sănătăţii. Un corp „vindecat” după boli îndelungi ne obligă la o plictiseală durabilă, veninoasă, carnală. Refluxul fiecărei dureri lasă un gol în suflet, ce nu-l putem umple cu nimic. Medicii ne amână moartea pentru a ne abandona uneia şi mai groaznice, fiindcă e elementară şi visceralã. Poţi dispreţui plictiseala numai când suferi; dar atunci când ai căzut pradă depravării ei incurabile, boala îţi pare o distracţie.

Plictiseala este o melancolie fără vibraţie, precum deznădejdea o plictiseală în flăcări. Toate pleacă din demonul neinteresului pentru viaţă. Ce să mai faci când totul e prea puţin, în frunte cu Dumnezeu? Ce-ţi mai rămâne decât să-ţi meditezi plictiseala? Şi asta e tristeţea. Ceasuri blestemate în care şi un marş funebru pare banal... Am gândit toate amurgurile şi n-am renăscut cu dimineţile. Soarele aşteaptă virgin în faţa vieţii. Fi-voi demn de un aşa dar, putea-voi îmbrăţişa astrul căruia nu i-am răpit nici o rază?

Imposibil de a găsi o mângâiere dezolării de a nu fi poet... Este singura dezolare cu „obiect”. Şi dacă nu te-ai născut poet, măcar de-ai crede cu talent în Dumnezeu!

Dar şi credinţa-i înnăscută, ca, de altcum, tot ce facem. Fatalitatea lăuntrică ne mână şi în gesturile cele mai capricioase. Până şi cravata ne-o alege Dumnezeu din veacul veacurilor, iar lumea a murit înainte de a se naşte.

Nu există „convertiri”. Sf. Pavel a *crezut* totdeauna. Ce mai rămâne din „voia întâmplării”? Hazardul lumii cu necesitatea lui internă, care ne alcătuieşte destinul. Noi ispăşim prin determinism capriciul existenţei.

Omul crede că trăieşte în voia valurilor. El uită neîncetat marea. Valurile Fatalităţii.

Poezia s-a născut la marginea mării; nici în oraşe de şes şi nici de munte. Este oare o probă mai sigură pentru faptul că nu există o mare *veselă...*

Teama ce se naşte „din senin”... Singura, de altfel, şi cea mai întunecată. Ea este echivocă asemenea unei înmuguriri sumbre

– şi generează o muzică de flaut trist şi aiurit. În camere tăcute de hotel sau pe străzi înguste ale unui oraş vechi ea creşte şi ne verifică dezrădăcinarea. Atunci simţi nevoia să te pierzi în sonete medievale şi-n paturi adânci să refaci tristeţi uitate.

Teama nu e „psihologică" şi nu aparţine decât în ultimul rând aşa-numitului suflet. În ea răsună chinurile individuaţiei, lupta de demult a haosului cu forma. Nu pot uita clipele în care materia rezista lui Dumnezeu...

Cine răstoarnă brazde în creier, cine ară şi grapă prin gândurile noastre, de ne vin în minte toţi criminalii pământului? Căci groaza nu meditează decât crima, tristeţile înecate în sânge. Îngeri cu barda în mână – convoi ceresc şi criminal –, de voi ar avea nevoie inima mea, dac-aţi fi aievea, dincolo de amărăciunile mele!

Inaderenţa la viaţă creează un gust pentru geometrie. Începem să vedem totul în forme fixe, în linii îngheţate, în contururi moarte. Când nu mai ai bucuria din care se alimentează Devenirea, moare totul în simetrii. Ceea ce s-a numit „geometrismul" atâtor forme de nebunie, ar putea să fie exagerarea acestei dispoziţii spre imobilitate din orice depresiune. Gustul pentru forme trădează o slăbiciune secretă pentru moarte. Cu cât eşti mai trist, cu atât lucrurile *stau,* iar la temperatură cea mai scăzută a tristeţii ele îngheaţă. Depresiunile insensibilizează optica la viaţă, inima devine o transparenţă rece de mineral, iar vinele goale îngroapă ecouri de crivăţ.

De ce-ţi vine să te sfâşii de câte ori te apucă un acces de dragoste pentru viaţă? De ce atâta patimă după sânge când ţi se lumină inima? Să nu reziste „celula" la fericire? Aşa începe crima şi sfinţenia.

„Suferinţa? Dar este singura cauză a conştiinţei" (Dostoievski). Oamenii ar trebui împărţiţi în două categorii: cei ce înţeleg şi cei ce nu înţeleg acest lucru.

Dorinţa de a muri este o melodie fără capăt. În zadar încercăm s-o înăbuşim, avântul ei interminabil se susţine din nesfârşitul morţii. Nu-ţi poţi identifica muzica, nu te descurci între valuri sonore, delicate şi duioase? Nu ştii ce cântă în tine? Este melodia infinită a morţii, ce se desfăşoară *sub* toate celelalte aparenţe, cărora le găseşti un nume ca să le poţi uita mai uşor. Când ai descoperit-o, o păstrezi anonimă, fiindcă n-o

să poţi uita prezenţa eternă şi ascunsă a cântecului de sfîrşit care începe în clipa naşterii. Câţi au ureche pentru substratul muzical permanent? Şi cine bănuieşte legănările de vis melodic ce preced inima şi lacrimile?

Prea des mi-am vindecat aparenţele prin moarte. Ea este, ce-i drept, un elixir al timpului, căci te mântuie de toate bolile legate de vremelnicie. De altă parte, timpul este numai un paliativ împotriva morţii. Pe când aceasta a descoperit „piatra filozofală". – Timpul este numai un cadru pentru soluţii; moartea este soluţia însăşi.

La orice grad de cultură şi de oricâte subtilităţi ai fi capabil, dacă nu te gândeşti intens la moarte rămâi un inconştient. Un mare matematician – şi care este numai atât – e mult inferior unui ţăran, care suferă primitiv pe chestiunile ultime. În general, ştiinţa a îndobitocit oamenii prin reducerea conştiinţei metafizice. Când s-ar putea spune la un moment dat al construcţiilor matematice cuvântul: *moarte,* atunci aş abandona totul pentru inutilităţile acestei ştiinţe! Dar ea este recomandată chiar pentru a uita teroarea cosmică. Oamenii de ştiinţă sunt nişte copii bătrâni, care nu trebuie luaţi în serios, decât în momentele „cetăţeneşti" ale vieţii. Universul nu merge spre formulă, ci spre poezie.

Câtă vreme umbli pe străzi, parcă lucrurile tot ar mai exista. Dar când priveşti pe fereastră – pe orice fereastră – totul devine ireal. Oameni, arbori, animale conspiră în nefiinţă. Şi oare cum transparenţa geamului ne poate separa în aşa măsură de viaţă? Fereastra care ne deschide spre lume ne îndepărtează, în fond, mai mult decât zidul unei închisori. Uitându-te la viaţă, începi s-o *uiţi.* De aceea, în orice cafenea istoria e ridicolă. Ce se petrece afară, dincolo de geam, n-are sens şi realitate. Orice privire îşi pierde cu timpul aderenţa la viaţă şi ochiul ajunge un factor de irealitate. Cu cât *vezi* mai mult, cu atât te înstrăinezi de fiinţă, încât ajungi la sfîrşit să nu mai deosebeşti decât nimicul exterior de cadavrul lui Dumnezeu din inimă.

Va veni o vreme când viermii vor visa pe oasele mele... (Teroare care pare o amintire. Se mişcă cimitirele în suflet).

Schopenhauer susţine că, de-am bate la lespedea mormintelor pentru a oferi morţilor viaţa, ar refuza cu toţii. Cred, dimpotrivă, că de bucurie ar muri încă odată.

Toate gândurile, care mă separă de viaţă, mă înnebunesc.

Veşnicia? A fi îngropat de viu...

Cu cât îi citesc pe pesimişti, cu atât iubesc viaţa mai mult. După lectura lui Schopenhauer, îmi pare rău că nu-s logodnic.

A spune că în iubirea lui Ion pentru Mărie nu este decât genul spetei, care creează iluzii individuale şi se foloseşte de fiinţe ca de instrumente, înseamnă a degrada cu ceva absolutul interior, psihologic? *Iluzia* lui Ion şi a Mariei? Dar nu există nimic peste ea. Asta-i totul. Schopenhauer are dreptate să susţină că viaţa-i un vis. Dar cade într-o gravă inconsecvenţă, când, în loc să încurajeze iluziile, le demască, dându-ne să înţelegem c-ar exista ceva în afară de ele. Totul este înşelăciune, amară şi dulce. Se vede că realitate sau adevăr n-a *putut* să fie.

De pesimism ne vindecăm numai în extaz.

Dacă viaţa ar fi o realitate, cine ar putea-o suporta? Ca vis, ea este un amestec de farmec şi teroare, căruia ne abandonăm cu o destrămare parfumată. — Spiritul este un coşmar al naturii.

Lumina nu este subiect de poezie. Soarelui poţi să-i fii cel mult recunoscător, dar să-l cânţi? Egiptenii l-au transformat în zeitate, căci altcum nu-i puteau face imnuri. Lumina este lipsită de discreţie şi intimitate. Când eşti nefericit, e de-a dreptul provocatoare. Soarele descrie o curbă a fericirii; dar poezie nu există decât în zori şi în asfinţit. Un amiaz profund şi definitiv? Ca şi cum ar fi posibilă inspiraţia în plenitudine!

... Şi apoi numai în zori şi-n asfinţit cad razele pe direcţia inimii. Nu sunt destul de învechit în fericire pentru a iubi soarele!

De când am început să pierd toate-n jurul meu şi lucru după lucru să dispară în avântul infinit al vidului? Începi prin a face abstracţie de *obiect* şi sfârşeşti prin abstracţie de *lume. A*cesta e drumul gândirii.

Muzica singură poate deveni substanţă în vidul absolut şi toate mările se retrag ca să facă pat lacrimilor. Cu un Dumnezeu cerşetor aş vrea să umblu de mână, doar am descoperi împreună vreo lume cu otrăvuri mai dulci. Prin asta, am rătăcit destul cu umbra Domnului înainte. Acuma-l vreau la dreapta, căci fără el nu mai pot face un pas în frica fără de început a firii. — Vino, Doamne, căci împreună colinda-vom pădurile şi deşerturile şi vom găsi undeva o stâncă miloasă, care să se surpe pe noi şi să ne fixeze în tăcerea de care te-ai temut tu în începuturi! Să mori mână în mână cu Dumnezeu..., să plângi

după Judecata din urmă...

Orice peisaj te scoate din timp, şi natura, în genere, nu e decât o dezerţiune din temporalitate. De aici, senzaţia stranie, de un indefinibil chinuitor şi plăcut, că nimic n-a fost niciodată, de câte ori ne abandonăm acestui vis al materiei, care e natura.

Priviţi un arbore într-o zi imobilă cu soare şi când frunzele par broderii ale unei inimi în primăvară şi veţi înţelege că toate problemele devin fade în faţa creşterii indiferente a naturii, a inconştienţei ei, în afară de care totul e durere, blestem şi spirit. Sau când ai norocul şi nenorocul să priveşti zilnic un brad ce se înalţă în faţa casei ca o tăgăduire şi o demonstraţie a vieţii împotriva ei însăşi, inutilitatea efortului îţi apare zdrobitoare, şi ai vrea să te subjuge viaţa fără de nume a naturii. Cine n-a invidiat niciodată plantele, nu ştie ce înseamnă teroarea conştiinţei. Slăbiciunea pentru natură pleacă din oroarea de conştiinţă. Spiritul nu-ţi mai spune nimic şi iubeşti atunci lipsa de întrebări şi de răspunsuri ale plantei.

Omul a tras „chiulul" naturii. În măsura în care a reuşit s-a desorbitat din viaţă iar tragedia lui se epuizează în plusul adăugat naturii. Fuga dintre dobitoacele eterne ale lui Dumnezeu i-a creat o distanţă de viaţă, pe care în zadar încearcă s-o învingă prin aspiraţia spre inconştienţa originară. Spre ce ni se înclină inimile în dragostea de natură? Spre *somnul* ei. Nevoia de a uita teroarea... Şi somnul naturii este legănarea primordială, voluptatea indiviziunii, iresponsbilitatea cerului sau fericirea de a nu şti nimic. Printre flori şi arbori cunoaşterea e un păcat; sub un azur vesel, un atentat. De la Adam şi până la Baudelaire sau Dostoievski omul n-a făcut decât să înregistreze consecinţele catastrofale ale plusului adăugat naturii. În planul Creaţiunii spiritul n-a fost luat în combinaţie.

Dragostea de natură nu e în fond decât regretul ei. Cu cât cineva trăieşte într-un grad de conştiinţă mai redus, cu atât o iubeşte mai puţin. Despre părere de rău nu poate fi vorba, căci acela este natură pervertită imperceptibil. Un inconştient nu remarcă peisajul, fiindcă nu se poate disocia de el. Şi aşa orice om fericit. Ce să caute el în natură? Dar el n-are nevoie de regăsire. Proştii şi fericiţii nu descind din Adam...

Nietzsche spune undeva: „Ai căutat cea mai grea povară şi atunci te-ai găsit pe tine însuţi". Iubesc natura cei ce înţeleg şi simt acest lucru...

Ceea ce te determină ca între oameni să faci ceva este prezenţa efectivă a timpului. Nu-l poţi lăsa să se scurgă pe lângă tine. Şi atunci devii activ din convingere. Te hotărăşti să iei parte la istorie şi la un moment dat te poţi pomeni profet. Cine trăieşte în timp trebuie să fie victima lui, fiindcă el n-ar mai fi timp dacă n-ar înghiţi şi distruge totul. Nu simţim uneori nevoia de a-i face concurenţă, de a ne lua la întrecere cu el? Poate aici rezidă ultimele rădăcini ale autodistrugerii.

Începi să înţelegi ce e veşnicia când te afli singur în faţa naturii. Mediocritatea devenirii îţi pare atunci un atribut pur omenesc. În mod greşit se crede că germinaţia naturii îţi dă o impresie de mobilitate şi de dinamism. Procesul ei de creştere nu e sensibil imediat; contemplaţia naturii ne transpune, dimpotrivă, într-un calm al nimicului, şi frumuseţea, afectează un caracter de irealitate.

Orice peisaj mă face să uit că există un „când", un „atunci", că au fost odată clipe sau că am fost capabil de viciul de a fi fericit în timp. Natura nu poate fi gustată decât ca un amestec de paradis şi de cimitir. Şi niciodată n-am cerut singurătăţilor mai mult de o lespede şi un sărut...

Nimic n-a fost niciodată, este şoapta care ne mângâie în amurguri şi uneori soarele ne-o scrie în toiul zilei*,* pe un infinit albastru. Amurgurile ne dezvălui însă, toate echivocurile vieţii şi agonia falsă a oricărui amurg este un suprem echivoc.

Frecventarea muritorilor este o însângerare continuă; pentru un om lucid, un cancer al inimii. Cine a umblat printre oameni cu ochii deschişi şi mai are rezerve pentru alte răni n-a priceput nimic din dezastrul uman.

Numai în măsura în care urăşti oamenii te poţi considera eliberat. Sunt atâtea alte lucruri care se cer iubite! Ce rost are să te mai încurci cu ei! Trebuie urâţi, ca să avem libertatea de a adera la perfecţiuni inutile, la tristeţi de dincolo de timp, la fericiri supra-istorice. Este o lipsă, de distincţie şi de gust în orice aderenţă la umanitate. Dezgustul de om te face să iubeşti natura. Aşa apare ea în rolul de consolatoare. Rostul ei este să ne închidă rănile, să ne vindece de contactul cu omul. Dezinfectaţi odată, putem porni la alt drum, pe care nu trebuie să ne urmeze nimeni. Ca atare, natura nu este mai mult de un stadiu al lepădării noastre de lume, precum iluzia filozofiei romantice o făcea o etapă a odiseei spiritului.

Revenim la natură prin ocolul istoriei. După ce ne-am amestecat prin treburile devenirii şi ne-am degradat în evenimente redescoperim natura, identitatea iniţială pe care am sfărâmat-o prin delirul de grandoare al conştiinţei. Ocolul istoriei este plusul efectiv al devenirii, care nu fusese luat în planul creaţiunii. De aceea nimeni nu trebuie să-şi refuze această aventură.

Dacă în natură ar exista o simplă prefiguraţie de cunoaştere, ea n-ar trebui să ne mai intereseze, fiindcă ar înceta să mai fie un leagăn al uitării. Unde ne-am mai răcori groaza şi chimii lucidităţii?.

Natura te invită la o înmărmurire parfumată şi aeriană, la un extaz fără lacrimi şi la o voluptate cu amintiri de dincolo de lume. Şi astfel nu te mai simţi legat de nici un obiect şi nu mai poţi să crezi în nimic ce nu ar fi desprinderea ta de fire.

Adesea îţi doreşti o mare înfrângere în viaţă, pentru ca să poţi gusta din plin ce rost are natura ca un cadru de consolări. Din plăcerile exilului nu putem gusta noi muritorii de fiecare zi. Natura răspunde cu generozitate regilor şi dictatorilor înfrânţi. Nouă nu ne rămâne decât exilul în fiinţă, rătăcirea în existenţă.

Nu pot vedea un peisaj fără să simt nevoia să distrug tot ce e a-cosmic în mine. O nostalgie vegetală, regrete telurice mă încovoaie şi aş vrea să fiu plantă, să mor în fiecare zi cu soarele. Avem prea multe amurguri în inimă de căutăm natura pentru umbrele ei.

Viaţa are ceva din isteria unui sfîrşit de primăvară. Un sicriu spânzurat de stele, o virginitate putredă, un viciu floral. Amestecul acesta de cimitir şi paradis...

Nu sunt atât de nefericit pentru a fi poet... dar nici atât de indiferent pentru a fi filozof. Sunt, însă, destul de lucid ca să fiu condamnat.

„Trăiesc din ce alţii mor” (Michelangelo). Nu se mai poate adăuga nimic despre singurătate...

Lumea nu este mai mult de un exerciţiu al tristeţii noastre. Avem nevoie să gândim asupra a ceva. Şi am inventat-o ca materie a reflexiunii. De aceea gândirea nu scapă nici o ocazie pentru a o distruge.

Dorinţa asta de a merge la fund de câte ori ne invadează o fericire prea mare... Bucuria extatică te face un scafandru al

trivialităţii şi, după nu importă care cer, aspiri spre mahala. Îngerii nasc draci în suflet şi zâmbetul sfintelor îţi apropie rânjetul demonului.

... Când soarele e prea mic pentru atâta fericire, strigi zadarnic după o mare de păcură, cu valuri negre şi fierbinţi..

Iadul şi raiul sunt o interpretare diferită a sănătăţii; numai amestecul lor e boală.

Pe unii oameni i-a vrut Dumnezeu. „compleţi". Şi atunci i-a aruncat sub blestemul acestei pendulări. Perfecţiunea este o lepră încununată de roze.

De atâtea lacrimi pământul a căpătat igrasie:

Universul este un cavou prea mic aspiraţiei muzicale spre moarte.

Plictiseala – absenţa de muzică a materiei.

Melancolia – muzica inconştientă a sufletului.

Extazul – delirul spiritului.

Lacrimile – muzică sub forma materiei.

Budha a fost un optimist provocator. Cum de n-a observat el că nu numai tot ce este e durere, ci şi tot ce nu este? Chinul defineşte fiinţa tot atât cât nefiinţa. Căci nu putem concepe vreo dimensiune – a existenţei sau a neantului – care să nu „fie" prin suferinţă. Vidul, ce e dacă nu o aspiraţie neîmplinită spre durere? Nirvana reprezintă o suferinţa eterică, un grad mai spiritualizat de chin. O *absenţă* poate fi un minus de existenţă, dar nu de durere. Căci durerea precede totul. Şi în primul rând pe Dumnezeu.

Plantele visează suferinţa; oamenii se sfâşie în ea. Nici pietrele nu sunt străine, căci natura întreagă nu e decât o presimţire de chin.

Treptele conştiinţei indică progresul în durere; omul le încoronează în perfecţiunea chinului său.

Nu cred să fi scăpat nici o ocazie de a fi trist. (Am avut vocaţie de om.)

Toate vietăţile plâng. Omul n-a adus nou decât lacrimile...

Dacă femeile n-ar şti să plângă *oricând,* dragostea cu ele ar purta numele celei mai mari perversiuni, sodomia.

N-am simţit că voi muri cu adevărat decât în accesele de iubire pentru viaţă. Groaza mă leagă mai mult de lume decât

lepădarea aceea misterioasă, din leşinul în faţa vieţii. Simţurile videază pentru a o absorbi şi ne năpădeşte universul prin toţi porii, că vorbe şi gânduri amuţesc în teroarea voluptuoasă a acestei plenitudini.

De nu mi-aş târî moartea prin toate nădejdile şi înfrângerile vieţii, mi-aş căuta un capitol în zoologie şi aş dormi cu animalele şi cu Dumnezeu în somnul firii, blagoslovit de necunoaştere. Dar moartea, moartea... Să mă lege de ea numai un dor ascuns, un regret vegetal, o încovoiere de plantă mâhnită sau o conspiraţie secretă cu ondulaţiile funebre ale naturii? — Să nu fie cumva orgoliul, mândria ucigaşe de a nu voi să nu ştii că mori? Căci de nimic nu eşti mai flatat ca de gândul morţii; de *gând,* nu de moarte.

Atât cât trăiesc pentru nimic în lume n-aş renunţa să ştiu că mor; dar aştept moartea ca să pot cita acest blestem în mijlocul ei.

În toate lucrurile se ascund flăcări, căci groaza descoperă universul ca un început de incendiu. Destul să se frângă echilibrul panicii şi armonia formală a terorii, ca munţii să devină scântei şi stelele, scrum. Şi după astfel de clipe greu ai mai putea găsi în suflet altceva decât o aspiraţie după întinderile deşertului. Oroarea de obiecte şi de vietăţi generează infinitul tern al pustiului, şi implori Sahara să-ţi satisfacă dorul imens de dezolare. Toate deşerturile iţi trec pe dinainte şi regreţi că pământul are prea puţine. Atunci te gândeşti la nivelarea munţilor, la acoperirea livezilor şi pădurilor, visezi, în mijlocul grădinilor, Mongolia şi ai presăra pe tăceri cristaline de ape mâl galben de China şi praf din amurguri furioase de Gobi.

Asceţii creştini găseau că numai deşertul este fără păcat şi de aceea îl comparau îngerilor. Cu alte cuvinte, puritate nu întâlnim decât unde nu există nimic. *Firea* este afectată de o murdărie esenţială. Ce se întâmplă cu cei ce nu pot găsi *intimitate* decât în deşert, care se gândesc la Sahara spre a fi şi ei *acasă*? Nisipurile fără margini şi orizontul implacabil să-i mai alinte cu infinitul lor de nemângâiere.

Este de un farmec straniu să te năpădească în mijlocul unei biblioteci, cufundat în lectură abstractă, urmărind subtile şi inutile polemici filozofice, un dor nestăpânit de întinderi dezolante, să irupă pustiul la nu ştiu ce capitol al logicii. Atunci se întorc toate lucrurile pe dos, iar o problemă te mai

interesează doar transfigurată în absurditate. Se amestecă, parcă, rocile cu noţiunile, geologia cu spiritul într-o avalanşă ce n-am vrea s-o domolim. Este o confuzie frumoasă, ce-ţi aduce aminte, de tremurul senzual în nostalgia morţii. De câte ori te invadează chemările sfârşitului, dorinţi arzătoare ca-n prima tinereţe tulbură sângele într-o corupţie bolnăvicioasă. Toate membrele îşi pierd aderenţa la corp şi în dizolvarea ciudată a sângelui, trupuri goale de femei toarnă o voluptate chinuitoare peste o frică unică. Moartea în toiul activităţii ei trezeşte prin reacţie, funcţia suprema a vieţii. Sexualitate şi moarte se amestecă în zvârcolirile lăuntrice ale agoniei şi fac din acest fenomen un complex indefinibil de teroare şi voluptate, în nostalgia morţii trăieşti numai de formă; centrul de greutate l-ai schimbat în neant. Dar fără dorinţa de moarte omul n-ar merita să i se rezerve un capitol special printre dobitoace. Numai întrucât tânguieşti lucid şi însângerat după consolările întunericului şi participi cu spiritul la o stingere nemiloasă te ridici deasupra celorlalte forme de viaţă şi de oameni. Moartea este cartea de vizită a individului.

Dacă cineva care n-ar şti nimic de sexualitate ar auzi, fără să vadă, o desfăşurare sexuală, nimic nu l-ar opri să creadă că asistă la o agonie, în aşa măsură se aseamănă exterior gesturile supreme ale vieţii cu expresiile morţii. La drept vorbind, nu se poate tăgădui un caracter funebru sexualităţii. Acea răguşeală trecătoare, complicitatea cu umbrele, bestialitatea stranie şi dezgustul îndoliază voluptatea pentru o inimă delicată.

Toate lucrurile se amestecă. Între ardoare şi nostalgia morţii deosebirea nu întrece distanţa unei nuanţe. Flăcările îşi schimbă doar culoarea sau, mai bine zis, în dorul de sfîrşit arzi cu flăcări invizibile. Se întâmplă uneori ca moartea să se cuibărească în aşa măsură în fiinţă, că panica nu găseşte mijlocul de a înlătura sufocarea. Şi cum ţi se aşază ca o piatră de moară, presiunea ei transformă subit oroarea în nostalgie. Nu mai poţi respira de avântul morţii în tine şi, în loc să te scufunzi într-o cumplită deznădejde, o vibraţie plină de îmbrăţişări te împreună cu o moarte prea insistentă pentru a fi definitivă. Atunci toate povârnişurile ţi se par prea domoale, toate rostogolirile, prea uşoare şi prăpăstiile, prea luminoase. Dorul de moarte este arzător şi când e prea intens devine pozitiv, servind mai mult viaţa decât toate stimulentele pe care le-au inventat speranţele

omeneşti. Excesul aspiraţiei spre stingere aţâţă orgoliul mai mult decât pasiunile. Şi astfel apare roua pe cangrenă.

Nevoia de a te umili din dispreţ pentru oameni, de a te expune în victimă eternă, în monstru, în fiară... Ce rost are să consumi o pasiune între nişte animale nereuşite, fleacuri biologice şi caricaturi cosmice? Un om este cu atât mai inferior cu cât simte nevoia colaborării, a muncii „constructive" împreună, cu cât înregistrează sau se gândeşte la existenţa „altuia". *Nu există nimeni,* este o concluzie, obligatorie şi întăritoare şi probabil că nimeni n-a existat niciodată. Imperativul de a fi singur, cumplit de singur, deşi îl simţi de la întâile bâjbâieli ale reflexiunii, trebuie realizat fără îndurare, în ciuda tuturor afecţiunilor şi slăbiciunilor. Universul nu e decât un spaţiu pentru singurătate, iar vietăţile n-au fost lăsate de Atotputernic decât pentru a ne verifica şi întări izolarea. N-am întâlnit pe nimeni niciodată, deşi m-am împiedicat de umbre din lipsă de luciditate şi abundenţă de înşelăciuni. Oamenii cu care ne certăm sau ne iubim mai pot fi reţinuţi de vreo memorie? N-o să-mi îmbălsămez nici o amintire – după vorba unui scriitor – ci voi lăsa să putrezească mai repede toate făpturile încrestate pe o memorie generoasă şi care nu mă mai poate servi decât prin intoleranţă şi refuz. Nu există nimeni; iar umbrele umane n-au seducţia amurgului, pentru a le privi. Viaţa-mi dă senzaţii de hienă melancolică.

Uneori ceri tăcerii o înmărmurire atât de mare, că te exasperează freamătul gândurilor în mormintele proaspete. Şi ţi se întâmplă ca în munţi când vântul se linişteşte şi cu el lamentaţiile brazilor, să te supere zgomotul aerian al aripilor de fluture sau graţia indecentă a florilor. Iubeşti atunci depărtarea albastrului decolorat pentru tăcerea lui rătăcitoare, şi pentru prostia lui serafică. Doar unul din motivele slăbiciunii pentru cer este şi lipsa lui de inteligenţă. Mă tem că aştrii n-au ştiut nimic niciodată..

Dacă se poate iubi un poet care nu toarnă peste lucruri un parfum de agonie... şi dacă, în genere, te poţi lega de vreo fiinţă care nu răspândeşte adieri de amurg... Mi-aş putea oare aminti de vreo carte în care n-am desluşit nelămuririle unor gânduri

născute din plânsuri tainice? Şi oare se poate reţine din viaţă vreo întâmplare, fără fecunditatea ei de amar şi fără sugestiile ei funebre? În dragoste descinzi ca într-un cavou şi îmbrăţişările n-au farmec decât noaptea, în zâmbetele de abanos ale femeii. În aparenţă iubim pentru a uita, când nu facem, în fond, decât să urmărim alt gen de nefericiri. Fără misterul de suferinţă, care-l inspiră femeia atunci când ea erede că ne face fericiţi, iubirea n-ar atenua nimic din fadoarea vieţuirii. De ce după o noapte de dragoste, în care n-ai avut nimic de reproşat vieţii, te apucă un acces de milă pentru existenţă? Urma în suflet a voluptăţii: o catastrofă de luciditătţi..

Mă gândesc adeseori la anarhiştii care, înainte de atentat, se închid cu femei pentru a îneca în orgie ultimele aderenţe şi ultimele remuşcări. Sinuciderea, crima, detaşarea şi toate hotărârile de singurătate trezesc imaginea femeii, căci ruptura cu ea exprimă simbolic renunţarea la viaţă. De aceea, este ea prezentă în orice sfîrşit, martoră finală a actelor de izolare. Misoginii, filozofii şi servitorii – din ură, din înţelepciune şi prostie – au redus femeia la un pretext al instinctului şi la un rol „constructiv", de generaţie şi maternitate, când nu la un desfrâu inutil. Nu că prin ea n-am satisface tendinţe pozitive ale naturii, ci faptul că, alături de acestea, ea ne însoţeşte pornirile de distrugere, de autodistrugere, că este cerută de umbrele şi zvârcolirile noastre mă face să fiu mai zgârcit cu dispreţul faţă de aceste fiinţe care, puse în faţa alternativei: curve sau sfinte, îndură o dramă recunoscută nouă. De câte ori vrem să ne pierdem, un ultim adio îl adresăm femeii. Însăşi mizeria ratării nu este decât o formă a pierderii legăturii interioare cu ea. Rataţii sunt fiinţe ce nu mai pot iubi, fiindcă deficienţele îi opresc în calea propriei lor chemări. Un om complet decăzut, pe care l-ar mai lega de lume zâmbetul animalic al unei servitoare, este departe de a fi un ratat. Insensibilitatea la dragoste face concurenţă cimitirelor.

Cel mai frumos omagiu pe care-l poţi aduce femeii este să te gândeşti la ea când nu mai ai nimic de pierdut. Acele clipe de singurătate care o revendică imperios pentru a ne mângâia de ruptura cu viaţa... Dacă femeia n-ar fi în mijlocul lepădărilor noastre de lume, am avea dreptul s-o dispreţuim cu milă şi scârba. Aşa, cine e de vini că-i sare moartea într-ajutor?

Senzaţia asta stranie şi chinuitoare de curgere a vidului în nopţi singure şi nemiloase. Ce teroare tăcută îmbibă întunericul, îmbracă inima şi paralizează creierul? Sau parcă se despică în bucăţi imensitatea neagră şi se prăvălesc stânci de întunecime peste incendiul ascuns al pământului... Fiecare noapte este un univers în doliu, o măreţie de ireparabil. Izvorul cosmic al groazei purcede din noaptea fără de început, cu care Dumnezeu a dat întâia bătălie. Pe jumătate a biruit, căci a reuşit să alterneze ziua cu noaptea. Omului i-a rămas să înfăptuiască ziua plină şi el n-a reuşit să înfrângă noaptea decât prin gând. Protestele lui în întuneric, chinul necruţător între umbre continuă – fără speranţe şi fără pasiune – un plan vechi al Divinităţii. Noi nu dormim pentru a ne odihni, ci pentru a uita noaptea, infinitul ce avem de răpus. Somnul este o dezertare din faţa lui Dumnezeu. Să fie el un remediu împotriva spaimei, a spaimei zilnice de noapte? Dar coşmarurile nu sunt decât derivative ale unei terori constante, căci nu visăm decât pentru a ne izbăvi de apăsarea unei spaime vaste cât întunericul. Visuri „plăcute”? Iluzii optice ale terorii.

Fiecare om ispăşeşte, de la naştere la moarte, păcatul de a nu fi Dumnezeu. De aceea viaţa nu este decât o continuă criză religioasă, superficială la credincioşi, zguduitoare la îndoielnici.

Faţă de ceea ce ar fi trebuit să devenim fiecare viaţa nu este decât un morman de ruine. Trăim în umbra înfrângerilor şi a orgoliului rănit. Voluptatea puterii mărită până la demenţă nu se poate satisface în această lume. Nu există spaţiu pentru instinctul demiurgic, pentru furia devorantă care înghite lumi. Viaţa are seducţii în delir în care Napoleon pare un impiegat. Ce mai rămâne din aventura lui terestră în faţa unui suspin al infinitului sau în faţa milei nesfârşite pentru Dumnezeu? Sunt „accese” de milă – căci ea nu este o stare constantă – care te fac să plângi totul, de la pietre la Divinitate. Compătimirea degradează absolutul şi umbrele lui.

Rostul religiei o să ne mângâie de înfrângerea voinţei noastre de putere. Adăugând alte lumi la a noastră, mai putem spera în noi cuceriri şi victorii. Nevoia de spaţiu ne face religioşi, frica de a nu ne înăbuşi în marginile fatale şi blestemate ale acestei lumi. De aceea un suflet mistic şi imperialist nu recunoaşte alt duşman decât pe Dumnezeu. El trebuie cucerit,

ultima rezistenţă a deznădejdii. Odată şi el, căzut, vom respira liberi şi nu vom mai găsi pretexte milei în afară de noi, înşine.

Mă gândesc la om şi nu văd decât umbre; mă gândesc la umbre şi nu mă văd decât pe mine.

Cu Dumnezeu trăim într-un ritm alternant; ne împărţim succesiv puterea. De aici pleacă două înţelesuri diferite ale lumii, care nu se pot împăca în nici na fel. Nici Dumnezeu şi nici noi nu suntem dispuşi la concesii.

Uneori nu pot da dreptate decât filosofilor ocazionalişti, urmaşi ai lui Descartes, care, pentru a explica importurile dintre suflet şi corp, admiteau o intervenţie divină, la fiecare act. Ocazionaliştii au rămas, însă la mijlocul drumului. Ei n-au avut sentimentul că lumea asta, fără intervenţia de fiecare clipă a lui Dumnezeu, s-ar învolbura de haos, că s-ar risipi în bucăţi şi ar lua-o razna prin întuneric. Totul trebuie *acordat;* bunăvoinţa divină contribuie la provizoratul acestui echilibru.

Dumnezeu se amestecă în cele mai neimportante împrejurări, este *de faţă* la incidentele cele mai neînsemnate. Am putea zâmbi fără intervenţia lui? Credincioşii care îl imploră la fiecare pas – când beau apă, ca şi când mor – ştiu prea bine că lumea asta nu poate exista în voia ei, fără să se distrugă pe loc. Oare ce curs ar lua întâmplările dacă Dumnezeu s-ar retrage în pasivitatea lui iniţială? Ce-o mai poate salva? Aici apare orgoliul nostru în dimensiuni de soluţie cosmică.

Cu Dumnezeu nu poţi fi părtaş, în acelaşi timp, la putere. Îl poţi înlocui, îi poţi urma, dar nu poţi sta alături, fiindcă el nu suporta mândria creaturii şi nici creatura nu e capabilă de modestie şi recunoştinţă. Aşa este făcut omul: ori se anulează în Divinitate, ori o provoacă. Dar „bun simţ” în prezenţa absolutului nu s-a pomenit până acum. A fi interimarul lui Dumnezeu este ambiţia constantă a muritorului şi prin ea se salvează oarecum de la moarte. Rostul nostru pe pământ este să nu scăpăm nici o ocazie de a-l săpa.

... Dar ratarea noastră nicăieri nu e mai sensibilă ca în misterul pendulaţiei ce ne aruncă de la picioarele lui Dumnezeu dincolo de el şi din aceste culmi înapoi. Este tot incurabilul sorţii omeneşti în această pendulaţie, care alternează înfrângerea cu demiurgia. Trăim pe două planuri, a căror întâlnire dă naştere

unui regret plin de fioruri şi-n care ne plângem toate ocaziile pierdute în drumul spre îndumnezeire.

Adesea-mi vin în minte pustnicii aceia din Egipt, care săpau mormânt pentru a plânge la el zi şi noapte. Întrebaţi de rostul lacrimilor ei răspundeau că-şi plâng sufletul. Să-ţi sapi groapa din viaţă şi între ea şi cer să-ţi verşi amărăciunile şi căinţa!

În nesfârşirea deşertului mormântul este o oază. Singurul loc şi singurul sprijin. Îţi faci groapa ca să ai un punct sigur în spaţiu. Şi mori ca să nu te rătăceşti. — De ce nu plouă în pustiu? Ce rost ar mai avea după lacrimile pustnicilor?

Nu-ţi mai cer, Doamne, decât să mă uiţi, iar tu să nu doreşti decât pacea urii mele. Adună-ţi forţele şi linişteşte-o, toarnă balsamuri peste răzvrătirea năpraznică a creaturii; căci sunt clipe în căderea noastră, cărora vei cădea victimă împreună cu cerul. Cunoşti tu pornirile de furie care topesc stânci, aprind gheţari şi opresc valurile mării într-o nemărmurire crispată? Ura nesfârşită care face din viaţă o cascadă îngheţată... o Niagară albă şi tăcută, peisaj de groaza şi simbol al creaturii.

Ce interes ai mai avea să răscoleşti cruntele mele amintiri sau să-ţi împovărezi memoria cu mine? Sau ai nevoie de fioruri reci? Vei ajunge vreodată să-ţi măsori căderea prin gândurile tale la mine, şi prezenţa mea în neliniştea ta să fie gradul pierzaniei tale? Căci ştiu prea bine, Doamne, că n-ai decât un păcat: gândul tău la mine. Şi astfel, întoarce-ţi inima de la creatură şi salvează-te uitându-mă. Eşti prea bătrân în fiinţă şi prea tânăr în ură. Dar ura înghite fiinţa şi izvoarele ei. Creator iresponsabil şi nevinovat, rostul tău e să cerşeşti îndurarea odraslelor tale! Ce singuri suntem, Doamne!

Uită-mă, căci vreau să fiu mai slobod în fire – şi n-ai teamă că nu-ţi voi face concesia vreunei amintiri. Morţi unul altuia, cine ne-ar opri să ne facem de cap în acest cimitir fără cadavre care e viaţa? Până şi stârvurile au dezertat şi-am rămas singur în moartea, pe care din neştiinţă divină, ignorant fără de început – numit-o-ai viaţă.

Oricât ai vrea să te legi de lume, atâta vreme cât suferi nu reuşeşti decât să te îndepărtezi. Căci durerea, de-ar fi posibilă în paradis, ar inventa şi acolo o altă lume. Funcţia de dezintegrare a suferinţei înfrânge ultimele rezistenţe ale realului şi te pomeneşti în Dumnezeu din absenţă de fiinţă. Nu odată s-a spus

că atâta vreme cât va exista suferinţă va „exista” şi Dumnezeu. Dar de ce nu s-a observat că tot ea *îl* neaga şi că, odată anulat de un exces de durere, nimic nu l-ar mai putea reface. Negaţia Divinităţii în numele raţionalismului, al îndoielilor sau indiferenţei este o aprobare binevoitoare faţă de refuzul născut din efervescenţa unei însângerări. Scârba de Dumnezeu la un om religios, ajuns în stadiul final al suferinţei, determină o singurătate atât de copleşitoare, că, de-ar putea scăpa o lacrimă, ea ar otrăvi întreg pământul, stelele s-ar învineţi, iar soarele ar răspândi o lumină ofticoasă şi sfâşietoare. Şi în jurul acelei lacrimi ar începe aştrii să se-nvârtă şi lumi noi s-ar crea din acel, punct iniţial al deznădejdii cosmice.

„Omul care are moartea înainte în tot ceasul biruieşte împuţinarea de suflet” (Patericul).

Ultimul gând al oricărei religii: *viaţa* ca o împuţinare de suflet...

Dumnezeu profită numai după moarte şi ne obligă astfel să nu căutăm grandoare aiurea.

Cucernicia atâtor singuratici a vrut să ne înveţe că în fiece loc cerul este egal depărtat de pământ.

Ce facem atunci cu inima omenească şi cu pustiurile? Eram doar învăţaţi că acolo se răsfaţă Dumnezeu, că se simte acasă în acea dezolare şi în spaţiul acelei dezolări...

Nu mai am de împărţit cu nimeni nimic. Doar, încă o vreme, cu Dumnezeu. Putea-va el să-mi „scoată sufletul din pieirea deznădăjduirii”? (Patericul). Universul este sumbru şi misterios ca o plajă scoţiană în bruma căreia m-aş întâlni cu Dumnezeu să ne împărţim deşerturile...

Cu cât paradoxele asupra Divinităţii sunt mai înfiorătoare, cu atât îi exprimă mai adecvat esenţa.

Până şi înjurăturile sunt mai aproape de Dumnezeu decât teologia sau meditaţia filozofică. De altfel, înjurăturile, în grade diferite, lui şi numai lui i se adresează. De s-ar referi la oameni, ar fi iremediabil vulgare, fără inspiraţie şi fără consecinţe. Înjuri Dumnezeul unui om şi nu *omul*. Acesta nu poartă nici o vină, căci Dumnezeu este sursa iniţială a păcatului şi a erorii. Căderea lui Adam e, în primul rând, un dezastru divin şi numai în al doilea rând unul uman. Dumnezeu şi-a plasat în om toate

posibilităţile lui de imperfecţiune, tot putregaiul şi toată pierzania. Rostul apariţiei noastre e salvarea perfecţiunii divine. Ceea ce în Atotputernic era „existenţă”, infecţie temporală, cădere s-a canalizat în oameni, şi Dumnezeu şi-a scăpat vidul, noi servindu-i ca derivativ, iar el rămânând gol de orice.

Istoria ar fi un Dumnezeu în putrefacţie, dacă n-am fi fost noi ca să-i spălăm ruşinea prin a fi acceptat să fim. Prin *viaţă* am scăpat absolutul de la cangrenă.

... Şi de aceea, când înjurăm spre cer, o facem cu dreptul omului ce poartă povara altuia. Dumnezeu bănuieşte ce se întâmplă cu noi şi, dacă l-a trimis pe Iisus să ne preia din dureri, a făcut-o din remuşcare, iar nu din milă.

Stadiu final al tristeţii: nu mai există deosebire între lacrimi şi pietre. Inima devine stâncă, iar pe sânge patinează dracii. Doamne! Mai ai vreun Joc prin paradis?

Tot ce în mine ţipă după viaţă îmi cere să renunţ la Dumnezeu. Şi ce nu face omul pentru viaţă...

Te apuci să crezi în Dumnezeu din orgoliu. Este – dacă nu plăcut – în tot cazul, „onorabil”. De nu te pasionezi de El, trebuie să te ocupi de oameni. Dar cine poate cădea atât de jos!

Punctul nul al existenţei: îţi este tot una că citeşte un proces-verbal sau că te gândeşti la Dumnezeu. Şi atât eşti de absent, că lucrurile, speriate de ele însele, fug năuce să se rostogolească în golul tău, să-şi găsească loc în paragina ta fără margine.. Tot ce nu-şi mai află linişte în spaţiu se repede spre tine, să geamă şi să moară. Miasme se înalţă spre tării din inimi, în care putrezesc şi stâncile.

Prea mulţi schimnici s-au plâns că Dumnezeu nu le-a „rănit inima spre plângere” (Patericul). N-aş fi crezut că este atât de uşor a concura pustnicia... Să vie sihaştrii printre noi, să-i purtam prin cafenele care lasă în urmă deşerturile Arabiei...

Omul nu se poate hotărî între libertate şi fericire: De o parte, chinul infinitul; de cealaltă, mediocritatea şi siguranţa. El este un animal prea orgolios ca să accepte fericirea şi prea căzut pentru a o dispreţul.

Nu este interesant că „fericirea” naşte complexe de inferioritate, oamenii apucaţi pe panta ei

încercând să şi-o scuze la toate ocaziile? (Cine o mândru de absenţa lui de suferinţă? Jena ce o resimt muritorii de rând în

faţa suferinzilor nu este decât expresia convingerii că soarta omenească se diferenţiază de celelalte prin durere.

De câte ori n-am încerca să devenim fericiţi, de nu ne-ar fi ruşine?! Căci nu eşti om prin ştiinţă, artă sau religie – ca să nu mai vorbim de filozofie –, ci prin refuzul de a fi fericit, care încoronează, prin luciditate, o incapacitate iniţială şi organică de fericire a animalului ispitit de libertate.

Moraliştii şi-au permis naivitatea să deosebească disperarea de orgoliu. O privire mai mâhnită descoperă uşor înşelăciunea unei atari deosebiri. Aparent, pendulăm între lipsa de nădejde şi mândria provocatoare; în realitate, nu *vrem* s-avem nădejdi, fiindcă suntem prea mândri. Şi cu cât avem mai puţine, cu atât suntem mai mândri, încât disperarea şi cu orgoliul cresc împreună, nediferenţiabile unui ochi necruţător. Orgoliul nu ne permite speranţe, căutarea în afară şi în timp a unor ieşiri din prăpastia eului, iar disperarea întreţine o grandoare sumbră, fară de care orgoliul ar fi un joc meschin sau o iluzie bolnăvicioasă.

Stă în putinţa fiecărui ins să ridice viaţa semenului său. Libertatea asta mă umple de groază; e prea mare ca omul s-o mai poată suporta. Înăbuşim cu toţii un Cain şi nu bănuim ce tulburare naşte refuzul acestei groaznice moşteniri. Vorbim prea mult despre iubire şi uităm pumnalele ce dorm în suflet, privirile ce ascut săbii... Desprind în amărăciunea fiecărui om gemetele abia perceptibile ale unui Cain apăsat şi nesatisfăcut... De-ar trebui ispăşite dorinţele de omor şi gândurile criminale, temniţele pământului ar fi prea înguste pentru fiecare şi timpul, infinitul timpului prea scurt pentru uitare şi remuşcare.

Nu se poate iubi decât o fiinţă care amestecă o delicateţe bolnăvicioasă cu impulsul spre crimă. Sa te rănească o raza şi să te răsfeţi în abator!

Nu interesează dacă există sau nu există Dumnezeu, ci numai dacă *rezistă* avântului şi singurătăţii noastre. Fiind o funcţie a deznădejdii, el ar continua să existe pentru cei atinşi de acest rău incurabil, chiar când am avea probe precise despre inexistenţa lui. Şi, la drept vorbind, orice lucru serveşte ca argument pro şi contra lui. Căci tot ce este dezminte şi confirmă Divinitatea. În aceeaşi clipă, blestemul şi rugăciunea sunt egal

îndreptăţite De pot fi făcute deodată – cu o mână ameninţând şi cu alta însemnând o cruce –, te-ai apropiat până la identitate de Echivocul suprem şi pari a fi Dumnezeu de câte ori nu ştii dacă exişti sau nu.

De câte ori sunt trist pare că au început ţesuturile să gândească. O otravă s-a cuibărit în fiecare celulă şi un negru apăsător o îmbracă într-un doliu straniu. Boala nu este decât un paroxism al reflexivităţii organice. Ţesuturile încep să *ştie* de ele însele, organele prind conştiinţă şi se izolează de restul corpului. Ne înşelăm când credem că *noi* ştim de afecţiunea unui organ, de fapt, *acesta* se oglindeşte în el însuşi. Un corp complet bolnav ar însemna o materie ce şi-a atins transparenţa integrală, care se ştie pe sine, ţesuturi lucide... Numai în boală vedem ce puţin suntem stăpâni pe noi înşine. Slăbiciunea unui organ îl face independent; în schimb, atârnăm de el până la pierzanie. Boala este o stare de conştiinţă organică, o rătăcire a spiritului prin ţesuturi.

Vom astâmpăra vreodată insomnia umbrelor şi dormi-vom cândva întunericul? Neastâmpărul nopţilor, al tuturor nopţilor – prin care respiră mâhnirea şi cazna – a săpat şanţuri în care putrezesc hoiturile amintirii.

Când totul s-a descompus – şi pârâie oase şi credinţe –, apare deodată o lumină puternică ce te saltă deasupra ta şi a lumii. Fosforescenţa putregaiului? Cine-ar şti! Căci în invazia asta de fericire şi lumină, ridicată pe ruina groazei, îmbraci infernul în rouă, iar aştrii sunt trişti de a nu se putea purifica în atari lacrimi. Şi toate groazele sunt prea mici faţă de această clipă de paradis, în care-l ierţi pe Dumnezeu şi te uiţi pe tine!

Viaţa şi-a scurs drojdia în mine. Altcum n-aş şti de unde vine teama asta de înec în ape adânci şi stătute... Sunt ca acei peşti – care mor în exil – îngropaţi de mlaştini. Orice undiţă mi-ar putea pescui un cadavru în inimă. Căci omul – erou al clarobscurului – înoată pe ape moarte şi le tulbură pentru a fi mai sigur înghiţit de ele...

De câte ori caut un cuvânt care să mă umple de o mulţumire dureroasă, nu găsesc decât: uitarea. Să nu-ţi mai aduci aminte

de nimic şi să te mângâi într-o vedere fără memorie; să priveşti neînţelesul, să dormi cu ochii deschişi spre el, într-un somn nepăsător! O uitare veşnică şi desfătătoare pe care moartea nu ne-o poate da – şi mai puţin viaţa – şi care ne-ar cuprinde ca un vis neîntâlnit de muritori. Un paradis neatins de fericire.

De ce nu coboară îngerii uitării să-mi aţipească spaima şi să-mi amorţească părerile de rău? Aş vrea să nu mai ştiu nimic, şi urâtul mă ţine treaz. Din ce plante veninoase mi-aş hrăni înşelăciunea unui paradis al uitării sau ce miresme m-ar îmbăta într-o lume fără lume?

Aş stoarce aştrii dacă din ei ar curge o picătură măcar dintr-un balsam al neaducerii aminte, sau aş cere o lacrimă Satanei, dacă otrava ei m-ar izgoni de aici, dintre viaţă şi moarte!

Forţa asta absurdă care te face să-l strângi pe Dumnezeu la piept ca pe o fiinţă scumpă în agonie, să-i ceri înnebunit o ultimă dovadă de dragoste, să-l turteşti din patima nemângâiată şi să rămâi cu cadavrul lui în braţe... Şi apoi să fugi, să fugi de teamă că oamenii ar găsi şi pentru el un sicriu...

În Regele Lear Shakespeare defineşte nebunia ca o separaţie a spiritului de amărăciune.

Asta e şansa nebunilor. Spiritul lor construieşte *alături* de tristeţe, mâhnirea alcătuind o lume aparte. Nouă ne rămâne povara de a ne sprijini amărăciunea pe spirit şi spiritul pe amărăciune. Nebunii nu se întâlnesc aproape niciodată cu tristeţea lor. Despre ghinionul lucidităţii...

De-ai ascultat cascade în munţi – cu ochii închişi şi obosit, rostogolindu-se în tine căderile de apă şi înmulţind zgomotul până dincolo de zare – ai fost aproape de acordurile de orgă ale facerii lumii. Numai cascadele – şi Shakespeare – îţi dau senzaţii de cosmogonie. Din ele se ridică o muzică atât de brutal infinită, că, prins în mrejele ei, îţi pare a asista din veşnicie la începuturile fără de sfârşit ale lumii. Să-ţi pară rău să crezi că timpul s-a urnit de mult...

Nu-mi plac decât oamenii melancolici şi eruditi, care ştiu carte în tristeţe şi-şi pot plimba mâhnirile prin toţi poeţii. Ce

plăcere să ai la îndemână citaţii pentru toate amărăciunile, să poţi invoca un mistic german, un poet indian sau un umorist francez în despământenirile de fiecare zi... De ţi-a lăsat natura chemare spre mâhniri, nu ocoli nimic din darul ăsta zănatic, nu scăpa nici o ocazie de dezlegare de lucruri şi vietăţi..

Citeşte zi şi noapte, rătăcind prin spaima veacurilor, şi nu uita că lectura suplineşte oricând opiul. Cărţile trebuie înghiţite ca prafurile adormitoare. Nimeni nu citeşte pentru a şti, ci pentru a uita. Bibliotecile, ca şi cârciumile, sunt fructul plictiselii. Ce interesant să fii trist, împrejmuit de nenumărate cărţi sau să-ţi umileşti erudiţia prin luxul delicat al melancoliei, să-ţi scuturi visele ca praful de pe tomuri vechi şi să te ridici spre obârşia urâtului de lume, epuizând istoria şi înşelăciunile omeneşti!

Sunt freamăte de fericire în nopţi, cărora numai strigătul le-ar putea pune capăt. Cu ce ai răspunde altcum la tremurul stelelor? Căci nu ai lacrimi pentru fiecare, deşi Calea Lactee nu-i decât o Vale a plângerii, proiectată de muritori la poalele lui Dumnezeu.

Pascal vorbeşte de infinit, dar plasează şi el, după tradiţie, căderea lui Adam acum vreo şase mii de ani. Asta înseamnă că n-a depăşit ideea infinitului născut din teroare, căci de-ar fi avut o viziune mai explicită, uşor ar fi găsit că păcatul s-a născut din veacul veacurilor şi că sursa căderii noastre este o problemă de cosmogonie.

Eşti totdeauna mai singur în zile, decât în nopţi. Soarele te invită la o fericire imediată şi trecătoare, de care nu eşti capabil, pe când noaptea pare a nu se mai isprăvi niciodată. Sentimentul veşniciei este fructul singurătăţii nocturne, precum timpul se leagă de variaţiile şi nesiguranţele luminii. De câte ori te apucă întristarea în după-amieze de vară cazi rob presimţirii că lumina nu e decât un accident în perfecţiunea nopţii şi un provizorat deşert în meditaţia altor lumi. Razele au o timiditate ce n-o întâlnim în surâsul amplu şi dispreţuitor al întunericului. Nopţile te fac îngăduitor cu vremelnicia soarelui şi îmbrăcă incurabilul nocturn al sufletului într-un violet reflexiv şi vast, culoarea *din zori* a siguranţei eterne şi ironice a nopţii.

Regretul de a nu fi plantă, cine să-l priceapă? Pe cine să-l înduioşeze dorul vegetal? Să fii o floare în care se îngroapă razele şi dorm visele pământului şi pe care s-o culeagă un înger trist, spulberându-i petalele cu un suflu cald şi nostalgic! Tot mai

mult mă gândesc la flori părăsite şi la îngeri în exil.

Regretul vegetal te apropie mai mult de paradis decât religiile laolaltă. Parcă toate celulele ar reface drumul înapoi, spre somnul naturii, spre uitare... Dacă descinzi pe treptele fiinţei tale, e imposibil să nu găseşti undeva departe, în adâncime, o zonă vegetală, care te cheamă spre odihnă şi alinare. O întreagă regiune floral exală miresme delicate, înăbuşite de rezistenţa materiei şi edificiul spiritului. Este ca şi cum fiecare vietate ar fi urcat şi străbătut toate treptele naturii, omul în fruntea tuturor, încununându-se pe cele mai multe cimitire. Numai ca plantă *eşti* în paradis. Prea de mult am trecut de această treaptă. Cât trebuie să distrugem pentru refacerea paradisului! Păcatul nu este decât imposibilitatea uitării. Starea de cădere, ce defineşte forma de viaţă umană, este o exasperare bolnăvicioasă a conştiinţei. Ceea ce nu înseamnă decât posibilitatea unei fiinţe de a sta *alături* de Dumnezeu. Plantele se odihnesc *în* el, în uitare eternă. Cu cât eşti mai *treaz* — mai departe, adică, de plantă –, cu atât eşti mai aproape de paradis prin nostalgie, iar chinul zilnic al spiritului te înfrăţeşte, prin regret, cu lumea vegetală.

Greu e cerul când se lasă aşa pe nervi şi-şi tolăneşte întinderile pe febra şi arşiţa corpului. Parcă coboară depărtările pe punctul cel mai cald al globului. Şi uneori soarele pare satelitul căldurii noastre. Un incendiu mistuitor pe care nu-l poate potoli zăpada şi-n care simţi nevoia să bei sânge de şarpe, să te scalzi în el şi să te scufunzi. Au îngheţat tăriile de se pleacă masive şi prevestitoare spre flăcările noastre? Dumnezeu însuşi cere viaţă suflului nostru arzător? Coboară, Doamne, şi nu întârzia, dacă vrei flăcări şi nu scrum, căci în curînd se va învârti cenuşă şi pulbere la ecuatorul sufletului.

Fiecare om ascunde un nebun, care, din demnitate, transformă universul într-un ospiciu.

Aş putea fi pălmaşul unei religii după care e *ruşine* să mori. Creştinismul ne-a flatat prea mult sentimentele cele mai intime, transformând moartea într-o virtute şi un triumf. Agonia sufletului este climatul firesc al creştinului, căci mori, mori în religia asta, în care şi Dumnezeu face demonstraţii de moarte, ca şi cum n-ar avea destule cadavre şi timpul n-ar fi abatorul

universului!

Nu e nici prea uşor şi nici prea plăcut să te afli în ceartă continuă cu Dumnezeu. Apucat, însă, pe calea aceasta, un impuls nelămurit te împinge peste toate rezervele şi cumsecădeniile. *Superbia* – a fost numită tendinţa de neatârnare şi îngâmfare a creaturii faţă de Divinitate. O dezbinare orgolioasă care nu mai cunoaşte nimic din resemnările minore ale „smeritei cugetări".

Imitatio Christi – acest abecedar al lepădării de lume – recomandă „frângerea inimii" ca leac al orgoliului. Superbia este un delir de grandoare al eului, o hipertrofie a individuaţiei; pentru „frângerea inimii" orice absenţă este prea mândră, încât a fi şters complet pentru a putea străluci mai tare Dumnezeu este idealul ei de căpetenie.

Superbia e soarta omului ca tragedie, încât cine spune *biografie* – adică, destin – la ea se referă, resort de nimicnicii, fără de care n-am putea concepe istoria. În expresia ei ultimă, superbia este substituirea lui Dumnezeu prin om, o uzurpare neîntreruptă. Cine a trăit până la capăt orgoliul singurătăţii, nu mai poate ava decât un rival: Dumnezeu.

Dacă fiecare am plânge în mâna celuilalt şi legăturile oamenilor ar fi o căinţă duioasă!

Despre viaţă nu se poate scrie decât cu un toc muiat în lacrimi.

Când crezi în Dumnezeu eşti *nebun* fără să înnebuneşti. Este tot aşa precum poţi fi bolnav fără să ai vreo boală.

Tot ce are aderenţă la lume e trivial. De aceea n-a existat până acum vreo religie inferioară... Freamătul religios cel mai primitiv adaugă o adiere de substanţialitate aparenţelor în lume şi graţia pare scrum; *dincolo* şi neantul pare graţie.

O muzică stigmatizată de imanenţă nu poate fi decât vulgară, căci încetează să mai fie un instrument de uitare. Şi ce dorim să uităm? Că trăim *în* lume.

Amorţeala asta nemaiîntâlnită, când pari a te fi trezit din morţi şi într-o veghe posomorâtă îţi rezemi fruntea pe marginea sicriului; aşteptând să se lumineze umbrele cavoului şi ale gândului.

Prin gândire trebuia să-l facem pe Dumnezeu mai fericit. Aşa, l-am lăsat singur, mai singur decât era în începuturi. Pe atunci se oglindea în propria lui singurătate; acum fiecare din noi îi serveşte de oglindă.

După Eckhart, lui Dumnezeu nu-i repugnă nimic mai mult ca timpul. Şi nu numai timpul, ci şi aderenţa la timp sau pura lui „atingere".

Râvna după veşnicie a lui Dumnezeu – şi a lui Eckhart – îl îndepărtează până şi de „mirosul sau gustul timpului".

În termeni moderni, timp înseamnă viaţă. Şi astfel ajungem noi să înţelegem scârba cea mai mare a lui Dumnezeu.

La ce renunţăm? La aparenţe. Şi renunţarea este atât de grea, fiindcă ele alcătuiesc însăşi „substanţa" vieţii.

Dar există o altă renunţare, infinit mai misterioasă şi mai rară decât dezlipirea de aceste umbre: *renunţarea la absolut,* înfrângerea voluntară şi lucidă a tot ce e mai esenţial. Este calea împotrivirii la Dumnezeu, ca să salvezi trecător înşelăciunea – adică substanţa – vieţii.

Plictiseala nelămurită din ochii copiilor în după-amiezi vide este o presimţire a infinitului de trudă, de zarvă şi chin, care îi aşteaptă trăind. Fiecare din noi s-a cutremurat de vreo două-trei ori în copilărie de povara ce ne-o rezervă timpul şi vom fi bănuit, desigur, ceva din otrava „fructului oprit". De ştiam, însă, până unde murim, gustând din el!

Copiii mă înfioară. Ochii lor sunt prea multe promisiuni de nefericire. De ce vor fi voind, ei să devină „mari"? Cum le-am explica ireparabilul dezerţiunii din copilărie şi strădaniile zadarnice ale naturii de a redeveni ea însăşi? Şi apoi copiii – şi nebunii – au privilegiul unui geniu automat, pe care-l pierd în neantul luciditătii.

Toată viaţa oamenilor este o stare de beţie, întreruptă când şi când de lumini de îndoială. De-ar fi ei în clar cu lucrurile, ar putea trăi mai departe un singur moment? Cei mai „normali" dintre ei sunt beţi-morţi. Căci, „treaz" nu se mai poate nici măcar respira. Alcătuirile vieţii sunt construcţii de delir care se demască sângeros unui ochi de veghe.

Cu cât eşti mai normal, cu atât eşti mai departe de adevăr şi

mai aproape de viaţă.

Ce interes blestemat am avea să tulburăm echilibrul beţiei sau să lămurim delirul? N-am vrea fiecare să putem fi beţi-morţi de viaţă, pradă greşelilor delirante? Căci acestea sunt singurele arme în contra morţii, împerecheată criminal cu adevărul.

Oamenii se nasc cu porţii diferite de delir. Distribuţia iniţială fiind inegală explică varietatea condiţiilor. Slăbiciunea pentru spirit a tulburat armonia primordială a beţiei, pe care încearcă muritorii s-o recâştige prin toate mijloacele. Spiritul este un gol în delirul vieţii, un protest împotriva înşelăciunilor acesteia, o rană în sânul greşelilor vitale. Beţia existenţei reuşise să ne convingă că viaţa e totul; ce-a mai venit şi spiritul să ne trezească dintr-o eroare de fond, indispensabilă muritorilor?

Pe vremea când muzica se adresa lui Dumnezeu şi nu oamenilor – cum se întâmplă de la Beethoven încoace – ea era narcoticul principal al unui muritor. Degradarea la uman i-a răpit farmecul de despământenire şi a asociat-o cursului aparenţelor. În alte vremuri, tonurile ne puteau spune cât e de singur Dumnezeu şi cu el, noi. În viori suspinau arhangheli, flautul tânguia nostalgia îngerilor, orga înălţa spre cer deznădejdi şi blesteme de sfinţi. Bach şi marii italieni ai acelui timp nu exprimau sentimente ci serveau cerul. Muzica adormea patimile şi pământul, iar în locul lor un calm de contemplaţie te ridica peste golurile creaţiunii, într-o melancolie divină, străină de oameni, dar nu de regrete. Pe acea vreme, uşor îţi puteai da drumul în Dumnezeu, uşor te puteai scufunda în el, anesteziindu-ţi astfel umanitatea.

Ar trebui interzis oficial să se mărturisească prin scris sau grai ultimele singurătăţi. Dar, la drept vorbind, la ce-ar folosi această măsură? Cine poate transmite ceva din izolarea crâncenă a făpturii, când buzele şoptesc într-o cadenţă nemiloasă, deschisă spre depărtări mute: totul s-a isprăvit. Sau cine-ar putea descrie umbletul rătăcitor pe lângă ziduri de oraşe vechi, în nopţi ploioase, cu teama că nu vei găsi o fiinţă mai pierdută ca tine, că ultima femeie de stradă înoată în cuminecătură, că răul tău sublunar te înlătură din sânul vietăţilor? Cu ce drept am cere cuiva să priceapă nevoia ce simţim atunci ca să se roage cineva pentru noi, să ştim că

undeva în spaţiu o rugă spintecă indiferenţa tăriilor şi înduplecă înălţimile reci? Nimeni nu se roagă pentru nimeni şi doar numai aşa nopţile ar fi mai îndurătoare. Nevoia de a te ruga pentru toată lumea şi conştiinţa că nimeni n-o va face pentru tine. Şi mila, mila nesfârşită pentru toţi care n-au nevoie de ea, fiindcă n-au suferit niciodată!

Oare voi ierta pământului de a mă fi calculat printre posibilităţile lui? Când ştii prea bine că eşti un *intrus* în viaţă...

„Un gând la Dumnezeu face mai mult decât toată lumea” (Caterina Emmerich). Are dreptate biata sfântă.

Viaţa nu există, iar moartea este o stare de vis. Suferinţa a inventat atât pe una, cât şi pe alta spre a se justifica pe sine, însăşi. Numai omul se poate chinui între o irealitate şi o închipuire.

Viaţa este prea plină de moarte, pentru ca moartea să-i mai poată adăuga ceva.

Geme paradisul în străfundurile conştiinţei şi plâng întâile amintiri. În acest geamăt se revelează sensul metafizic al lacrimilor şi viaţa ca exerciţiul unui regret..

După ce te-ai gândit mult la moarte şi numai la ea, ajungi să te întrebi dacă nu ai pierdut cumva vremea cu o minciuna colosală. Fiind *deasupra* morţii, adevărurile de *sub* tine nu pot fi mai mult decât înşelăciuni.

Sunt în mine elemente creştine, prea creştine: tentaţia cerşetoriei, a deşertului şi accesele demente de milă. Expresii diferite ale renunţării. Toxinele creştine ne-au lăsat în sânge otrava unui absolut care ne taie respiraţia, dar fără de care nu mai putem trăi.

Doar Dumnezeu să se roage pentru acel în care n-are ce să mai moară...

Tehnoredactor: FLORICA PÂSLARU
Corectori: ELENA STUPARU
MIOZOTIS MARICA

— Format carte 16/54x84. Coli tipar 12

Comanda 64/10076 Combinatul Poligrafic Bucureşti ROMÂNIA,.

Încercat-am sa înţeleg de unde vin lacrimile şi m-am oprit la sfinţi. Să fie ei responsabili de strălucirea lor amară? Cine ar şti? Se pare, însă, că lacrimile sunt urmele lor. Nu prin sfinţi au intrat ele în lume; dar fară ei nu ştiam că plângem din regretul paradisului. Aş vrea să vad o singură lacrimă înghiţită de pământ... Toate apucă, pe căi necunoscute nouă, în sus. Numai durerea precede lacrimile. Sfinţii n-au făcut altceva decât să le reabiliteze.

H U M A N I T A S
ISBN 973—28—0208—1